

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Jiří Janalík

ROZVOJOVÝ POTENCIÁL AGLOMERACE ZLÍN - OTROKOVICE

Diplomová práce

Praha 2007

Vedoucí diplomové práce: Doc. RNDr. Jiří Blažek, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci zpracoval samostatně s využitím literatury a pramenů uvedených v seznamu použité literatury pod vedením Doc. RNDr. Jiřího Blažka, PhD.

V Praze dne 27. srpna 2007

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Janalík". The signature is written in a cursive, flowing style.

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé práce Doc. RNDr. Jiřímu Blažkovi, PhD. za odborné vedení a cenné rady.

Dále děkuji všem, s kterými jsem při vytváření této práce spolupracoval, a rovněž těm, kteří se zúčastnili mnou vedených řízených rozhovorů.

A v neposlední řadě bych chtěl vyjádřit díky svým rodičům a přátelům za porozumění a podporu po dobu studia.

Obsah

Seznam tabulek

Seznam grafů

Seznam obrázků

Seznam příloh

Abstract

1. Úvod	11
2. Teoretický vstup do problematiky	14
2.1. Fenomén transformace a její širší souvislosti	14
2.2. Moderní přístupy k regionálnímu rozvoji a praktická regionální politika	17
2.2.1. Základní charakteristika moderních přístupů k regionálnímu rozvoji	17
2.2.2. Současná regionální politika	19
2.3. Podpora regionálního rozvoje v metropolitních územích Česka	22
2.3.1. Vývoj regionální politiky před vstupem Česka do Evropské Unie	22
2.3.2. Politika hospodářské a sociální soudržnosti Evropské Unie: nové možnosti podpory českých regionů	24
3. Socioekonomický vývoj v transformačním období	27
3.1. Socioekonomický rozvoj aglomerace Zlín-Otrokovice: od obuvnické velkovýroby k podpoře znalostní ekonomiky	27
3.2. Geoeconomická a geodopravní poloha	31
3.3. Fyzicko-geografické podmínky a regionální rozvoj	34
3.4. Vybrané ukazatele socioekonomického vývoje zlínsko-otrovovické aglomerace po roce 1989	35
3.4.1. Demografický a populační vývoj	35
3.4.2. Věková a vzdělanostní struktura obyvatelstva	38
3.4.3. Ekonomická struktura obyvatelstva	39
3.4.4. Vybrané ukazatele ekonomické vývoje	42
3.4.5. Dojíždka a vyjíždka za prací a do škol	46

3.4.6	Nezaměstnanost	51
3.4.7	Bytový fond	52
3.4.8	Školství	54
4.	Analýza struktury ekonomických subjektů	56
4.1	Metodika výzkumu	56
4.2	Velikostní struktura ekonomických subjektů	58
4.3	Odvětvová struktura ekonomických subjektů	60
4.4	Hi-tech odvětví a znalostně náročné služby	62
4.5	Společnosti se zahraniční kapitálovou účastí	65
4.6	Průmyslové zóny	70
4.7	Podnikání	72
4.7.1	Kvalita podnikatelského prostředí	75
5.	Hlavní aktéři regionálního rozvoje	77
5.1	Integrovaný plán rozvoje statutárního města Zlína	78
5.2	Program rozvoje územního obvodu Zlínského kraje	81
5.3	Nejvýznamnější projekty hlavních aktérů regionálního rozvoje	83
6.	Možnosti a bariéry socioekonomického rozvoje aglomerace Zlín - Otrokovice	87
7.	Závěr	90

Seznam použité literatury

Internetové zdroje dat

Přílohy

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Vývoj počtu obyvatel v krajských městech a aglomeraci Zlín-Otrokovice v letech 1991-2006	35
Tabulka č. 2: Komplexní velikost krajských měst v roce 1991 a 2001	37
Tabulka č. 3: Vzdělanostní struktura obyvatelstva staršího 15ti let v Otrokovicích a ve Zlíně v letech 1991 a 2001	39
Tabulka č. 4: Ekonomická struktura obyvatelstva Otrokovic a Zlína v roce 1991 a 2001 - dle ekonomických sektorů	40
Tabulka č. 5: Vybrané okresy s nejvyšší hodnotou ekonomického agregátu na 1 obyvatele v roce 1991 a 2001	42
Tabulka č. 6: Dojíždka za prací do Otrokovic a Zlína dle stupně vzdělání v roce 2001	48
Tabulka č. 7: Dojíždka do škol v Otrokovicích a Zlíně v letech 1991 a 2001	49
Tabulka č. 8: Saldo dojíždky za prací a do škol ve vybraných krajských městech v roce 1991 a 2001	49
Tabulka č. 9: Komplexní regionální význam krajských měst v letech 1991 a 2001	50
Tabulka č. 10: Velikostní charakteristiky vybraných metropolitních areálů	51
Tabulka č. 11: Vývoj bytového fondu ve Zlíně a Otrokovicích v letech 1980 – 2001	53
Tabulka č. 12: Vývoj počtu dokončených bytů ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Zlín, Otrokovice a ostatních kraj. měst v letech 2002-2005	53
Tabulka č. 13: Počet zlínských a otrokovických ekonomických subjektů evidovaných v Registru ekonomických subjektů a databázi HBI v roce 2004	57
Tabulka č. 14: Podíl největších společností na celkové zaměstnanosti	58
Tabulka č. 15: Nejvýznamnější ekonomické činnosti v oblasti průmyslu, stavebnictví a vybraných obchodních služeb v aglomeraci Zlín-Otrokovice z hlediska zaměstnanosti	60
Tabulka č. 16: Schválené investiční pobídky společností sídlících ve Zlíně a Otrokovicích v období 1. 1. 1993 – 26. 7. 2007	68
Tabulka č. 17: Zlínské a otrokovické společnosti se zahraniční kapitálovou účastí k 30. 7. 2007	69
Tabulka č. 18: Výše daně z příjmů fyzických osob ze samostatně výdělečné činnosti na 1 ekonomicky aktivního obyvatele	73
Tabulka č. 19: Výše daně z příjmů fyzických osob ze samostatně výdělečné činnosti na 1 ekonomicky aktivního obyvatele	74

Seznam grafů

Graf č. 1: Vývoje počtu obyvatel aglomerace Zlín-Otrokovice a vybraných krajských měst mezi lety 1869 a 2006	28
Graf č. 2: Vývoj migračního salda obyvatelstva v aglomeraci Zlín-Otrokovice, okrese Zlín a Zlínském kraji v letech 1995-2006	36
Graf č. 3: Vývoj přirozené měny obyvatelstva v letech 1995-2006 v aglomeraci Zlín-Otrokovice a v okrese Zlín	36
Graf č. 4: Index stáří města Otrokovice a Zlín v letech 1991 a 2005	38
Graf č. 5: Ekonomická struktura obyvatelstva aglomerace Zlín-Otrokovice a Česka v roce 2001 - dle ekonomických činností	41
Graf č. 6: Zaměstnanost v kvartéru v krajských metropolích v roce 2001	41
Graf č. 7: Výše vybraných daní z příjmů fyzických osob v obvodech finančních úřadů krajských měst připadající na 1 ekonomicky aktivního obyvatele v letech 1993-2005	44
Graf č. 8: Celková daňová výnosnost na 1 ekonomicky aktivního obyvatele v obvodech finančních úřadů krajských měst v letech 1993-2005	45
Graf č. 9: Vývoj dojížd'ky a vyjížd'ky za prací v aglomeraci Zlín-Otrokovice	46
Graf č. 10: Převládající směry dojížd'ky a vyjížd'ky za prací ve Zlíně v letech 1991 a 2001	47
Graf č. 11: Převládající směry dojížd'ky a vyjížd'ky za prací v Otrokovicích v letech 1991 a 2001	48
Graf č. 12: Vývoj nezaměstnanosti v Zlíně a Otrokovicích v letech 1992-2006	52
Graf č. 13: Zastoupení firem v oblasti hi-tech odvětví v aglomeraci Zlín-Otrokovice, Olomouci a Českých Budějovicích v roce 2007	64
Graf č. 14: Zastoupení firem ve vybraných službách intenzivních znalostí v aglomeraci Zlín-Otrokovice, Olomouci a Českých Budějovicích v roce 2007	65
Graf č. 15: Příliv zahraničních investic do České republiky v letech 1993-2006	66
Graf č. 16: Vývoj objemu přímých zahraničních investic do okresů krajských měst na 1 obyvatele v letech 1998-2005	68
Graf č. 17: Počet podnikatelů na 1000 obyvatel v krajských městech v roce 2005	72

Seznam obrázků

Obr. č. 1: Dopravní poloha aglomerace Zlín-Otrokovice	32
Obr. č. 2: Stávající a plánované dálnice a rychlostní komunikace v České republice	33

Seznam příloh

Příloha č. 1: Plánované trasy vedení dálnice D1 a rychlostní komunikace R49	
Příloha č. 2: Největší zaměstnavatelé aglomerace Zlín-Otrokovice	
Příloha č. 3: Výnos daně z příjmů fyzických osob z podnikání v krajských městech v roce 2005	
Příloha č. 4: Průměrný objem přímých zahraničních investic na 1 obyvatele v období 1999-2005	
Příloha č. 5: Přímé zahraniční investice na 1 obyvatele v okresech Česka v roce 2005	

Abstract

The thesis deals with the evaluation of the growth potential of the agglomeration Zlín - Otrokovice. The aim of the paper is to review socioeconomic performance of the agglomeration in the period following the Velvet Revolution and as well to identify key strengths and weaknesses of the local economy. The core part of the thesis is focused on socioeconomic analysis of the agglomeration and analysis of its company structure. The latter one pays particular attention to identification of the branches with higher number of employees and also the branches most attractive for foreign direct investment providers. To supplement some more detailed information about the agglomeration the representatives of the local and regional government as well as representatives of the regional development institutions were interviewed. Other information sources like the entrepreneurial environment survey or relevant strategic plans were used too.

The socioeconomic performance in the period after 1989 was characterised by the decline of shoe manufacturing and machinery industry and on the other hand successful restructuring of rubber and plastic industry. The growth of these branches are driven by long-term good performance of automotive industry. The main weaknesses of the local economy are presence of many low technology firms with just average profits, missing highway approach, low share of higher education population and lack of own business estates. On the other side the strengths of the local economy are: plastic, rubber and some machinery companies with long term tradition and specific know-how, high rate of business activity, growth potential of innovative entrepreneurship in the next years. The most active players promoting innovative entrepreneurship and using research results are Tomas Bata University and Zlín region.

1. Úvod

Uplynulo již téměř 20 let od zlomového roku 1989, kdy došlo k pádu bipolárního světa a obnovení demokracie v zemích střední a východní Evropy. Jednou ze zemí, kterou zasáhly tyto radikální politické a ekonomické změny, byla i Česká republika. S komunistickou érou je spojován rovněž radikálně odlišný přístup k hospodářské politice a územnímu rozvoji. Charakteristickým rysem doby byla preference těžkého průmyslu a nivelizační přístup k územnímu rozvoji, který měl potlačit přirozené koncentrační procesy a utlumit lokální a regionální aktivitu. Výsledkem této politiky mělo být maximální snížení regionálních rozdílů, což se do značné míry podařilo. Dalším důsledkem tohoto přístupu bylo omezení rozvoje největších a nejvyspělejších center. Například na údržbu jejich rozsáhlé technické infrastruktury, bytového fondu a sociální infrastruktury věnovala tehdejší vláda jen velmi málo prostředků (Hampl 2005). Finační prostředky byly totiž centrálními orgány přednostně alokovány do menších a středně velkých měst, dále do doposud neindustrializovaných oblastí a rovněž do oblastí s koncentrací těžkého průmyslu. Řada velkých metropolitních center se tak ocitla mimo hlavní zájem ústředních orgánů. Jedním z takových center byla i aglomerace Zlín - Otrokovice, o jejíž rozvojovém potenciálu bude pojednávat tato práce.

Po roce 1989 dochází k postupné a dlouhodobé transformaci ekonomiky města i celého státu. Jedním z dílčích procesů transformace byla restrukturalizace a diverzifikace hospodářství. Na jedné straně došlo k útlumu některých ekonomických odvětví a na druhé straně zase k růstu odvětví nových. Ne jinak tomu bylo ve Zlíně, který byl citelně zasažen úpadkem obuvnictví a strojírenství.

Po změně geoeconomické orientace země ve prospěch západní Evropy a po rozpadu Československa se zlínsko-otrokovická aglomerace ocitla na geografické a ekonomické periferii země. Pod tlakem rostoucího vlivu globalizace a v důsledku změněné ekonomické orientace země se podniky ocitly ve zcela novém, silně konkurenčním prostředí, ve kterém byly schopny se prosadit jen ty zdatnější. Všechny tyto ekonomicko-politické aspekty je nutné brát v potaz při hodnocení současné ekonomické výkonnosti i komplexně posuzovaného rozvojového potenciálu města.

Zkoumání rozvojového potenciálu vybraných lokalit či měst patří v odborných pracích stále spíše mezi málo frekventovaná témata. To byl také jeden z důvodů, proč jsem si toto téma zvolil. Jednotliví autoři se věnují spíše dílčím tématům regionálního rozvoje, jako jsou

problematika restrukturalizace, vliv přímých zahraničních investic na regionální rozvoj, role malých a středních podniků v ekonomice, inovace a regionální rozvoj, hodnocení kvality a naplňování cílů regionálních rozvojových strategií a další. Hlavním přínosem této práce je tedy její komplexnost. Práce využívá nejen klasické nástroje hodnocení socioekonomické vyspělosti území (socioekonomická analýza území), ale snaží se i zhodnotit investiční atraktivitu území, podnikatelskou aktivitu nebo kvalitu podnikatelského prostředí. Největší pozornost je tedy věnována analýze struktury ekonomiky.

Práce si klade dva základní cíle. Komplexně zhodnotit úspěšnost socioekonomického vývoje aglomerace Zlín - Otrokovice v transformačním období a identifikovat silné a slabé stránky ekonomiky aglomerace. Při vlastní formulaci možností a bariér rozvoje bylo využito poznatků získaných ze socioekonomické analýzy území, z analýzy struktury ekonomických subjektů a dalších zdrojů. Mezi tyto zdroje patřily řízené rozhovory s hlavními aktéry regionálního rozvoje, průzkum podnikatelského prostředí a relevantní strategické rozvojové dokumenty. Řízení rozhovory byly provedeny s představiteli lokální a regionální samosprávy, Obchodní a hospodářské komory Zlín, Regionální rozvojové agentury Východní Moravy, regionálních poboček agentury CzechInvest a agentury CzechTrade.

Úvodní část práce se zaměřuje na popis klíčových transformačních procesů, které měly dopad na vývoj české ekonomiky. Dále je uveden přehled moderních přístupů k regionálnímu rozvoji. Není opomenuta ani problematika české a evropské regionální politiky v kontextu podpory regionálního rozvoje metropolitních území Česka, mezi které patří také Zlínsko. Hlavní část práce je věnována socioekonomické analýze území a detailní analýze struktury ekonomických subjektů sídlících ve zlínsko-otrokovické aglomeraci. Zvláště přínosná je posledně zmíněná analýza, která zahrnuje hodnocení velikostní, odvětvové a vlastnické struktury ekonomických subjektů. V analýze byla rovněž zkoumána investiční atraktivita území z hlediska zahraničních investic, dále zastoupení technologicky a znalostně náročných odvětví, míra podnikatelské aktivity a kvalita podnikatelského prostředí. Poslední část práce se snaží kriticky hodnotit současné strategické rozvojové dokumenty, které se vztahují k regionálnímu rozvoji zlínsko-otrokovické aglomerace. Výstupem celé práce je pak identifikace hlavních bariér a možností socioekonomického rozvoje aglomerace Zlín - Otrokovice. Při jejich formulaci autor práce rovněž využívá informací získaných z průzkumu podnikatelského prostředí a řízených rozhovorů s vybranými aktéry regionálním rozvoje.

V závislosti na cíli a zaměření práce byly stanoveny tyto základní hypotézy:

- 1) Úpadek obuvnictví má negativní dopad na image města Zlína a snižuje jeho investiční atraktivitu.
- 2) Hlavní bariérou socioekonomického rozvoje aglomerace Zlín - Otrokovice je její periferní geografická poloha a nízká kvalita lidských zdrojů v porovnání s ostatními krajskými metropolemi.
- 3) Ve zlínsko-otrokovické aglomeraci dosud nenajdeme ve větší míře zastoupené hi-tech obory. V této oblasti zaostává aglomerace Zlín-Otrokovice za nedalekou Olomoucí.
- 4) Ve městě Zlíně má významné postavení podnikatelský sektor, jehož ekonomický přínos patří k největším mezi krajskými městy.

2. Teoretický vstup do problematiky

2.1 Fenomén transformace a její širší souvislosti

Pro pochopení souvislostí ekonomického vývoje aglomerace Zlín - Otrokovice je nutné se nejdříve zmínit o transformaci – procesu, který zasáhl nejen zlínsko-otrokovickou aglomeraci, ale celou českou společnost. Problematice transformace české společnosti a ekonomiky a jejím projevům se, jak v minulosti, tak v současnosti, věnuje celá řada autorů. Jednotliví autoři zdůrazňují různé aspekty tohoto dlouhodobého a složitého procesu. Obecně lze říci, že období transformace neboli období společenských a ekonomických změn, začíná rokem 1989, kterému předcházelo čtyřicetileté období centrálně plánované ekonomiky. Po roce 1989 došlo k několika klíčovým procesům, jejichž společným cílem byl přechod na tržní ekonomiku. Mezi tyto procesy patřily zejména demokratizace, privatizace dříve zestátněného majetku, liberalizace cen a vnějších ekonomických vztahů, otevírání národní ekonomiky a umožnění vstupu zahraničního kapitálu. Došlo rovněž k obnovení regionální samosprávy, i když na začátku transformačního období fungovala samospráva pouze na úrovni obcí.

Dalším charakteristickým znakem české transformace byly změny sektorové struktury ekonomiky. Klesá podíl primárního a sekundárního sektoru na zaměstnanosti a roste podíl terciéru a kvartéru. Tento vývoj je v souladu s Marshallovým konceptem cyklických vln vývoje hospodářství, jehož poslední fází je přechod od pozdně-industriální k postindustriální společnosti s vysokým podílem terciéru a kvartéru. S ohledem na rostoucí úlohu lidského kapitálu je základní deformací české ekonomiky nedostatečná síla a kvalita terciárního sektoru (Kopačka, cit. v Hampl 1996, s. 219-223).

Česko je typickým příkladem přeindustrializované země, která byla silně zasažena změnou geopolitické a geoeconomické orientace (Dostál, Hampl, Barlow 1994). Proto i restrukturalizace a diverzifikace průmyslové výroby patřily mezi stěžejní procesy ekonomické transformace. Jak uvádí Kopačka (viz Hampl 1996), po roce 1989 začíná produkce průmyslu, zvláště pak spotřebního, prudce klesat. Tento pokles byl však silně odvětvově diferencovaný a souvisel s vývojem cen. Paradoxně relativně nejméně byla postižena energeticky, surovinově a ekologicky náročná odvětví jako hutnictví železa nebo chemický průmysl. Výrazný pokles zaznamenal například textilní, oděvní, kožedělný a obuvnický průmysl, který nedokázal konkurovat ani levnému zboží z jihovýchodní Asie, ani velmi kvalitním výrobkům ze západní Evropy (např. italský obuvnický průmysl). Obuvnický průmysl měl velmi silné postavení i

v aglomeraci Zlín - Otrokovice. Relativně příznivý vývoj zaznamenaly gumárenský a plastikářský průmysl, které navíc v posledních letech dosahují výrazného růstu. I tato odvětví patří v regionu Zlínska mezi nejrozšířenější.

Minulý režim byl charakteristický především neúměrnou preferencí výrobní sféry před nevýrobní. Jelikož se jedná o po desetiletí budovanou strukturální deformaci, lze očekávat, že zásadní změny se budou prosazovat postupně a dlouhodobě. Orientace těchto změn bude dle Kopačky (viz Hampl 1996) probíhat ve třech podobách:

- 1) Modernizace a přestavba technické infrastruktury (dálniční sítě, železniční koridory, ropovody, telekomunikační sítě atd.).
- 2) Růst jednotlivých regionů či center diferencovaný podle polohy k novým rozvojovým pólům a podle rozsahu výskytu útlumových výrob v dané lokalitě.
- 3) Nutnost realizace strukturálních změn v souladu s vývojem ve vyspělých ekonomikách a s ním související větší důraz na využití vědy a vyspělých technologií a aktivizaci potenciálu tvorby inovací.

Po roce 1989 se změnila geopolitická a ekonomická orientace země. Většina českého vývozu dnes míří do západních vyspělých zemí. Po rozpadu Československa rovněž poklesla vzájemná obchodní výměna se Slovenskem, které bývalo, vzhledem k blízké geografické poloze, důležitým obchodním partnerem zlínského regionu. Česká ekonomika se vzhledem ke zdejšímu malému trhu po roce 1989 postupně stala výrazně otevřenou a orientovanou na export. Proto i její budoucí vývoj je dosti závislý na ekonomickém vývoji ve světě.

Setkáváme se i s názorem (Kopačka, cit. v Hampl 1996, s. 219), že „v transformaci české společnosti a ekonomiky nejde jen o řešení zděděných problémů, ale také o sladění této transformace s pokračujícím intenzivním vývojem ve světě, zejména s globalizací“. To souvisí se zmíněným celosvětovým trendem nárůstu míry internacionalizace a globalizace ekonomiky. Ve světové ekonomice dochází mezi regiony a státy k vyrovnávacím i selektivním procesům. V případě vyrovnávacích procesů v rámci globální ekonomiky dochází ke zrychlenému přelévání kapitálu, know-how a výrobních kapacit, například prostřednictvím přímých zahraničních investic. Na druhé straně dochází k selekci na základě rostoucí specializace a kooperace a na základě možností a zdrojů jednotlivých regionů či států (Hampl 1996).

Jak uvádí Spěvák (2002), samotná transformace znamenala kromě nastolení nového politického a ekonomického systému, nových politických práv a svobod také změnu chování a jednání lidí, institucí a podniků. Navzdory relativně příznivým výchozím podmínkám Česka po roce 1989, které zahrnovaly relativně vysokou ekonomickou a technologickou úroveň (v porovnání s ostatními postkomunistickými zeměmi), relativní dostatek vzdělané a kvalifikované pracovní síly a nízké mzdy, zaznamenala česká ekonomika v průběhu transformačního období v porovnání s ostatními zeměmi střední a východní Evropy spíše neuspokojivý růst. Relativní ztráta přírůstku HDP oproti průměru EU činila v roce 2000 asi 10 %, což byla nejvyšší hodnota mezi státy střední Evropy. Za hlavní příčinu tohoto nepříznivého vývoje Spěvák považuje pomalou restrukturalizaci podniků a bank, přílišný důraz na makroekonomickou stabilitu země, rychlou, kontroverzní a mnohdy nepřehlednou kupónovou privatizaci, nedůvěru v zahraniční kapitál a podcenění právního rámce transformace. Zvolená transformační strategie byla tedy chybná. Sice zajistila stabilní makroekonomické prostředí a zpočátku i velmi nízkou míru nezaměstnanosti, ale neúměrně odkládala strukturální změny v hospodářství.

Hampl (2005) zdůrazňuje zejména rostoucí regionální diferenciaci a proměny sídelní hierarchie. Zmiňuje se rovněž o posílení makroregionální diferenciaci a selekce a o opětovném rozvoji dříve potlačovaného koncentračního a suburbanizačního procesu. Dochází k proměně vůdčích územních jednotek a mění se i faktory ovlivňující úspěšnost socioekonomického vývoje. Mezi hlavní faktory podmiňující transformaci patří dle významu regionální a sídelní hierarchizace, zděděná ekonomická specializace a makropoloha. Z hlediska posledních dvou zmíněných faktorů lze aglomeraci Zlín - Otrokovice zařadit spíše mezi podprůměrně vybavená střediska. Příznivý vývoj zaznamenávají po roce 1989 velká centra s diverzifikovanou ekonomikou a rozvinutou sférou služeb a kvartéru (zejména Praha). Nejvíce ekonomicky upadají tradiční oblasti těžkého průmyslu (Severozápadní Čechy, Ostravsko).

Podle Hampla (2001) bude budoucí rozvoj regionů záviset na kvalitě lidských zdrojů (na jejich kvalifikaci, podnikavosti, adaptibilitě, schopnosti absorbovat nové podněty, či na otevřenosti vůči vnějšímu světu), dále na politických a správních faktorech (politická stabilita regionu, výkonnost a pružnost regionálních orgánů) a na faktorech ekonomických (uplatnění progresivních a perspektivních činností zejména ze sektoru terciéru a kvartéru, diverzifikovaná a konkurenceschopná ekonomika, lokalizace řídicích a kontrolních funkcí). K důležitým faktorům regionálního rozvoje patří i kvalita životního prostředí a image daného regionu či města.

Nešpor (2006) zmiňuje zase fakt, že dosud nenastala proměna vnitřní postojů a očekávání většiny lidí. Kapitalismus je ve společnosti stále často vnímán jako maximalizace osobního zisku na úkor ostatních.

Velký význam pro restrukturalizaci a diverzifikaci průmyslu budou mít stejně jako v minulých letech zahraniční investice. Ty přinášejí do firem jak nové finanční prostředky, tak nové technologie, know-how nebo sofistikovanější způsoby řízení a organizace práce.

V poslední době je v ekonomických a společenských vědách stále více zdůrazňován význam kvality lidských zdrojů a inovačních schopností firem, které jsou nezbytnou podmínkou uplatnění rozvojové strategie typu „high-road“. Tento typ strategie usiluje o konkurenceschopnost založenou na inovacích a vysoké kvalitě výrobků a služeb. Vzdělanostní úroveň i inovační aktivitou však Česko stále podstatně zaostává za vyspělými západními zeměmi. Většina inovačních aktivit se odehrává prostřednictvím technologického transferu ze zahraničí, který je silně regionálně diferencován. V oblasti vědy a výzkumu scházejí jak finanční prostředky, tak potřebná kapacita institucí.

2.2 Moderní přístupy k regionálnímu rozvoji a praktická regionální politika

Každý region či město je charakterizován různým rozvojovým potenciálem a různými podmínkami socioekonomického vývoje. Rozvojový potenciál ve svém nejširším pojetí zahrnuje celou řadu dimenzí. Pro jeho zhodnocení je proto třeba co možná nejkomplexněji analyzovat faktory, subjekty, příčiny, souvislosti a mechanismy regionálního rozvoje. Touto problematikou se zabývají teorie regionálního rozvoje.

Teorie regionálního rozvoje jsou v moderním pojetí vytvářeny již desítky let a prošly několika vývojovými fázemi. V souvislosti s vývojem teorií na jedné straně a s kumulací zkušeností ve sféře regionální politiky na straně druhé docházelo i k velkým proměnám regionální politiky a doporučovaných rozvojových strategií (Blažek, Uhlíř 2002).

2.2.1 Základní charakteristika moderních přístupů k regionálnímu rozvoji

V současné době se objevují v praktické regionální politice opatření, jejichž základní myšlenky vychází z různých teoretických přístupů. Pro moderní přístupy k regionálnímu rozvoji je charakteristická značná metodologická roztržitost, stejně jako rozdílné vymezení

hlavních aktérů a mechanismů regionálního rozvoje. Tyto teorie nejčastěji vycházejí z institucionálních a v menší míře z neoliberálních přístupů (Kutscherauer 2006a).

Jak uvádí Blažek a Uhlíř (2002), základní myšlenkou neoliberálních přístupů je stimulace větší aktivity jedince a víra v samoregulační schopnost trhu. Naproti tomu institucionální přístupy vycházejí z myšlenek formulovaných v rámci institucionální ekonomie. Její čelní představitel Richard Nelson (1998) tvrdí, že existující rozdíly v míře dosaženého hospodářského růstu je možno vysvětlit pomocí analýzy tří problémových oblastí. První z nich je technologie a technologické inovace. Proces učení a objevování nových postupů je podle jeho slov značně závislý na historickém vývoji, respektive na zvolené cestě vývoje v určitém historickém okamžiku. Druhou oblastí jsou vzájemné vztahy firem, jejich způsoby komunikace a organizace práce, praktiky a navyklé způsoby řešení problémů. Třetí oblastí jsou instituce v širším slova smyslu, tedy zrutinizované chování, zvyklosti, hodnoty a návyky jednotlivců. Společným rysem jednotlivých teorií regionálního rozvoje, které vycházejí z Nelsonových myšlenek, je skepse k velkým, všeobecným teoriím, důraz na jedinečnost institucí, praktik a také na evoluční charakter změn v socioekonomické organizaci společnosti. Institucionální směry se začínaly ve větší míře objevovat od 80. let minulého století a v současnosti představují nejdynamičtější se rozvíjející přístupy (Blažek, Uhlíř 2002).

Mezi nejznámější teoretické koncepty, které se řadí k institucionálnímu směru, patří **teorie výrobních okrsků** (Brusco 1982, Becattini 1978), **teorie flexibilní specializace** (Piore a Sabel 1984, Scott 1988) a **teorie učících se regionů** (Lundvall 1992, Florida 1995). Jejich autoři kladou důraz zejména na kvalitu sociokulturního a institucionálního prostředí, networking malých a středních firem (spolupráce firem, které využívají sdílení informací, know-how, společného trhu a vývoje) a schopnost aktérů učit se a přijímat nové technologie, postupy a informace (Blažek, Uhlíř 2002).

Z těchto přístupů vychází i další směry objevující se v oblasti regionálního rozvoje. Patří mezi ně i inovační paradigma regionálního rozvoje. Lze ho zařadit mezi tzv. měkké institucionální přístupy, které se objevily v průběhu 90. let minulého století. Jejich společným znakem je důraz na učení a inovace. Dle inovačního paradigmatu regionálního rozvoje by úkolem regionální politiky mělo být zvýšení schopnosti regionů přijímat impulzy vedoucí k nárůstu jejich endogenního potenciálu: přijetí mobilních podniků (investice, know-how) nebo nových znalostí orientovaných na oblast technologií a inovací a následně vnitřně mobilizovat využití specifík a kultury prostředí regionu (Kutscherauer 2006a).

Jedním z nástrojů regionální politiky na podporu tvorby a šíření inovací je podpora při budování vědeckotechnologických parků s cílem stimulovat výzkumné aktivity v regionu

a usnadnit a zrychlit jejich aplikaci do praxe (Blažek, Uhlíř 2002). Hodnocením fungování britských vědeckotechnických parků se zabývali Doreen Massey a David Wield (1992). Jak uvádí Blažek, Uhlíř (2002), je podle těchto autorů největším přínosem parků poskytování vysoce kvalitního poradensví, experimentální ověření nových technologií, zprostředkování kontaktů a zvýšení kvalifikace zaměstnanců.

Nejnovější přístup v oblasti regionálního rozvoje označovaný jako **Constructing Regional Advantage** („vytváření regionální konkurenční výhody“) je syntézou nejprínosnějších myšlenek předcházejících teoretických přístupů, zejména pak institucionální přístupů (Asheim, Cooke 2006). Podle tohoto přístupu je hlavním nedostatkem inovací v zemích EU nízká míra vzájemných kontaktů a konektivity mezi institucemi vytvářejícími inovace a organizacemi využívajícími inovace. Pro tvorbu a efektivní využívání inovací je nezbytné, aby si dotyční aktéři byli fyzicky (geograficky) blízcí a intenzivně vzájemně komunikovali. Proto je za nejdůležitější považována regionální úroveň, kde dochází k tvorbě inovací skrze sítě inovačních institucí, klastrů a výzkumných organizací. Významným faktorem ovlivňujícím úspěšnost aplikace inovací je podnikatelské a kulturní klima, sociální kapitál, rozvinutost znalostní infrastruktury, technologicky vyspělý podnikatelský sektor a kreativní znalostní prostředí.

Tento koncept klade důraz na spolupráci aktérů označovaných jako tzv. Triple Helix – soukromý sektor, veřejný sektor (např. regionální samospráva) a instituce vědy a výzkumu. Jeho motem je systémová, proaktivní inovační politika, která se snaží využít specifických ekonomických podmínek a know-how regionu a zahrnout do inovačních aktivit veřejný sektor a regionální univerzity. Pro dlouhodobou konkurenceschopnost regionů je stěžejní udělat si kreativní a vzdělanou populaci a podporovat klíčová ekonomická odvětví prostřednictvím budování vztahů s vládnoucími institucemi a subjekty vědy a výzkumu. Znalosti se stávají hlavním výrobním a konkurenčním faktorem v globální ekonomice (Asheim, Cooke 2006).

2.2.2 Současná regionální politika

Současné období regionální politiky, které lze vymezit přibližně od druhé poloviny sedmdesátých let do současnosti, kombinuje, jak již bylo dříve zmíněno, značné množství často různorodých přístupů. Blažek (1999) dokonce současné období regionální politiky nazývá eklektickým. Mezi typická regionálně-politická opatření dneška podle Adamčíka (1997) a Blažka a Uhlíře (2002) patří například:

- *Podpora tvorby a šíření inovací.*
- *Deregulační a decentralizační opatření.*
- *Podpora partnerství veřejného a soukromého sektoru (public private partnership).*
- *Programy následné péče o zahraniční investory (follow-up programy, after-care programy).*
- *Investice do lidských zdrojů.*
- *Podpora kvality životního a sociálního prostředí.*
- *Podpora malým a středním firmám.*

Společným jmenovatelem těchto opatření je silná endogenní orientace, vyznačující se zjevnou snahou o iniciaci lokálního a regionálního potenciálu, a snaha o řešení příčin regionálních problémů (Blažek, Uhlíř 2002). Dalším častým rysem je věcná i finanční participace soukromého a veřejného sektoru reflektující postfordistické racionalizační tendence a zdůrazňující jedinečnost každého regionu, resp. lokality (Kutscherauer 2006a). Důraz je kladen také na posílení sítě kontaktů jak mezi subjekty soukromého sektoru navzájem (networking), tak i mezi subjekty soukromého a veřejného sektoru. Velký význam je také kladen na kvalitu sociokulturního prostředí a rozvoj sociálního kapitálu (vzájemné důvěry apod.).

Současné přístupy k podpoře regionálního rozvoje jsou charakterizovány značnou různorodostí. Kromě jejich aplikace navíc v posledních letech dochází ve sféře podpory regionálního rozvoje ve vyspělých zemích k provazování regionální politiky s jinými podpůrnými státními politikami nebo k zohlednění regionální dimenze v rámci sektorových politik. Příkladem prvního typu je politika hospodářské a sociální soudržnosti EU, která vznikla v roce 1989 spojením regionální politiky se sociální politikou a s částí zemědělské politiky. Příkladem zapracování regionální dimenze do sektorových politik je česká politika podpory přílivu zahraničních investic. Výrazným rysem současné (nejen) regionální politiky je také zvýšený důraz na monitorování průběhu podpůrných programů a hodnocení jejich účinnosti a efektivnosti (Blažek, Uhlíř 2002).

Změny v přístupech k regionálnímu rozvoji našly svou konkrétní odezvu také v regionální politice členských států Evropské Unie. Tato regionální politika má pro Českou republiku, jakožto členskou zemi EU, v současné době nesrovnatelně větší význam než její vlastní regionální politika. Jak uvádí Bachtler a Yuill (2001), nejvýznamnějšími směry v dlouhodobém rozvoji regionální politiky členských států EU jsou:

- *Posun v cílech regionální politiky k podpoře regionální konkurenceschopnosti.*
- *Odklon od tradičních nástrojů politiky strany poptávky (zejména programů na podporu podnikání) ve prospěch měkkých opatření strany nabídky.*
- *Zúžení oblastí, které obdrží regionální pomoc.*
- *Růst lokálních ekonomických iniciativ (směřovaných zdola nahoru).*
- *Větší konkretizace a větší cílení regionální politiky, a to jak prostorové (zejména na městské oblasti), tak i sektorové (tzv. klastry).*
- *Změny v oblasti správy a vládnutí směrem k decentralizaci, partnerství a koordinaci politiky.*
- *Rostoucí zájem o udržitelnost a tzv. sociální začleňování.*

Všechny tyto charakteristické znaky představují posun k novému paradigmatu regionální politiky, kterou jsme již dříve nazvali „Moderní regionální politika“. Moderní regionální politika představuje nový typ regionální politiky, založený na strategickém řízení regionálního rozvoje (Kutscherauer 2006a).

Na základě francouzských zkušeností se strategickým plánováním v podobě tzv. plánovacích kontraktů státu a regionu (contrats du plan) vyvinula Evropská komise nový přístup k využití rostoucích zdrojů věnovaných regionální politice EU. Všechny regiony, které byly oprávněny čerpat pomoc EU, musely připravit regionální rozvojové plány pro čerpání zdrojů EU na základě partnerství na regionální a lokální úrovni. Od roku 2004 se toto opatření týkalo rovněž českých regionů.

Tyto trendy se prosadily v zemích EU zejména v plánovacím období let 2000 - 2006 a systémově prohloubeny pokračují i v plánovacím období 2007 - 2013. Zdůrazňuje se větší strategičnost, efektivnost cílů regionální politiky (tj. konkurenceschopnost a produktivita před dosažením rovnosti a vyrovnáním rozdílů), větší zaměření na regionální úroveň (tj. na regionální činitele v ekonomickém rozvoji regionů, zdůraznění regionálních schopností, programování na regionální úrovni), větší zájem o koordinaci politiky (na národní a regionální úrovni) a větší tlak na rozpočty regionální politiky, jakožto odpověď na jejich krácení v minulosti (Kutscherauer 2006a).

2.3 Podpora regionálního rozvoje v metropolitních územích Česka

2.3.1 Vývoj regionální politiky před vstupem Česka do Evropské Unie

V první polovině 90. let byla regionální politice věnována velmi malá pozornost. Důvodem byl neoliberální přístup české vlády k otázkám regionálního rozvoje a velmi malé regionální rozdíly, které byly výsledkem předchozí nivelizační politiky státu (Blažek, Uhlíř 2007). Jedinou formou stimulace regionálního rozvoje byla podpora malého a středního podnikání, a to zejména v hospodářsky problémových regionech. Jednalo se však o podporu velmi malého rozsahu (Kutscherauer 2006a).

První impuls směřující k vybudování české regionální politiky a systému podpor regionálního rozvoje dala Evropská Unie v roce 1995. Tehdy vstoupila v platnost „Dohoda o přidružení České republiky k Evropské Unii“, v jejímž článku 87 se píše, že „strany budou posilovat vzájemnou spolupráci v regionálním rozvoji a využívání území a za tímto účelem mohou být podniknuta různá opatření“. V roce 1996 bylo pro potřeby efektivnější koordinace regionální politiky zřízeno Ministerstvo pro místní rozvoj (Kutscherauer 2006a). Až do roku 1997 neměla Česká republika samostanou politiku regionálního rozvoje, což jí bylo vyčítáno i ze strany Evropské Unie. Projekty v oblasti regionálního rozvoje byly realizovány pouze prostřednictvím několika celostátních odvětvových přístupů, z nichž měla větší význam pouze politika přímých zahraničních investic.

Na konci 90. let se však začaly projevat důsledky opožděné transformace velkých podniků. Dochází k růstu nezaměstnanosti a regionálních rozdílů. Potřeba řešení těchto problémů a nástup levicové vlády napomohly k zformování české regionální politiky. Dalším impulsem pro vznik této politiky byl plánovaný vstup do Evropské unie, která vyžadovala vytvoření institucionálních struktur pro potřeby implementace Politiky hospodářské a sociální soudržnosti EU, dále zavedení systému víceletého plánování, systematického monitoring výsledků a zavedení principu konsensu a spolupráce ve sféře regionální politiky (Blažek, Uhlíř 2007). V roce 1998 vláda přijala dokument zvaný Zásady regionální politiky, který definoval systém podpory regionálního rozvoje na celostátní a regionální úrovni. Celostátní úroveň regionální politiky se zaměřovala především na podporu strukturálně postižených a hospodářsky slabých regionů a její podpora měla selektivní charakter. Pro podporu všech regionů, metropolitní nevyjímaje, byla relevantní regionální úroveň, kterou měly v budoucnu zabezpečovat nově zřízené kraje. Tyto regiony byly a doposud jsou podporovány v rámci programů

regionální podpory malého a středního podnikání. Podpora malého a středního podnikání však nikdy neměla nikterak velký dopad na rozvoj regionů.

Dle schválených Zásad regionální politiky mohly být rovněž podporovány i pohraniční regiony (mezi ně patřilo i Zlínsko), které mohly využít prostředků z předvstupního programu Phare. Ve výše zmíněném dokumentu byl rovněž zmíněn požadavek na vypracování programových dokumentů české regionální politiky na národní a regionální úrovni. Tento požadavek byl v souladu s principem strategického řízení regionálního rozvoje, který je uplatňován v rámci regionální politiky EU již několik let. Zásady respektovaly i ostatní základní principy regionální politiky EU a byly výchozím materiálem pro zpracování strategie regionálního rozvoje České republiky (Kutscherauer 2006a).

V roce 1998 byl v souvislosti s narůstajícími regionálními rozdíly přijat zákon o investičních pobídkách a o podpoře průmyslových zón. Od tohoto roku plyne do naší země také díky pokračující privatizaci státních podniků podstatně větší objem přímých zahraničních investic. Podporou přílivu přímých zahraničních investic byla pověřena agentura Czechinvest, která vznikla již v roce 1992. Jak přímé zahraniční investice, tak průmyslové zóny měly dosti velký regionální dopad, přestože se jednalo o sektorovou politiku organizovanou na celostátní úrovni. Blažek, Uhlíř (2007) oprávněně tvrdí, že příliv zahraničních investic a rozvoj průmyslových zón lze označit za největší úspěch české politiky regionálního rozvoje. Přímé zahraniční investice měly a dodnes mají skutečně značný a dobře viditelný vliv na rozvoj regionů.

V roce 2000 byl schválen pro regionální rozvoj klíčový zákon, a sice zákon č.248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje. Zákon upravuje oblasti podpory regionálního rozvoje, zaměření státní podpory regionálního rozvoje a definuje programové dokumenty vypracovávané na celostátní úrovni (strategie regionálního rozvoje, státní program regionálního rozvoje) i na úrovni krajů (program rozvoje územního obvodu kraje). Zákon dále vymezuje působnost správních úřadů, krajů a obcí při podpoře regionálního rozvoje a základní rámec koordinace hospodářské a sociální soudržnosti.

Pro samotnou regionální politiku měla značný význam také reforma veřejné správy, v rámci níž došlo v roce 2001 ke zřízení 14 vyšších územně samosprávných celků – krajů. Na kraje byla přenesena řada kompetencí, dodnes se však potýkají s nedostatkem financí. Příkladem může být fakt, že programy rozvoje krajů byly sice schváleny, avšak na jejich realizaci nebyly poskytnuty potřebné finanční zdroje. Jedinou alternativou proto pro kraje a další subjekty jsou budoucí zdroje strukturální fondů EU kombinované se zdroji ze státního

rozpočtu. Kraje nemají dostatek prostředků na výkon státní správy a podporu regionálního rozvoje. Skutečná decentralizace veřejné správy tak doposud neproběhla.

V následujícím období se již začínalo rozbíhat institucionální a programové zajišťování přípravy programových dokumentů, které se staly výchozími dokumenty pro potřeby čerpání prostředků vyčleněných EU na regionální politiku. V roce 2004 se Česko stalo plnoprávným členem Evropské Unie a mělo tak možnost využít tyto prostředky ve zkráceném programovém období 2004-2006. Regionální politika EU však má oproti české regionální politice zcela jiné dimenze, a to jak z pohledu šíře podporovaných aktivit, tak z pohledu objemu finančních prostředků.

2.3.2 Politika hospodářské a sociální soudržnosti Evropské Unie: nové možnosti podpory českých regionů

Před svým vstupem do EU mělo Česko možnost využít finančních prostředků z tzv. předvstupních nástrojů EU, konkrétně z programů PHARE, SAPARD a ISPA. Tyto programy byly zaměřeny na rozvoj technické vybavenosti měst, malého a středního podnikání, lidských zdrojů, zemědělství a venkova, životního prostředí, dopravní infrastruktury či přeshraniční spolupráce. Daleko větší význam však měla až následná podpora ze strukturálních fondů Evropské Unie.

V roce 2004 došlo k rozšíření Evropské Unie o dalších 10 členských zemí. Jednou z nich byla i Česká republika. Počínaje tímto datem mají všechny české regiony možnost využít prostředků určených na regionální politiku EU ke kofinancování vlastních rozvojových projektů. Tyto prostředky jsou spravovány tzv. strukturálními fondy EU. Na regionální politiku EU, nebo také politiku hospodářské a sociální soudržnosti, však směřuje nesrovnatelně větší objem prostředků než v případě české regionální politiky. Na poslední programové období vyčlenila EU na tuto politiku 350 mld. eur, tj. asi 35,7% prostředků rozpočtu. V současnosti patří mezi nejvýznamnější politiky EU.

Jedna z posledních reforem regionální politiky souvisí s tzv. Lisabonským procesem. V roce 2000 přijala Evropská rada (nejvyšší výkonný orgán EU) Lisabonskou strategii, která představuje scénář pro komplexní hospodářskou, sociální a ekologickou (enviromentální) obnovu Evropské unie. Její cílem je vytvořit z Evropské Unie vysoce konkurenceschopnou ekonomiku, zejména prostřednictvím větší podpory rozvoje znalostní ekonomiky, dále dosáhnout plné zaměstnanosti, zdokonalit sociální soudržnost a podporovat udržitelný rozvoj

regionů. Tyto cíle jsou rovněž zakomponovány v rámci podporovaných sfér politiky soudržnosti na současné programové období.

Dle kritérií regionální politiky EU patřily v plánovacím období 2004-2006 i 2007-2013 všechny české regiony kromě hlavního města Prahy mezi tzv. regiony Cíle 1, respektive regiony Cíle Konvergence (v současném plánovacím období), na jejichž podporu bylo z rozpočtu EU vyčleněno nejvíce prostředků. Jedná se o nejméně rozvinuté regiony EU, které dosahují nižší úrovně hrubého domácího produktu než 75 % průměru HDP EU na jednoho obyvatele.

Praha patří mezi regiony Cíle 2 a Cíle 3, respektive regiony Cíle Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost. Regiony Cíle 2 byly vymezeny jako území s vysokou mírou nezaměstnanosti, kriminality, špatnou úrovní školství nebo životního prostředí. V současném plánovacím období jsou navíc všechny české regiony zařazeny do Cíle Evropská územní spolupráce, který podporuje přeshraniční, meziregionální a nadnárodní spolupráci. Projekty spolufinancované ze strukturálních fondů EU jsou realizovány prostřednictvím tematických a regionálních operačních programů jednotlivých členských zemí, v nichž jsou definovány sféry podpory pro dané plánovací období.

Celkový objem finančních prostředků vyčleněných pro Českou republiku na programovací období 2004-2006 činil 2,6 mld. EUR. Tyto prostředky byly dále rozděleny mezi jednotlivé operační programy. Z pohledu regionů byl nejrelevantnější Společný regionální operační program (dále jen SROP), jehož úkolem je podpora vyváženého a udržitelného rozvoje regionů. V rámci SROPu jsou podporovány především aktivity, které náleží do působnosti obcí nebo krajů. Priorita regionální rozvoj infrastruktury zahrnovala také opatření Regenerace a revitalizace vybraných měst.

V novém programovacím období 2007-2013 se alokace prostředků evropských fondů pro Česko ještě zvýší. Ročně bude moci Česká republika získat na kofinancování projektů regionálního rozvoje 3,8 mld. EUR, což je asi třikrát více než v předcházejícím programovacím období. V novém programovacím období se změnila rovněž struktura a počet operačních programů. Každý region soudržnosti (NUTS 2) má svůj vlastní Regionální operační program. Aglomerace Zlín - Otrokovice náleží k NUTS 2 Střední Morava, na jehož regionální operační program bylo přiděleno pro období 2007-2013 660 mil. EUR, což představuje asi 2,5 % celkové alokace fondů EU pro Česko. Mezi podporované sféry patří mimo jiné rozvoj technické a sociální infrastruktury regionálních center Zlína a Olomouce.

Celkový počet ostatních, sektorově orientovaných operačních programů (dále jen OP) se oproti předcházejícímu období zvýšil. Jednotlivé programy nově zahrnují také podporu

inovačního podnikání, výzkumu a vývoje pro inovace a vzdělávání v rámci samostatného operačního programu. Jedná se o následující programy: OP Doprava, OP Životní prostředí, OP Podnikání a inovace, OP Výzkum a vývoj pro inovace, OP Lidské zdroje a zaměstnanost, OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost, OP Technická pomoc a Integrovaný operační program. Poslední zmíněný program nabízí možnost kofinancovat projekty z oblasti modernizace veřejné správy nebo územního rozvoje. O podporu v rámci ostatních sektorových operačních programů mohou stejně jako v minulém programovacím období žádat subjekty z celého území Česka kromě Prahy.

V procesu přípravy, realizace, monitoringu a hodnocení projektů v oblasti podpory regionálního rozvoje hrají velmi významnou roli také instituce a aktéři regionálního rozvoje. Někteří z nich už byli výše zmíněni. S ohledem na téma této práce nás budou především zajímat aktéři působící na lokální a regionální úrovni, i když v českém prostředí se v případě institucí přímo se zabývajících regionálním rozvojem často jedná o regionální pobočky organizací zřízených a dlouho fungujících pouze na národní úrovni.

Na regionální úrovni patří mezi stěžejní aktéry rozvoje orgány obecní a krajské samosprávy. Mezi ostatní aktéry patří regionální pobočky Czechinvestu, Czechtrade, regionální rozvojové agentury, okresní hospodářské komory, regionální univerzity a regionální poradenská a informační centra. Nemalý vliv na rozvoj regionů a měst mají i velké firmy, které jsou často tahouny místní ekonomiky. Podrobnější popis role některých z těchto subjektů v oblasti podpory regionálního rozvoje včetně uvedení úspěšných projektů bude uveden v kapitole Hlavní aktéři regionálního rozvoje.

3. Socioekonomický vývoj v transformačním období

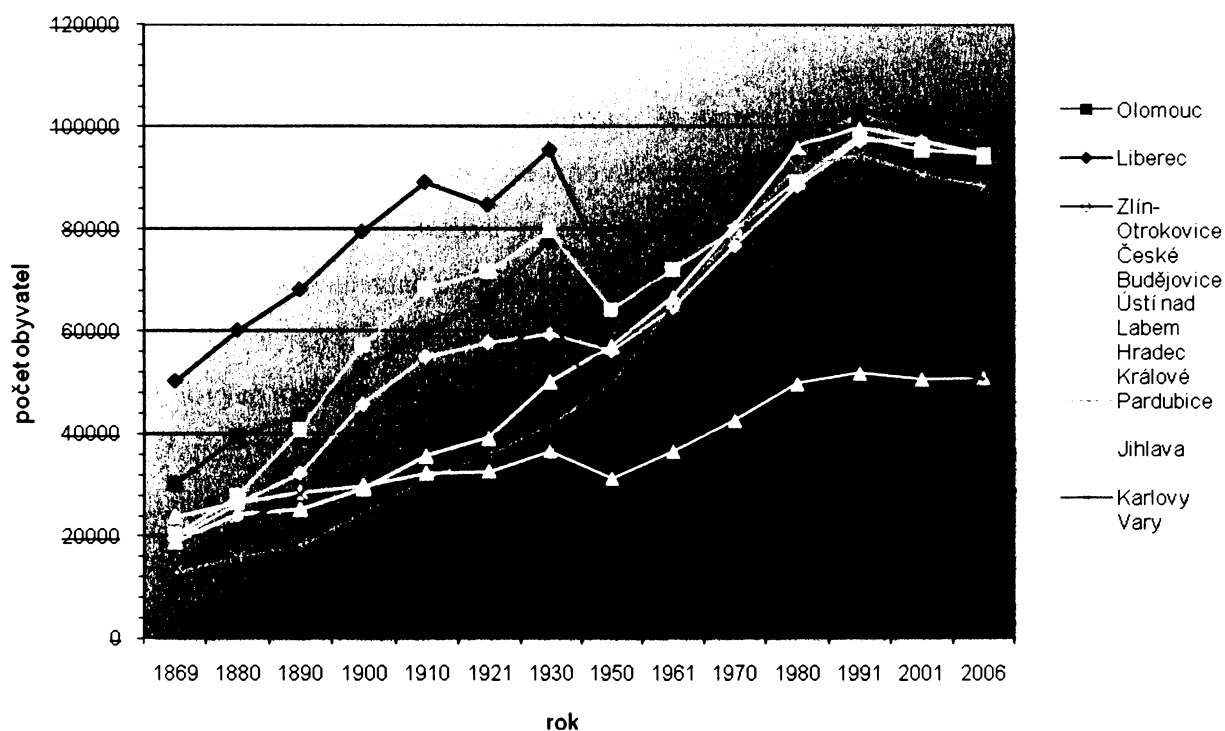
3.1. Socioekonomický rozvoj aglomerace Zlín-Otrokovice: od obuvnické velkovýroby k podpoře znalostní ekonomiky

Samotný novodobý rozvoj Zlína a Otrokovice souvisí s příchodem průmyslové revoluce. Průmyslová velkovýroba se v obou městech s výjimkou několika mála podniků rozvinula až poměrně pozdě, a sice na přelomu 19. a 20. století. Do té doby zde převažovali živnostníci. Jak uvádí Pokluda (1991), v roce 1882 byla zřízena v Otrokovicích železniční zastávka na Severní dráze císaře Ferdinanda spojující Vídeň s Přerovem. V roce 1899 byla vybudována trať Otrokovice – Zlín – Vizovice, která napojila město Zlín na celostátní železniční síť. Důležitým mezníkem zlínské historie se stal rok 1894, kdy zde byla založena obuvnická firma rodiny Baťových. Díky zcela vyjimečnému růstu a prosperitě firmy a vlivu světově uznávané a inovátorské osobnosti průmyslníka Tomáše Bati, který byl majitelem zmíněné firmy a rovněž po určitou dobu starostou města, se Zlín stal v meziválečném období moderním, dynamicky rostoucím průmyslovým centrem. Na rozvoji firmy měl velké zásluhy po smrti Tomáše Bati také jeho nevlastní bratr Jan Antonín Baťa (Vaňhara 1994).

V letech 1923-1938 vyrostl na okraji Zlína rozsáhlý tovární areál s desítkami moderních budov. Podnik, vybavený nejmodernějšími stroji, přijímal tisíce nových zaměstnanců. Firma chrlila miliony párů bot ročně. Výroba byla založena na hospodárnosti, efektivnosti, využití nejmodernějších strojů, promyšleném marketingu a systému, který podněcoval zaměstnance k vyššímu pracovnímu výkonu. Baťa se tak stal novodobým symbolem úspěšného podnikání a jeho jméno má ve světě zvuk dodnes. Vedle bot však jeho společnost později produkovala také stroje, dále gumárenské, chemické či textilní výrobky. Firma Baťa založila ve Zlíně i letecké závody, jejichž dnešním nástupcem je Moravan Aviation Otrokovice. Rozmach průmyslové výroby dosáhl takové úrovně, že město narazilo na problém nedostatku prostoru pro nově vznikající továrny. Ty byly nakonec zakládány bratrem Tomáše Bati, Janem Baťou, na nově získaných pozemcích v nedalekých Otrokovicích, v lokalitě dnes známé jako Bahňák. Baťovy závody v roce 1938 zaměstnávaly 65 064 lidí, z toho 41 814 v Československu a 23 250 v zahraničí (Pokluda 1991). Zlín byl sídlem Baťovy světové obuvnické říše, městem, do kterého se sbíhaly nitky obchodních a výrobních kontaktů z takřka celého světa.

Spolu s expanzí firmy se radikálně měnil vzhled Otrokovic a Zlína. Firma budovala ve Zlíně obchodní domy, hotel, kino, velkou nemocnici, školní budovy, vědecké ústavy, filmové ateliery a tisíce nových bytů pro své zaměstnance. Řada nových bytů vznikla také v Otrokovicích. Pokluda (1991) zmiňuje fakt, že enormní meziválečná stavitelská činnost T. Bati a jeho týmu renomovaných architektů (J. Kotěra, F. L. Gahura, M. Lorenc, V. Karfík) proměnila pětitisícový Zlín počátku 20. let minulého století v aglomeraci unikátní funkcionalistické architektury s 43 500 obyvateli v roce 1938. K dynamickému růstu počtu obyvatelstva došlo také v Otrokovicích. Ve třicátých letech se jejich populace téměř zečtyřnásobila a v roce 1938 dosáhla 8 000 obyvatel (Pokluda 1991). Již tehdy je možno vzhledem k společnému vývoji a k silným vzájemným dojížděkovým vazbám obou měst mluvit o zlínsko-otrokovické aglomeraci. Populační vývoj aglomerace a vybraných krajských měst v minulosti ukazuje následující graf.

Graf č. 1: Vývoje počtu obyvatel aglomerace Zlín-Otrokovice a vybraných krajských měst mezi lety 1869 a 2006

Zdroj: Statistický lexikon obcí České republiky 2005, ČSÚ a MVČR
Městská a obecní statistika, ČSÚ 2007

Katastrofální důsledky Mnichova, německé okupace a druhé světové války však zastavily rozmach Baťových podniků i obou měst. Velká část zlínských továren byla zničena roku 1944 během amerického bombardování. V roce 1945 se k moci dostává komunistická strana, která znárodňuje Baťovy závody a následně přejmenovává Zlín na Gottwaldov, aby zpřetrhala co možná nejvíce vazeb na předešlé období. Dochází k likvidaci soukromého sektoru a zaniká i řada podniků. Investice nemíří do zlínských podniků ale přednostně do oblastí těžkého průmyslu. I přes výrazný útlum hospodářského rozvoje Zlína i Otrokovic a s ním spojenou rozsáhlou reorganizací výroby i společenského uspořádání se obě města neustále rozrůstají. Zlín nadále populačně roste a upevňuje pozici významného regionálního centra. V roce 1949 se Zlín stává krajským sídlem a je jím až do roku 1960. Pevně se zde usídlují rovněž vzdělávací a výzkumné instituce. Jedná se například o ateliér pro design Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze zřízený v roce 1959 a Fakultu technologickou spadající pod VUT Brno, které daly později základ zlínské Univerzitě Tomáše Bati. V roce 1964 se Otrokovice spojují s Kvítkovicemi a stávají se městem. K další průmyslové expanzi města a téměř ke zdvojnásobení populace města dochází v 70. letech během rozmachu dnešního podniku Barum Continental (viz výše graf č. 1). Rozvoj Otrokovic byl součástí vládní politiky podpory rozvoje menších sídel.

Je však oprávněné se dnes domnívat, že tempo růstu životní úrovně obyvatel aglomerace Zlín-Otrokovice by bylo jistě v poválečném období vyšší, nebýt válečných útrap a změny politického režimu. Necitlivé zásahy nového politického vedení země se zvláště výrazně promítly v tradičně silně podnikatelském městě, jakým Zlín bezesporu byl.

O tehdejší vysoké kulturní a společenské úrovni Baťova Zlína svědčí existence zlínských filmových ateliérů, proslavených v 60. letech animovanými a trikovými filmy Karla Zemana a Hermíny Týrlové. Ve Zlíně byly rovněž natáčeny jedny z prvních filmových reklam v tehdejší Československu, a to již ve 20. letech.

Tržní hospodářství a soukromé podnikání, zde tradičně spojované s osobou Tomáše Bati, bylo obnoveno po znovunastolení demokratického režimu v listopadu 1989. Podnikání se opět stalo významným sektorem místní ekonomiky. V té době byl rovněž obnoven původní název města. Postupně dochází k restrukturalizaci místní ekonomiky, jejímž negativním průvodním jevem byl mimojiné i úpadek obuvnictví a strojírenství v regionu. Mnohá další odvětví se však dokázala adaptovat na nové ekonomické podmínky a zužitkovat svůj rozvojový potenciál. Příkladem úspěšně restrukturalizovaných odvětví je gumárenský průmysl. Gumárenské společnosti Barum Continental a Mitas a.s. dnes úspěšně vyváží své produkty na západní trhy a dělají tak dobré jméno regionu.

Nepříznivý dopad však mělo na Zlínsko rozdělení československé federace na dva samostatné státy, čímž byly postupně omezeny intenzivní obchodní vztahy se Slovenskem. Zlínsko-otrokovická aglomerace se v rámci nově vymezené republiky ocitla v odlehlé, příhraniční poloze.

V roce 2000 byla zřízena zlínská univerzita, která dostala název Univerzita Tomáše Bati. Univerzita se dnes začíná postupně zapojovat také do místní ekonomiky prostřednictvím projektů zaměřených na využívání výsledků univerzitního výzkumu v komerční sféře a budování podpůrné „znalostní“ infrastruktury.

V roce 2001 se Zlín po více než čtyřicetileté přestávce znovu stává krajskou metropolí. Dnes je Zlín hospodářským, kulturním a správním centrem jihovýchodní Moravy se silnou tradicí průmyslové výroby a podnikání. Díky četné městské zeleni a atraktivnímu zalesněnému okolí města bývá Zlín nazýván „městem v zahradách“. K silným stránkám města patří poměrně čisté životní prostředí v porovnání s ostatními krajskými městy.

3.2. Geoeconomická a geodopravní poloha

Město Zlín vzniklo podobně jako jiná města administrativním spojením několika obcí. Jedná se o obce Chlum, Jaroslavice, Klečůvka, Kostelec, Kudlov, Lhotka, Louky, Lužkovice, Malenovice, Mladcová, Prštné, Příluky, Salaš, Štípa, Velíková, Zlín, Zlínské Paseky a Želechovice nad Dřevnicí. Obdobně město Otrokovice tvoří obce Otrokovice a Kvítkovice. Obě města spolu vytváří, díky intenzivní dojížděcí za prací a službami, aglomeraci. O jejich těsných vztazích vypovídá i existence společné hromadné městské dopravy. V další části práce proto budou často hodnocena společně jako aglomerace. Oddělené hodnocení bude používáno pouze tehdy, kdy bude třeba zdůraznit výrazné strukturální rozdíly mezi oběma městy.

Samotná aglomerace leží v regionu jihovýchodní Moravy, v centrální části Zlínského kraje. Jedná se o region, který se nachází stranou hlavních komunikačních tepen státu, poměrně daleko od geoeconomického jádra Evropské Unie (dále jen EU). Zlínský kraj, jehož je hlavním centrem, navíc sousedí výhradně s méně vyspělými českými a slovenskými regiony. Dle Viturky (2003) jsou nejperspektivnějšími zahraničními partnery z pohledu potenciálu dostupnosti pro odbyt i spotřebitele Vídeň, Katowice, region Oberbayern (Mnichov) a Dolní Rakousy. Viturka (2003), který ve své práci vychází z teorie růstových pólů, dále klasifikuje Zlín jako nerozvinutý rozvojový pól nadregionálního významu náležející do východomoravské rozvojové osy s póly rozvoje Vyškov, Kroměříž, Otrokovice a Zlín. Tato rozvojová osa je dále propojena s centrálním moravským polem rozvoje, s Brnem.

Zlínsko bylo také dále polohově znevýhodněno rozpadem Československa v roce 1993. Před tímto rokem ležela zlínsko-otrokovická aglomerace v podstatě ve středu republiky a byl významným centrem na cestě mezi Českem a Slovenskem. Podle slov Ing. Zdeňka urbanovského, vedoucího oddělení koncepcí Magistrátu města Zlína, se po rozpadu federace radikálně oslabily hospodářské vazby na Slovensko. Nově vzniklé státy sebou přinesly existenci dvou území s odlišnými ekonomickými podmínkami. To sebou přineslo i řadu negativních dopadů pro region. Dnes například dochází k vytěsňování domácích pracovních sil levnými pracovníky ze Slovenska.

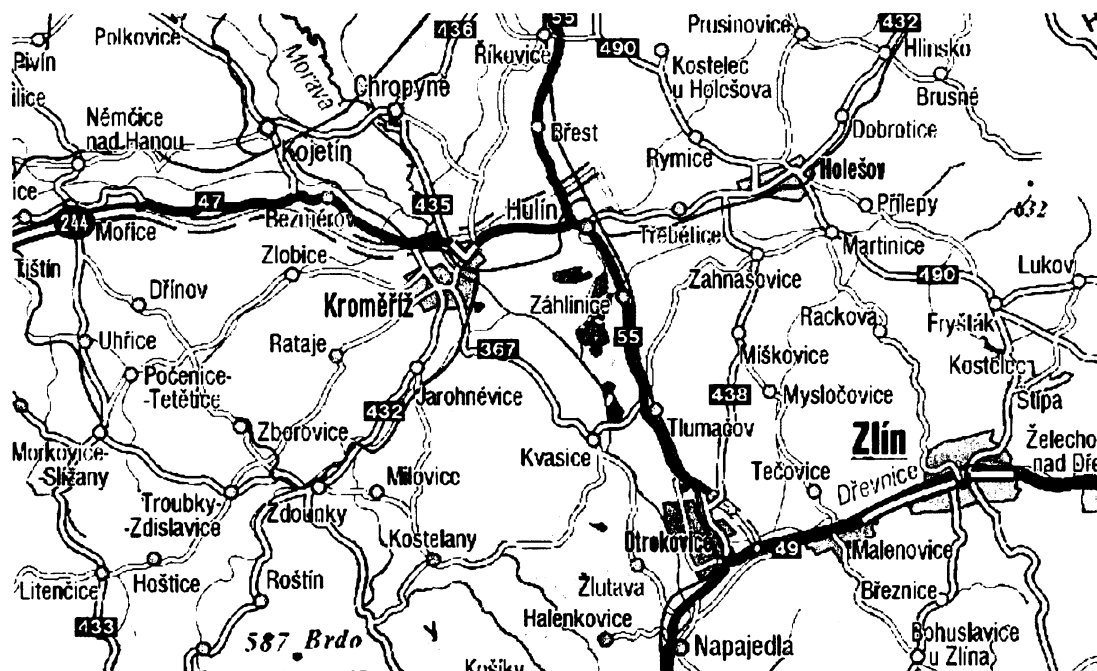
V případě aglomerace Zlín-Otrokovice hraje významnou roli i její vertikální geografická poloha. Zlín patří k hierarchicky vyšším střediskům, která Hampl označuje jako mezoregionální centra. V jeho pracích byla tato centra vymezena na základě převažující směru dojížděčky za prací a do škol na mezoregionální úrovni (Hampl 2001). Tyto sídla mají

nejen významnou obytnou, pracovní a obslužnou funkci, ale také funkci řídicí. Často se v nich koncentrují finanční instituce, sídla velkých společností nebo vědecko-výzkumné instituce.

Od roku 2001 se stal Zlín krajským městem, čímž byla posílena jeho administrativní funkce. Dnes bývá označován jako hospodářské, kulturní a správní centrum Zlínského kraje. Je rovněž sídlem nedávno zřízené Univerzity Tomáš Bati. Lze tedy říci, že má poměrně příznivou vertikální polohu, která částečně kompenzuje nevýhodnou horizontální polohu. Dle Hampla (2005) se jako podmiňující faktor transformační úspěšnosti uplatňuje v Česku výrazněji právě vertikální poloha, respektive poloha v rámci regionální a sídelní hierarchie.

Zlínsko-otrokovická aglomerace je vzhledem k nepříznivému historicko-politickému vývoji a okrajové poloze v rámci Česka nedostatečně vybavena kvalitní dopravní infrastrukturou, zejména dálničními komunikacemi. Na českou dálniční síť je napojena prostřednictvím sítě komunikací I. třídy, konkrétně komunikací I/55 a I/47 v trase Zlín/Otrokovice – Hulín – Kroměříž – Mořice (viz níže obr. č. 1). Podle vyjádření všech aktérů regionálního rozvoje, kteří byli osloveni v průběhu zpracování této práce, a rovněž podle společností, které byly osloveny v rámci průzkum kvality podnikatelského prostředí organizovaného v roce 2006 společností Berman Group (viz kapitola Kvalita podnikatelského prostředí s. 75-76), je právě napojení na dálniční síť hlavní bariérou socioekonomického rozvoje zlínsko-otrokovické aglomerace.

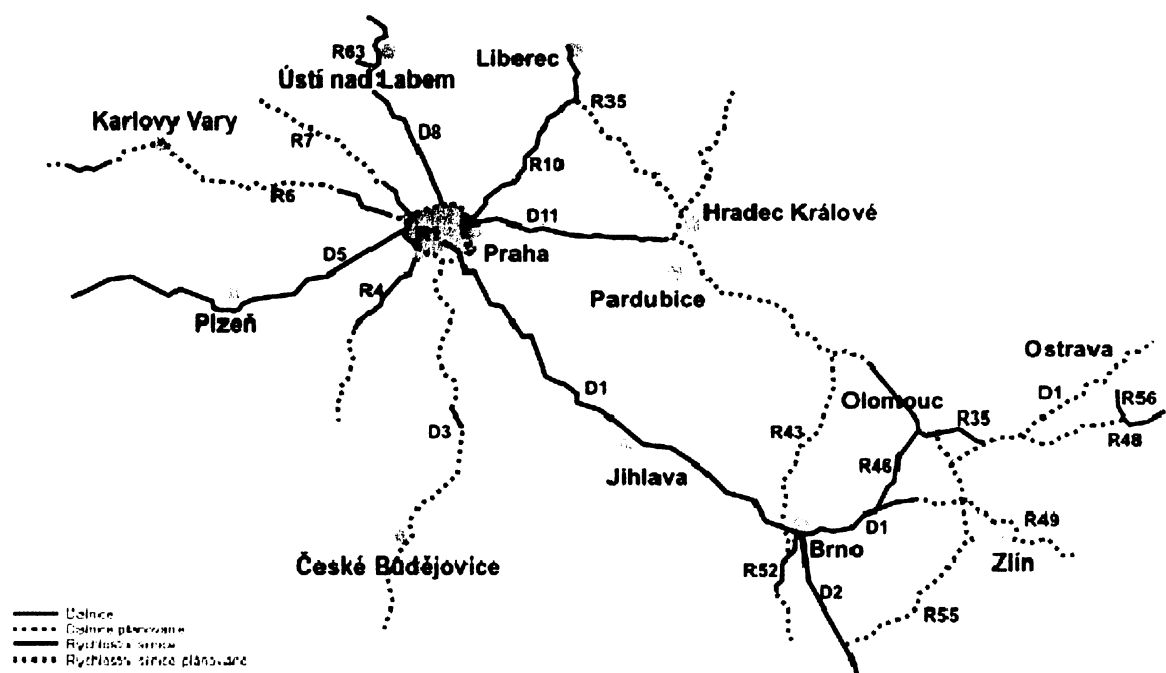
Obr. č. 1: Dopravní poloha aglomerace Zlín-Otrokovice

Zdroj: <http://shocart2.tmapserver.cz/>

Napojení na českou i slovenskou dálniční síť by se však mělo v dohledné době výrazně vylepšit, a to po vybudování plánované rychlostní komunikace R49 v trase Hulín – Holešov – Fryšták – Slušovice – Vizovice – Horní Lideč – státní hranice (viz příloha č. 1, s. 100). Jako první bude vybudován úsek mezi Hulínem a Fryštákem, jež bude sloužit k snadnějšímu napojení aglomerace Zlín - Otrokovice k dálniční síti. Součástí této etapy výstavby bude i vybudování zlínského dálničního přivaděče v úseku Zlín – Fryšták. Uvedení těchto komunikací do provozu plánuje Ředitelství silnic a dálnic na rok 2010.

Obr. č. 2: Stávající a plánované dálnice a rychlostní komunikace v České republice

Zdroj: www.rsd.cz

V současné době však dosud nebylo vydáno stavební povolení na výstavbu úseku mezi Hulínem a Fryštákem ani na zmíněný přivaděč. Výstavba R49 tak bude dozajista oproti plánovanému harmonogramu opožděna. V příštích letech je plánováno také kapacitní rozšíření napojení regionu ve směru sever – jih rekonstrukcí silnice I/55 (Videň) – Břeclav, Uherské Hradiště – Otrokovice – Přerov – Ostrava, včetně vybudování příslušných obchvatů měst. Právě v minulém roce byl zprovozněn severovýchodní obchvat Otrokovic, který výrazně napomohl ke zlepšení dopravní situace v části města. Příští rok by mělo být dokončeno zkapacitnění velmi vytížené komunikace I/49 spojující Zlín s Otrokovicemi. Podle slov náměstka hejtmána MVDr. Stanislava Mišáka uvažují České dráhy výhledově o elektrifikaci a

zkapacitnění regionální železniční trati spojující Zlín a Otrokovice. Zdvojkolejnění se však bude týkat pouze vybraných úseků tratě.

3.3 Fyzicko-geografické podmínky a regionální rozvoj

Samotné město Zlín leží v poměrně úzkém údolí obklopené z obou stran zalesněnými vrcholky. Již ve 30. letech narazil Tomáš Baťa při rozšiřování svých závodů na problém s prostorem a musel proto nové volné pozemky hledat jinde. Tak došlo k průmyslovému rozvoji nedalekých Otrokovic, které však také neměly ideální přírodní podmínky pro průmyslovou výrobu (Pokluda 1991). Otrokovice ležely a doposud leží v záplavové zóně řek Dřevnice a Morava. Tyto přírodní limity tak částečně omezovaly a doposud omezují další stavební i ekonomický rozvoj obou měst. V tomto ohledu je problematická ve Zlíně zejména nabídka volných rozvojových ploch. Podle slov náměstka hejtmana Zlínského kraje MVDr. Stanislava Mišáka rovněž Otrokovice nezvažují v dohledné době zřízovat nové průmyslové zóny, které by byly případně využitelné pro město Zlín, jak tomu bylo v minulosti. Zdá se tedy, že samotný vývoj zlínského průmyslu je tak spíše nasměrován na transformaci stávajících, v regionu usídlených odvětví, a na lokalizaci nových progresivních odvětví nevyžadujících velké prostory.

Jednou z cest, jak by město mohlo v budoucnu získat další plochy využitelné k podnikatelské činnosti, je revitalizace areálu někdejšího Svit. Jedná se o nevhledný brownfield v samotném centru města, jehož revitalizace je v zájmu jak města Zlína a Zlínského kraje, tak všech zlínských občanů. Západní část areálu je v současné době poměrně intenzivně využívána subjekty podnikajícími v oblasti lehké výroby, obchodu a jiných služeb. Podle slov současné zlínské primátorky PhDr. Ireny Ondrové má město zájem o odkoupení menší části areálu přiléhající k centru města včetně dalších budov, které kdysi patřily podniku Svit. Jedinými budovami, které se doposud podařilo úspěšně zrekonstruovat, je budova č. 21 (sídlo Zlínského kraje) a budova č. 23 (sídlo Technologického inovačního centra). Budovy, které má město možnost získat, jsou v současnosti ve správě České konsolidační agentury. Konečné rozhodnutí ohledně podmínek prodeje areálu by mělo podle zlínské primátorky padnout na konci srpna 2007. Podle vyjádření zlínské primátorky by získané prostory měly být určeny jak k rozvoji občanské vybavenosti, tak umístění vybraných druhů služeb.

Úzké podřevnické údolí výrazně omezuje možnosti odklonu silniční dopravy ze současné, přetížené komunikace I/49 spojující Zlín a Otrokovice a také z centra Zlína.

Potenciální odklonové trasy často vedou svažítými terény nebo procházejí územím, kde jejich výskyt není žádoucí. Problematická je například výstavba zlínského dálničního přivaděče, jehož plánovaná trasa vede z důvodu nedostatku prostoru v blízkosti rekreační oblasti Kostelce u Zlína. Z uvedených důvodů jsou dopravní stavby na Zlínsku časově a technicky náročné, a proto i nákladnější.

3.4 Vybrané ukazatele socioekonomického vývoje zlínsko-otrokovické aglomerace po roce 1989

3.4.1 Demografický a populační vývoj

Aglomerace Zlín-Otrokovice se svými 96 666 obyvateli v roce 2006 dosahovala velikosti průměrného krajského města. Z populačně silnějších měst v kategorii přibližně stotisícových sídel byly větší už jen Liberec a Olomouc (viz níže tabulka č. 1). V tomto vymezení je aglomerace populačně srovnatelná s městy Olomouc, Liberec nebo České Budějovice.

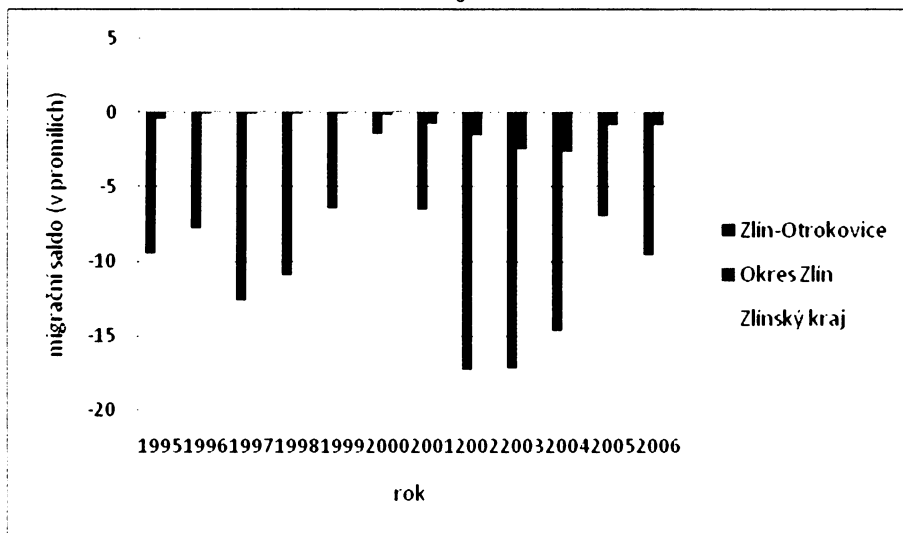
Tabulka č. 1: Vývoj počtu obyvatel v krajských městech a aglomeraci Zlín-Otrokovice v letech 1991-2006

Město	Počet obyvatel (2006)	Index vývoje počtu obyvatel mezi lety 1991 a 2006 (r.1991 = 100)
Praha	1 188 126	97,9
Brno	366 680	94,4
Ostrava	309 098	94,4
Plzeň	163 392	94,4
Olomouc	100 168	100,9
Liberec	98 781	98,7
Zlín-Otrokovice	96 666	95,2
České Budějovice	94 747	97,4
Ústí nad Labem	94 565	99,4
Hradec Králové	94 255	94,3
Pardubice	88 316	94,6
Jihlava	50 916	99,3
Karlovy Vary	50 691	90,8

Zdroj: Statistický lexikon obcí České republiky 2005. ČSÚ a MVČR
Městská a obecní statistika. ČSÚ 2007

Co se týče populačního vývoje, v posledních 10 letech patří Otrokovice a Zlín k nejvíce depopulačním obcím v rámci okresu Zlín. Příčinou je zejména vysoká míra vystěhovalectví, zvláště v případě Otrokovic. Jak ukazuje následující graf, v posledních letech se však počet vystěhovalých v celé aglomeraci snižuje.

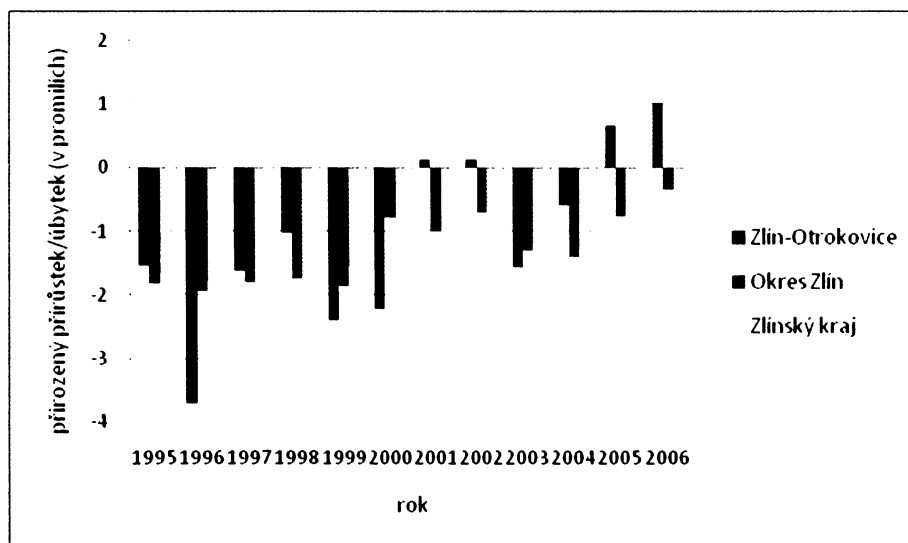
Graf č. 2: Vývoj migračního salda obyvatelstva v aglomeraci Zlín-Otrokovice, okrese Zlín a Zlínském kraji v letech 1995-2006

Zdroj: ČSÚ Zlín, 2007

Aglomerace vymírala také vlivem dlouhodobě vyššího přirozeného úbytku obyvatelstva Zlína. Naopak Otrokovice od roku 1995 téměř každoročně vykazují přírůstek přirozenou měnou. V letech 2005 a 2006 již rostla přirozenou měnou celá aglomerace (viz následující graf).

Graf č. 3: Vývoj přirozené měny obyvatelstva v letech 1995-2006 v aglomeraci Zlín-Otrokovice a v okrese Zlín

Zdroj: ČSÚ Zlín, 2007

Pokud porovnáme stav obyvatelstva v letech 1991 a 2006 zjistíme, že aglomerace Zlín-Otrokovice ztratila necelých 5 % své populace, což je hodnota blížící se průměru krajských měst (viz výše tabulka č. 1). Depopulační trendy zaznamenávají v posledních letech také okres Zlín a Zlínský kraj. Ty jsou ale převážně způsobeny úbytkem obyvatelstva přirozenou měnou.

Trend poklesu počtu obyvatel se projevuje u všech krajských měst. Je ovlivněn jak celkovým poklesem porodnosti v Česku, tak stěhováním mladých rodin do zázemí měst a vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva do atraktivnějších měst s kvalitnější nabídkou pracovních míst. Rovněž město Zlín trpí odlivem vzdělané a kvalifikované pracovní síly.

Pro srovnání velikosti a významu měst se běžně používá počet obyvatel. Kromě obytné funkce však mají sídla též funkci pracovní. Například Hampl (2005) používá pro srovnání velikosti sídel ukazatel tzv. komplexní velikosti, který zohledňuje obě tyto funkce. Jeho nevýhodou ale je, že nezohledňuje kvalitativní význam jednotlivých pracovních funkcí. Jeho relativizovanou podobu lze vyjádřit jako součet podílu daného sídla na obyvatelstvu Česka a dvojnásobku podílu sídla na pracovních příležitostech v Česku dělený třemi a násobený deseti tisíci. Relativizovaná komplexní velikost Česka pak odpovídá hodnotě 10 000. Hodnoty komplexních velikostí krajských měst v roce 1991 a 2001 ukazuje následující tabulka.

Tabulka č. 2: Komplexní velikost krajských měst v roce 1991 a 2001

Město	Relativizovaná komplexní velikost (ČR= 10 000)		index vývoje (r.1991=100)
	1991	2001	
Praha	1 300,2	1 414,5	108,8
Brno	433,9	444,0	102,3
Ostrava	450,6	404,5	89,8
Plzeň	195,3	192,8	98,7
Olomouc	116,2	126,0	108,4
České Budějovice	112,9	125,2	110,9
Zlín - Otrokovice*	120,0	120,9	100,8
Hradec Králové	113,6	117,8	103,7
Liberec	104,4	111,0	106,3
Pardubice	106,3	107,3	100,9
Ústí nad Labem	106,3	101,8	95,8
Jihlava	58,3	65,0	111,5
Karlovy Vary	57,0	59,2	103,9

Zdroj: Hampl, M. (2005)

* aglomerace Zlín-Otrokovice

Dle tohoto ukazatele aglomerace Zlín-Otrokovice patřila v roce 2001 mezi nejvýznamnější sídla v kategorii stotisícových krajských měst. To je dáno relativně velkou koncentrací pracovních příležitostí vzhledem k její populační velikosti. Nepatrně větší komplexní velikost měla z velikostně srovnatelných měst už jen Olomouc a České Budějovice.

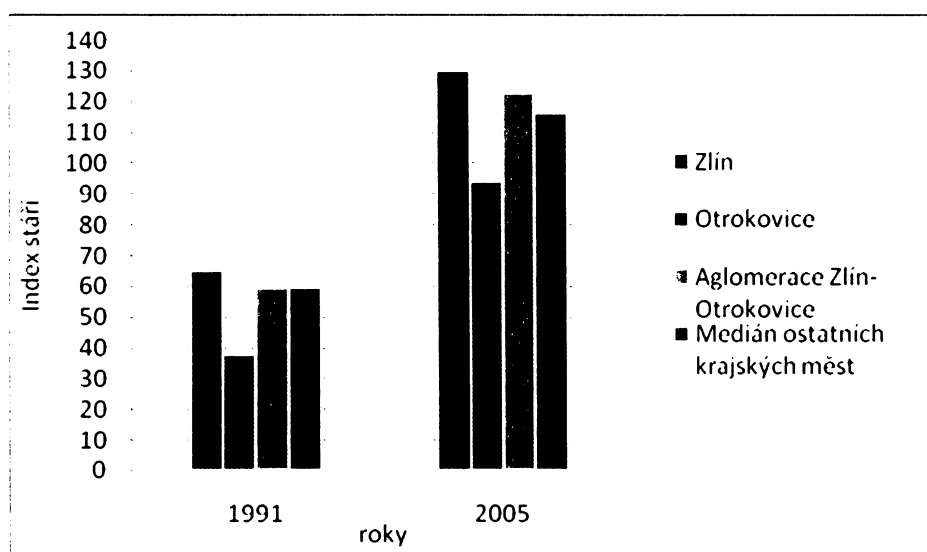
V porovnání s rokem 1991 se komplexní velikost aglomerace zvětšila jen nepatrně. Tento nárůst byl podmíněn mírným zvýšením počtu pracovních příležitostí. Počet pracovních příležitostí většiny ostatních krajských měst však rostl rychleji.

3.4.2 Věková a vzdělanostní struktura obyvatelstva

Z hlediska věkové struktury obyvatelstva vykazovala aglomerace Zlín-Otrokovice v roce 2005 mírně podprůměrné hodnoty v porovnání s ostatními krajskými městy. Index stáří byl oproti mediánu ostatních krajských měst asi o 5 % vyšší. Jak ukazuje graf č. 4 (viz dále), v případě samotného Zlína činila hodnota indexu stáří 130, kdežto u Otrokovic to bylo jen 94, což je hodnota srovnatelná s průměrem Česka.

Otrokovice tak i přes vysokou míru vystěhovalectví v posledních letech stále mají poměrně mladou populaci. Příčinou je enormní zvýšení míry přistěhovalectví v 70. a 80. letech minulého století, který bylo způsobeno otevřením nového gumárenského závodu Barum Continental. Oproti roku 1991 populace Zlína i Otrokovic, stejně jako ostatních krajských měst, výrazně zestárla. Zlín však měl poněkud starší populaci již na začátku 90. let.

Graf č. 4: Index stáří města Otrokovice a Zlín v letech 1991 a 2005

Zdroj: SLDB 1991 a 2001, ČSÚ

Vzdělaností obyvatelstva se město Zlín blíží úrovni ostatních krajských měst (viz dále tabulka č. 3). Zastoupení jednotlivých úrovní vzdělání v populaci bylo v roce 2001 přibližně shodné s hodnotami mediánu ostatních krajských měst.

Tabulka č. 3: Vzdělanostní struktura obyvatelstva staršího 15ti let v Otrokovicích a ve Zlíně v letech 1991 a 2001

Stupeň vzdělání	Zlín		Otrokovice		medián ostatních kraj. měst*
	1991	2001	1991	2001	2001
základní	29,9%	20,7%	30,3%	22,0%	18,4%
učňovské a středoškolské	59,8%	62,0%	58,5%	66,1%	62,6%
vyšší odborné	0,2%	4,0%	4,5%	3,2%	4,3%
vysokoškolské	9,6%	12,1%	6,2%	7,6%	12,2%
bez vzdělání a nezjištěné	0,5%	0,1%	0,5%	1,1%	0,3%

Zdroj: SLDB 1991 a 2001, ČSÚ

* Krajská města mimo Zlín, Prahu, Brno a Ostravu

O něco méně vzdělanou populaci měly Otrokovice. Největší rozdíl je v zastoupení vysokoškoláků, které bylo v Otrokovicích o téměř 5 % nižší než ve Zlíně. V porovnání s rokem 1991 se vzdělanost obyvatelstva obou měst výrazně zlepšila. Zvýšil se zejména podíl středoškoláků v Otrokovicích a absolventů vyšších odborných a vysokých škol ve Zlíně.

3.4.3 Ekonomická struktura obyvatelstva

Jedním ze základních ukazatelů progresivity ekonomické struktury je sektorová struktura ekonomiky. V souvislosti se strukturálními změnami v transformačním období a přechodem od industriální k postindustriální společnosti dochází k postupnému poklesu zaměstnanosti v sekundéru (průmysl a stavebnictví) a zvyšuje se význam terciéru (služeb). Proto je všeobecně více pozitivně vnímána ekonomická struktura s vysokým podílem služeb na zaměstnanosti. Dalším důvodem je skutečnost, že služby jsou rovněž ukazatelem míry specializace dané ekonomiky.

Aglomerace Zlín-Otrokovice patří mezi tradiční, silně průmyslová střediska. Přestože zaměstnanost v průmyslu a stavebnictví během transformačního období poklesla (viz níže tabulka č. 4), tyto odvětví i nadále zaměstnávají velkou část ekonomicky aktivního obyvatelstva. V roce 2001 pracovalo v průmyslu a stavebnictví 44,5 % ekonomicky aktivních

obyvatel, v samotných Otrokovicích pak dokonce 55 %. Hodnota mediánu ostatních krajských měst přitom činila 34,2 %.

Tabulka č. 4: Ekonomická struktura obyvatelstva Otrokovic a Zlína v roce 1991 a 2001 - dle ekonomických sektorů

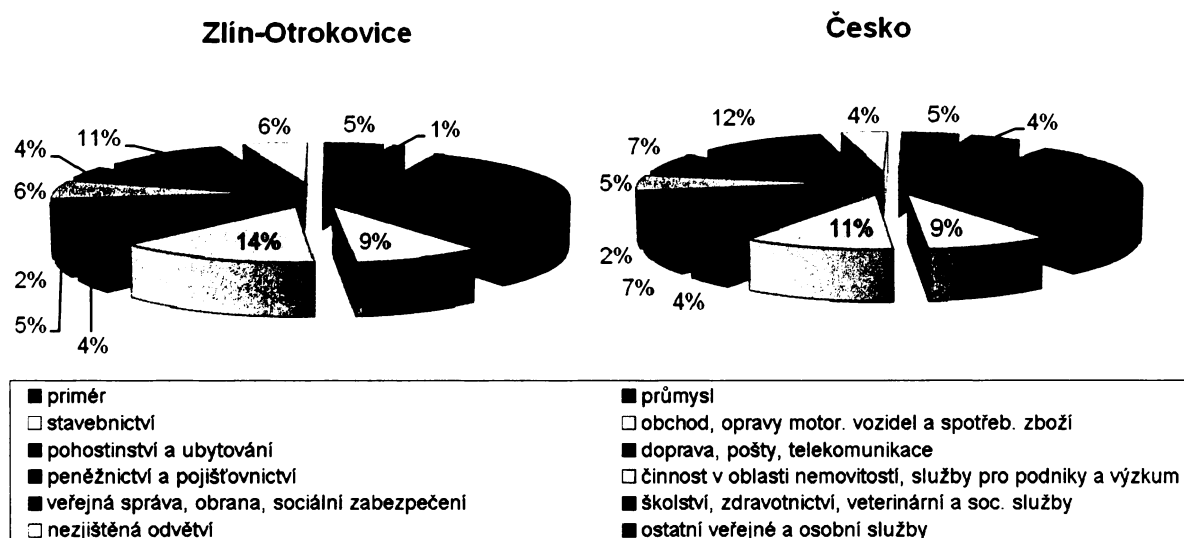
Územní jednotka	Podíl ekonomicky aktivních obyvatel pracujících v sektoru:					
	Zemědělství, lesnictví a rybolov	Průmysl a stavebnictví	Služby a jiná odvětví	Zemědělství, lesnictví a rybolov	Průmysl a stavebnictví	Služby a jiná odvětví
	1991			2001		
Zlín	7,7	50,8	41,5	1,2	41,8	57
Otrokovice	3,7	67,2	29	1	55,1	43,9
aglomerace Zlín-Otrokovice	6,9	54,1	39,0	1,2	44,5	54,4
medián ostatních krajských měst	3	41,7	55,4	1	34,2	64,9

Zdroj: SLDB 1991 a 2001, ČSÚ

Zlín i Otrokovice prakticky vyrostly na průmyslové výrobě. Prvotním impulsem pro průmyslovou velkovýrobu se stala známá malá obuvnická firma Tomáše Bati, která se později rozrostla do gigantického světového producenta bot. Mimo obuvnickou výrobu Baťa postupně rozvíjel i další obory jako strojírenský, gumárenský, textilní nebo letecký průmysl. Řada z těchto oborů úspěšně pokračuje ve své činnosti dodnes. Jelikož se často jedná o odvětví náročná na pracovní sílu (obuvnictví, gumárenství, strojírenství, stavebnictví aj.), podíl sektoru služeb na zaměstnanosti je dosti nízký. V roce 2001 byla zaměstnanost ve službách ve zlínsko-otrokovické aglomeraci o 10 % nižší, než činí medián ostatních krajských měst (viz tabulka č. 4).

Tradičním odvětví aglomerace Zlín-Otrokovice je také stavebnictví. Jak ukazuje následující graf, podíl zaměstnaných v tomto oboru je srovnatelný s hodnotou celého Česka. Vzhledem k tomu, že se jedná o krajské město, tak je jeho podíl dosti vysoký. Podle slov Františka Žáka, vedoucího odboru územního plánování a investic městského úřadu Otrokovice, se však v tomto oboru začíná projevovat nedostatek kvalifikovaných pracovní sil. Relativně nízké zastoupení mají v aglomeraci progresivní služby (peněžnictví, pojišťovnictví, realitní služby, služby pro podniky a výzkum). To je způsobeno především celkově slabší poptávkou po službách tohoto druhu. Větší uplatnění nacházejí v aglomeraci spíše obchodní (zejména obchod, opravy a údržba motorových vozidel) a veřejné služby.

Graf č. 5: Ekonomická struktura obyvatelstva aglomerace Zlín-Otrokovice a Česka v roce 2001 - dle ekonomických činností

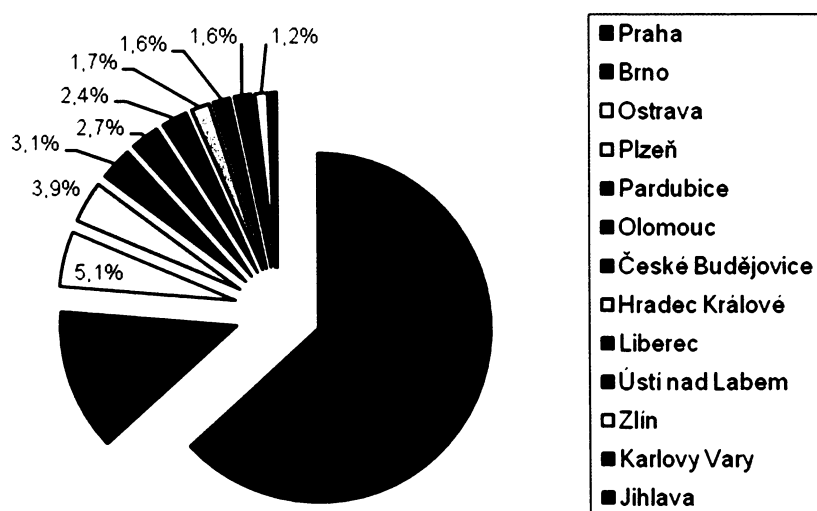

Zdroj: SLDB 2001, ČSÚ

Průvodním znakem změn sektorové struktury ekonomiky je nejen růst významu a zaměstnanosti terciéru, ale také kvartéru (věda, výzkum a vývoj). Aktivita vědy a výzkumu se soustřeďují především v místech vzdělávacích a výzkumných institucí či firemních výzkumných center, tedy v metropolích a významných regionálních centrech.

Jak ukazuje graf č. 9 (viz dále), dominantní postavení v oblasti vědy a výzkumu má v Česku jednoznačně Praha, následovaná Brnem. Podíl ostatních měst je podstatně nižší. Zlín se podílí na zaměstnanosti v kvartéru v ČR pouze 1,2 %, což je jedna z nejnižších hodnot. Nejvyšší podíl z populačně srovnatelných měst mají Pardubice, Olomouc a České Budějovice.

Graf č. 6: Zaměstnanost v kvartéru v krajských metropolích v roce 2001

Zdroj: Hampl, M. (2005)

3.4.4 Vybrané ukazatele ekonomické vývoje

Během transformačního období došlo k postupnému nárůstu regionálních rozdílů. Příčiny rozdílného vývoje regionů a měst mají komplexní povahu a nelze je proto hodnotit na základě několika málo jednoduchých indikátorů. Snahou geografů je proto hledat na jedné straně komplexní a na druhé straně co možná nejlépe vypovídající indikátory. Jak uvádí Hampl (2005), jedním z ukazatelů transformační úspěšnosti okresů ČR je vývoj ekonomického agregátu vztaženého na 1 obyvatele příslušného regionu. Ten lze vyjádřit jako součin počtu pracovních příležitostí v okrese a průměrné mzdy okresu za příslušný rok. Částečným omezením tohoto ukazatele ale je fakt, že ho lze využít pouze na úrovni okresů a na úrovních vyšších, jelikož průměrné mzdy jsou statistiky zjišťovány jen na okresní úrovni. Větším handicapem je však dosti slabá vypovídací schopnost průměrné mzdy, která pramení z jeho ne příliš vhodného způsobu počítání. V hrubých rysech však ukazatel ekonomického agregátu ukazuje na regionální rozdíly v úspěšnosti transformačních procesů.

Jak ukazuje tabulka č. 5 (viz níže), mezi lety 1991 a 2001 zaznamenaly největší nárůst metropole (Praha, Brno) a silně dojížděkové okresy s příznivým ekonomickým vývojem (Mladá Boleslav, České Budějovice, Hradec Králové). Jistou výjimku zde představovala Ostrava, která patří mezi strukturálně postižené regiony. Její ekonomický agregát se oproti roku 1991 sice snížil, ale i tak se bezpečně udržela se mezi deseti nejlepšími okresy.

Tabulka č. 5: Vybrané okresy s nejvyšší hodnotou ekonomického agregátu na 1 obyvatele v roce 1991 a 2001

Pořadí okresů	Ekonomický agregát na 1 obyvatele (1991)	Ekonomický agregát na 1 obyvatele (2001)
1.	Ostrava 145,6	Praha 192,6
2.	Most 130,1	Mladá Boleslav 138,7
3.	Plzeň 129,8	Plzeň 136,7
4.	Praha 126,0	Brno 135,4
5.	Brno 122,9	České Budějovice 111,0
6.	Sokolov 119,7	Ostrava 118,2
7.	Ústí n. L. 114,3	Praha-východ 116,3
8.	České Budějovice 109,8	Hradec Králové 108,2
9.	Zlín 109,5	Zlín 104,9
10.	Karviná 106,6	Jihlava 104,5

Zdroj: Hampl, M. (2005)

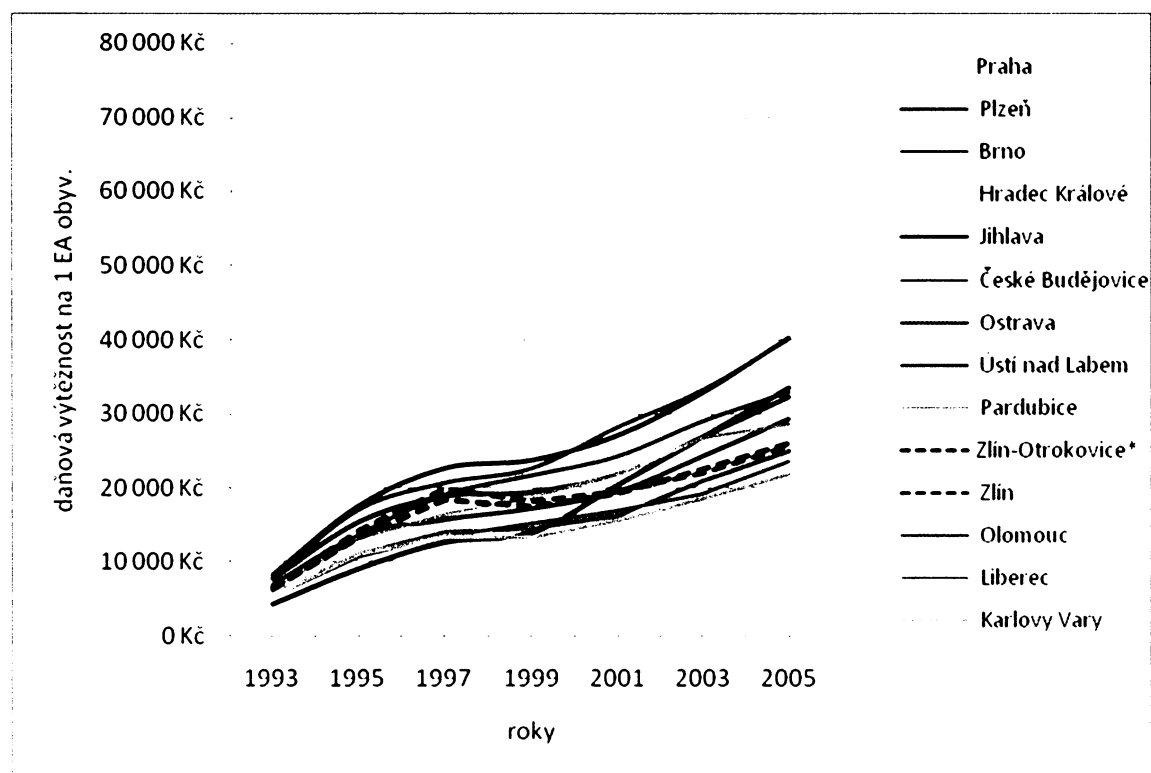
Nejméně příznivý vývoj zaznamenaly další strukturálně postižené regiony (Most, Sokolov, Karviná). V nich došlo k razantnímu poklesu jak počtu pracovních míst, tak relativní úrovně průměrné mzdy.

Ekonomický agregát okresu Zlín mezi sledovanými lety mírně poklesl. Okres Zlín si sice udržel 9. pozici mezi okresy, avšak nijak výrazně ekonomicky nevzrostl. Z pohledu ekonomického vývoje v transformačním období můžeme tedy okres Zlín označit za spíše méně úspěšný region. Srovnatelně vysokou hodnotu ekonomického agregátu měly v roce 2001 okres Jihlava, o něco vyšší pak okres Hradec králové.

Jedním z citlivých ukazatelů ekonomické vyspělosti a úspěšného ekonomického vývoje v transformačním období na úrovni obcí je výše vybraných daní z příjmů fyzických osob připadající na 1 ekonomicky aktivního obyvatele. Tento ukazatel tak nepřímou vypovídá o výši průměrných mezd. Jelikož však nejsou k dispozici data o daňové výtěžnosti na úrovni krajských měst, respektive obcí, bylo nutné využít data za obvody finančních úřadů krajských měst. Jelikož se jedná o malá, srovnatelně populačně velká území v zázemí krajských měst, lze výši daňové výtěžnosti obvodu finančního úřadu přibližně ztotožnit s daňovou výtěžností krajských měst. V tomto ohledu budou snad jen mírně zvýhodněny města Praha, Brno, Ostrava a Plzeň, u nichž je obvod finančního úřadu totožný s administrativním vymezením města. Nejvyšší daňové výnosy jsou očekávány u dojízd'kové nejatraktivnějších měst, kde počet obsazených pracovních míst daleko přesahuje počet ekonomicky aktivních obyvatel.

Na začátku transformačního období byla daňová výnosnost mezi jednotlivými krajskými městy dosti podobná (viz níže graf č. 7). V průběhu dalších let se však rozdíl mezi městy zvyšovaly. Nejvyšší daňovou výtěžnost měla v roce 2005 největší česká města (Praha, Plzeň, Brno) s výjimkou Ostravy. Vysoké daně byly vybrány také ve městech s příznivým ekonomickým vývojem v posledních letech (Hradec Králové, Jihlava, České Budějovice).

Graf č. 7: Výše vybraných daní z příjmů fyzických osob v obvodech finančních úřadů krajských měst připadající na 1 ekonomicky aktivního obyvatele v letech 1993-2005

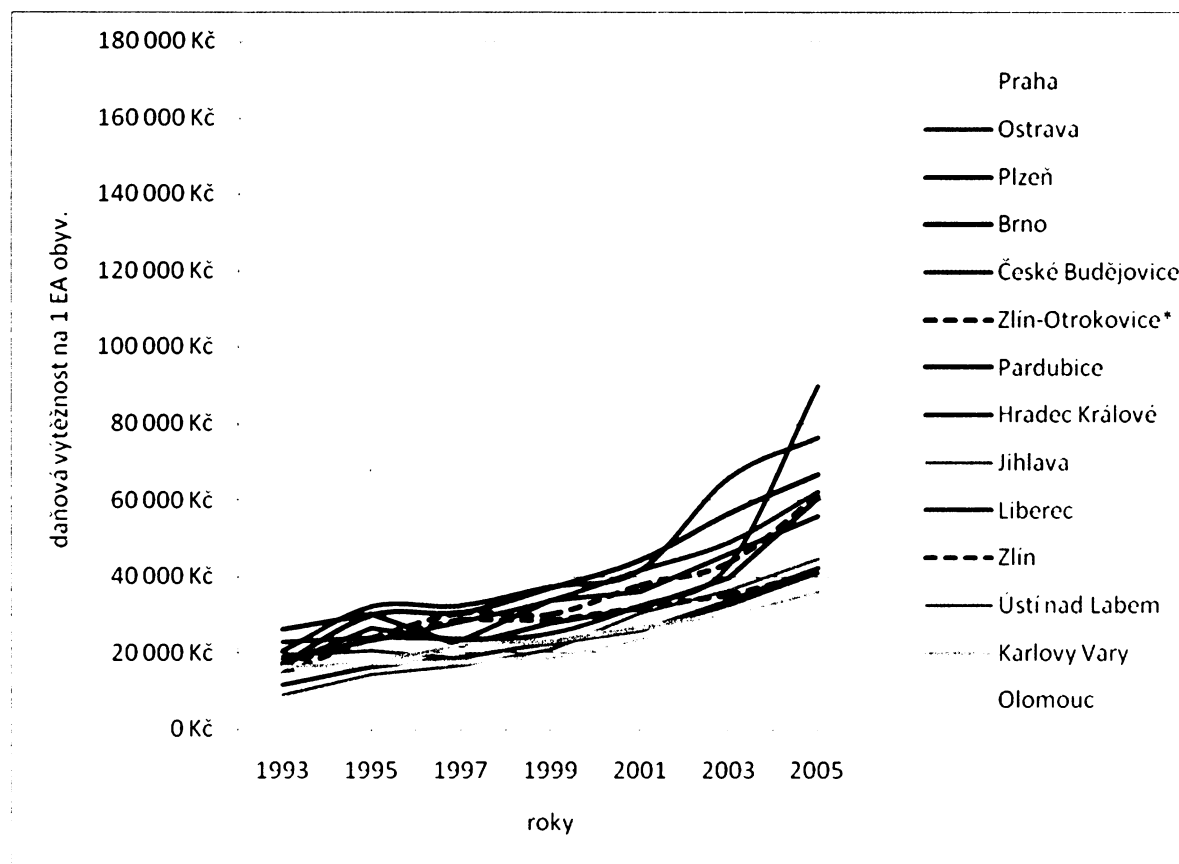
Zdroj: Interní databáze Ministerstva financí ČR (2007)
SLDB 1991 a 2001. ČSÚ
Zákon č.531/1990 Sb. o územních finančních orgánech

* Součet obvodů finančních úřadů Zlín a Otrokovice

Naproti tomu aglomerace Zlín-Otrokovice měla čtvrtou nejnižší daňovou výtěžnost, srovnatelnou s Olomoucí nebo Libercem. Ale ještě v roce 1997 měla daňovou výtěžnost stejně vysokou jako České Budějovice nebo Ostrava. Od té doby její výtěžnost mírně klesá a od roku 1999 opět roste. V roce 1997 se zřejmě začaly ve zvýšené míře projevovat negativní důsledky restrukturalizace zlínské a otrokovické průmyslové základny, které zpomalily další hospodářský růst města.

Zajímavé srovnání nabízí následující graf, který znázorňuje vývoj celkové daňové výtěžnosti obvodů finančních úřadů krajských měst v letech 1993-2005 přepočtené na 1 ekonomicky aktivního obyvatele. Oproti předcházejícímu ukazateli je zde navíc zahrnuta výše výnosu daně z příjmů právnických osob, tedy z příjmů firem. Zvýhodněny tedy jsou města spíše s větším zastoupením kapitálově silných společností. Toto tvrzení dokazuje druhá nejvyšší hodnota daňové výtěžnosti v případě Ostravy, která v předcházejícím hodnocení patřila mezi města s průměrnou daňovou výtěžností.

Graf č. 8: Celková daňová výnosnost na 1 ekonomicky aktivního obyvatele v obvodech finančních úřadů krajských měst v letech 1993-2005

Zdroj: Interní databáze Ministerstva financí ČR (2007)
SLDB 1991 a 2001, ČSÚ
Zákon č.531/1990 Sb. o územních finančních orgánech

Daleko nejvyšší daňovou výtěžnost měla v roce 2005 Praha s mnoha kapitálově silnými společnostmi. Z grafu je dále patrný velmi výrazný rozdíl mezi výší vybraných daní ve Zlíně a aglomeraci Zlín-Otrokovice. Zlínsko-otrokovická aglomerace vykazovala asi o třetinu vyšší daňovou výtěžnost než samotný Zlín a byla na 6. místě mezi krajskými městy. Velký podíl na tom mají podniky Fatra Napajedla a zejména Barum Continental, který je dominantním zaměstnavatelem v Otrokovicích. Dle údajů společnosti se během posledních tří let zvýšil počet zaměstnanců o dalších asi 550.

Z výsledků hodnocení daňové výtěžnosti lze formulovat následující zobecňující závěry. Výší průměrných mezd se zlínsko-otrokovická aglomerace řadí spíše k chudším krajským městům. Podobnou výší mezd mají města Olomouc a Liberec. Celkovou daňovou výtěžnost aglomerace v posledních letech výrazně pozitivně ovlivňuje příznivý hospodářský rozvoj otrokovické společnosti Barum Continental, která jako jedna z mála společností prošla velmi úspěšnou restrukturalizací. Dnes je Barum Continental největším evropským výrobcem pneumatik a i v budoucnu hodlá dále rozšiřovat svou výrobu v regionu.

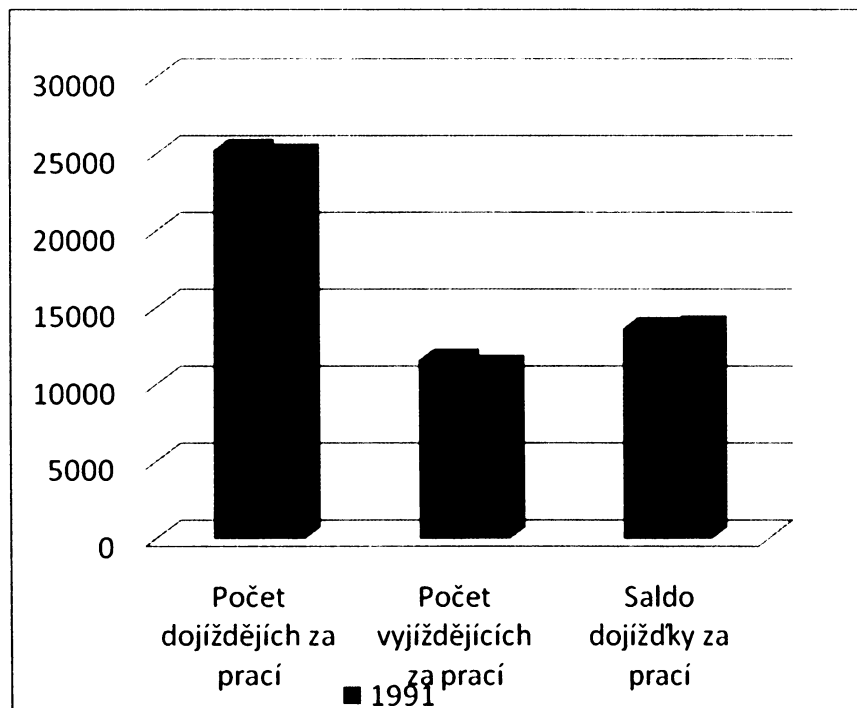
3.4.5 Dojíždka a vyjíždka za prací a do škol

Při studiu územních vztahů bývají často využívána data o dojízdce a vyjízdce za prací a do škol. Dle Hampla (2004) dojíždkové vazby představují nejfrekventovanější pohyby obyvatelstva, pohyby s relativně komplexní integrační funkcí (pracovní a obslužná dojíždka bývají orientovány obdobně).

Hampl (2004) dále uvádí, že v transformačním období došlo na celostátní úrovni k absolutnímu růstu počtu vyjíždějících za prací a do škol a zároveň k poklesu počtu obsazených pracovních míst. Pokles počtu obsazených pracovních míst se projevil také ve Zlíně a Otrokovicích. Rovněž Hamplem vyslovená myšlenka, že došlo k zachování působnosti mezoregionálních center, se potvrdila i v případě aglomerace Zlín-Otrokovice (viz dále graf č. 4).

Co se týče dojíždky za prací do aglomerace Zlín-Otrokovice, došlo mezi lety 1991 a 2001 k mírnému poklesu počtu dojíždějících. Počet vyjíždějících za prací se ve stejném období nepatrně zvýšil (viz níže graf č. 9). Celkově tedy došlo jen k malým změnám dojíždkovým vztahům. V roce 2001 tvořili zaměstnanci průmyslu a stavebnictví asi 2/3 z celkového počtu dojíždějících za prací

Graf č. 9: Vývoj dojíždky a vyjíždky za prací v aglomeraci Zlín-Otrokovice

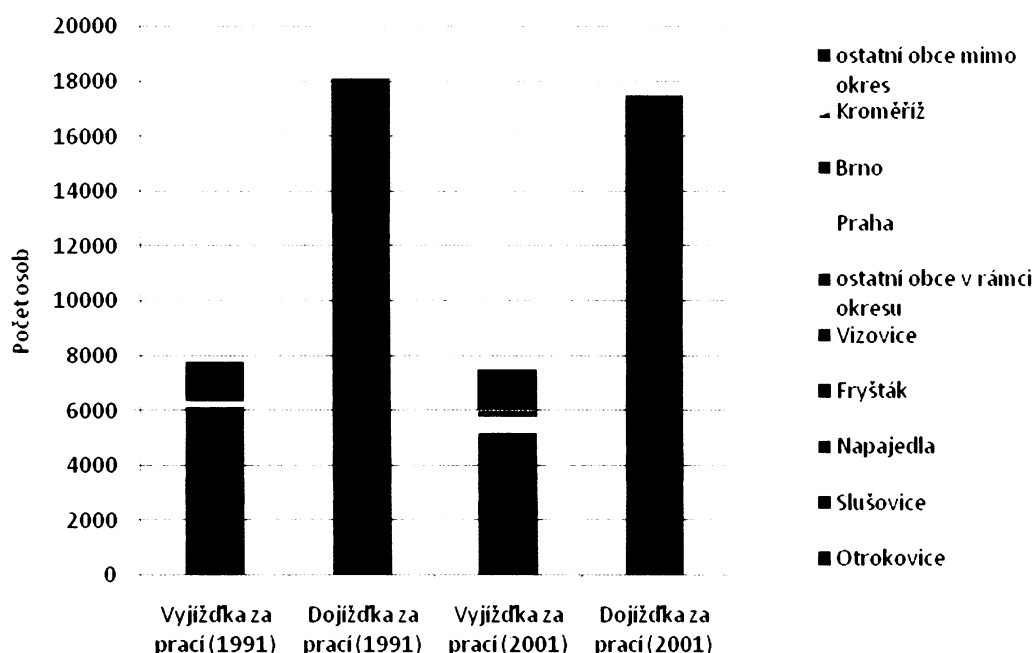
Zdroj: SLDB 1991 a 2001, ČSÚ

Spádové území aglomerace Zlín - Otrokovice je soustředěno z převážné části v jeho nejbližším okolí. Ve vzdálenějších územích a na vyšší hierarchické úrovni již začíná aglomeraci konkurovat blízké Brno a Praha. Jak ukazuje graf č. 10 a č. 11 (viz dále), více než 2/3 dojíždějících za prací do Zlína v roce 2001 tvořily obyvatelé obcí okresu Zlín. V roce 1991 byl tento podíl ještě o něco vyšší.

Nejintenzivnější dojížděkové vztahy má město s nedalekými Otrokovicemi. Velikost vzájemné dojížděky činila bez mála 5 000 lidí, přičemž o něco větší počet pracovníků dojíždělo z Otrokovic do Zlína. Nejvýznamnější směry dojížděky a vyjížděky za prací ve Zlíně a Otrokovících v letech 1991 a 2001 ukazuje graf č. 10 a č. 11 (viz dále).

V posledních letech se zvyšuje počet vyjíždějících za prací ze Zlína do Prahy, který už v roce 2001 přesáhl počet vyjíždějících do Brna. Na vyšší hierarchické úrovni je tak Zlín podřízen Praze, a ne Brnu, jak tomu bylo dříve.

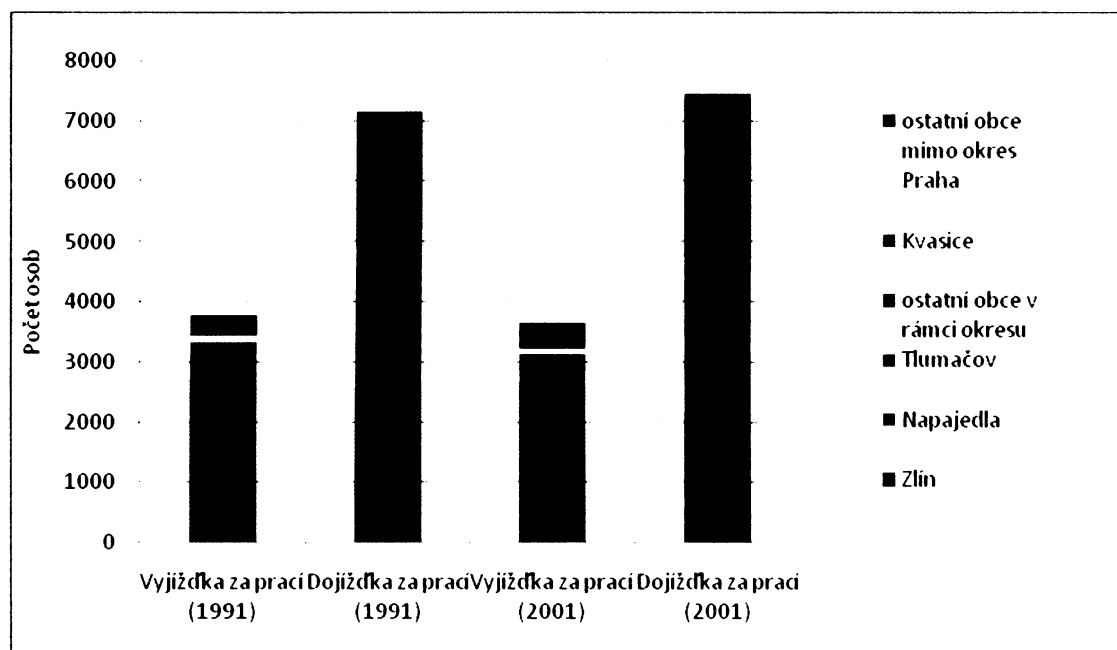
Graf č. 10: Převládající směry dojížděky a vyjížděky za prací ve Zlíně v letech 1991 a 2001

Zdroj: SLDB 1991 a 2001, ČSÚ

V posledních letech významně vzrostla dojížděka do Prahy i v celostátním měřítku. V budoucnu by však podle Hampla (2004) mělo docházet k částečnému přesunutí dojížděkové atraktivity z Prahy na mezoregionální centra, tedy také na Zlín.

Graf č. 11: Převládající směry dojížd'ky a vyjížd'ky za prací v Otrokovicích v letech 1991 a 2001

Zdroj: SLDB 1991 a 2001, ČSÚ

O kvalitativní struktuře dojížd'ky za prací může dobře vypovídat vzdělanostní struktura dojíždějících. Jak ukazuje následující tabulka, v roce 2001 měly v rámci aglomerace větší zastoupení vysokoškoláků mezi dojíždějícími Otrokovice. V porovnání s Otrokovicemi však do Zlína dojíždí relativně více absolventů středních škol s maturitou a vyšší odborných škol. Celkově lze říci, že do aglomerace dojíždí nejvíce středoškoláků, zvláště pak absolventů středních škol bez maturity, a poměrně malý počet vysokoškoláků.

Tabulka č. 6: Dojíždka za prací do Otrokovic a Zlína dle stupně vzdělání v roce 2001

	10024	11,1	49,5	34,3	4,8
Zlín	10024	11,1	49,5	34,3	4,8
Otrokovice	3745	5,2	65,5	23,3	6
Zlín - Otrokovice	13769	9,5	54,0	31,4	5,1

Zdroj: SLDB 2001, ČSÚ

K dojížd'kovým vztahům nepatří pouze dojížd'ka a vyjížd'ka za prací, ale také dojížd'ka do škol a za službami. Statisticky sledována je však pouze dojížd'ka do škol. Dle údajů ČSÚ (viz dále tabulka č. 7) se mezi lety 1991 a 2001 počet dojíždějích do škol do aglomerace Zlín-Otrokovice o něco zvýšil, a to díky nárůstu počtu dojíždějích do zlínských škol. Tento růst se díky dalšímu rozvoji zlínské univerzity po roce 2001 ještě dále zvyšoval.

Tabulka č. 7: Dojížd'ka do škol v Otrokovicích a Zlíně v letech 1991 a 2001

Ukazatel	Zlín		Otrokovice	
	1991	2001	1991	2001
Počet dojíždějích do škol	5717	5998	2048	1762
Počet vyjíždějích do škol	2858	2788	1090	1015
Saldo dojížd'ky do škol	2859	3210	958	747

Zdroj: SLDB 1991 a 2001, ČSÚ

Naproti tomu v případě Otrokovic došlo k poklesu počtu dojíždějících i vyjíždějících do škol. Obě města však v roce 2001 vykazovala kladné saldo dojížd'ky za prací.

Zajímavé srovnání ukazuje tabulka č. 8 (viz dále), která hodnotí velikost salda dojížd'ky za prací a do škol v aglomeraci Zlín-Otrokovice a populačně srovnatelných krajských městech v letech 1991 a 2001. Z ní je patrné, že zlínsko-otrokovická aglomerace je silným pracovním střediskem, srovnatelným s Hradcem Králové nebo Olomoucí, ale na druhou stranu poměrně slabým centrem, co se týče dojížd'ky do škol. Tato skutečnost je ale ovlivněna tím, že zlínská univerzita vznikla teprve v roce 2000 a rozvíjela se zejména až v období po roce 2001. Vzhledem k tomu, že od té doby přibýlo jen na zmíněné univerzitě asi 7 000 studentů, lze předpokládat, že se velikostí dojížd'ky dostala minimálně na úroveň Hradce Králové.

Tabulka č. 8: Saldo dojížd'ky za prací a do škol ve vybraných krajských městech v roce 1991 a 2001

Město	Saldo dojížd'ky za prací		Saldo dojížd'ky do škol	
	1991	2001	1991	2001
Zlín - Otrokovice*	13665	13769	2859	3210
Olomouc	13210	17729	6750	10028
Liberec	-130	4636	4543	5608
Pardubice	7886	7949	2844	3703
Hradec Králové	11458	13605	4893	7457
Ústí n. L.	5493	3535	2504	4910

Zdroj: SLDB 1991 a 2001, ČSÚ

* aglomerace Zlín-Otrokovice

Na základě intenzity dojížděkových vztahů je možné hodnotit regionální význam sídel (dojížděkovou atraktivitu). Tuto metodu uvádí také Hampl (2005) ve své práci, která se zabývá sociálněgeografickou regionalizací České republiky. V ní na základě převládajícího směru dojížděky za prací a do škol a dalších kritérií postupně vymezuje na jednotlivých hierarchických úrovních tzv. mikroregiony I. stupně, mikroregiony II. stupně, mezo a makroregiony. Význam jednotlivých sídel pak hodnotí pomocí ukazatele komplexního regionálního významu, který zohledňuje dojížděkovou atraktivitu sídel na všech hierarchických úrovních. Hodnoty tohoto ukazatele za krajská města jsou uvedena v následující tabulce.

Tabulka č. 9: Komplexní regionální význam krajských měst v letech 1991 a 2001

Středisko	Komplexní regionální význam	
	1991	2001
Praha	1973,6	2038,3
Brno	628,4	624,7
Ostrava	594,5	590,6
Plzeň	279,2	269
Olomouc	194,8	202,6
České Budějovice	185,4	188,3
Zlín	185,3	184,1
Hradec Králové	175,2	168,9
Ústí nad Labem	166,7	157,3
Pardubice	147	144,2
Liberec	133,2	134,7
Karlovy Vary	109	107,7
Jihlava	70,5	75

Zdroj: Hampl. M. (2005)

Hodnota komplexního regionálního významu Zlína je v porovnání s ostatními, populačně srovnatelnými krajskými městy poměrně velká. Vyšších hodnot dosahují jen města České Budějovice a Olomouc. Je to dáno tím, že v okolí Zlína se nenachází žádné mezoregionální středisko, které by výrazně oslabilo jeho působnost. Rovněž dojížděková atraktivita Prahy se zde výrazně neprojevuje, jak je tomu v případě některých krajských měst v Čechách (Liberec, Ústí nad Labem, Hradec Králové aj.)

Hampl (2005) se zmiňuje ve své práci také o tzv. metropolitních areálech. Jedná se o nejvýznamnější prvky osídlení s největší koncentrací obyvatelstva, ekonomiky a často i kvartéru. Kriteria pro vymezení areálů byla absolutní velikost integrovaných středisek měřená

prostřednictvím komplexní velikosti a minimální, přesně definovaná velikost vzájemné dojížděky mezi integrovanými sídly vztažená na 1 km vzdušné vzdálenosti. Takto byl vymezen i Zlínský metropolitní areál, který patří spolu s Olomouckým a Libereckým areálem k nejmenším v rámci republiky. Velikostní charakteristiky těchto areálů ukazuje následující tabulka.

Tabulka č. 10: Velikostní charakteristiky vybraných metropolitních areálů

Metropolitní areál	KV	KKV	poradí dle KKV v rámci všech areálů
Olomoucký	367	338,1	7.
Zlínský	249,5	217,8	8.
Liberecký	214,9	198	9.
Českobudějovický	159,7	176,1	10.

Zdroj: Hampl, M. (2005)

Vysvětlivky:

KV - komplexní velikost

KKV - kvalitativně upravená komplexní velikost: $KKV = 0.75 \cdot KV + 0.25 \cdot N$ (N - podíl pracovních příležitostí ve výrobních službách a ve vysokém školství v ČR)

Zlínský metropolitní areál koncentroval v roce 2001 asi 255 tisíc pracovních příležitostí. Mezi jeho integrována střediska patřily Zlín, Kroměříž, Holešov, Hulín, Chropyně, Napajedla a Vizovice. Některé dvojice středisek však nesplňovaly kritickou minimální velikost vzájemné dojížděky. Jednalo se o dvojice Zlín – Kroměříž, Zlín – Holešov, Kroměříž – Holešov a Hulín – Holešov. Část středisek je tedy v rámci metropolitního areálu poměrně slabě integrována.

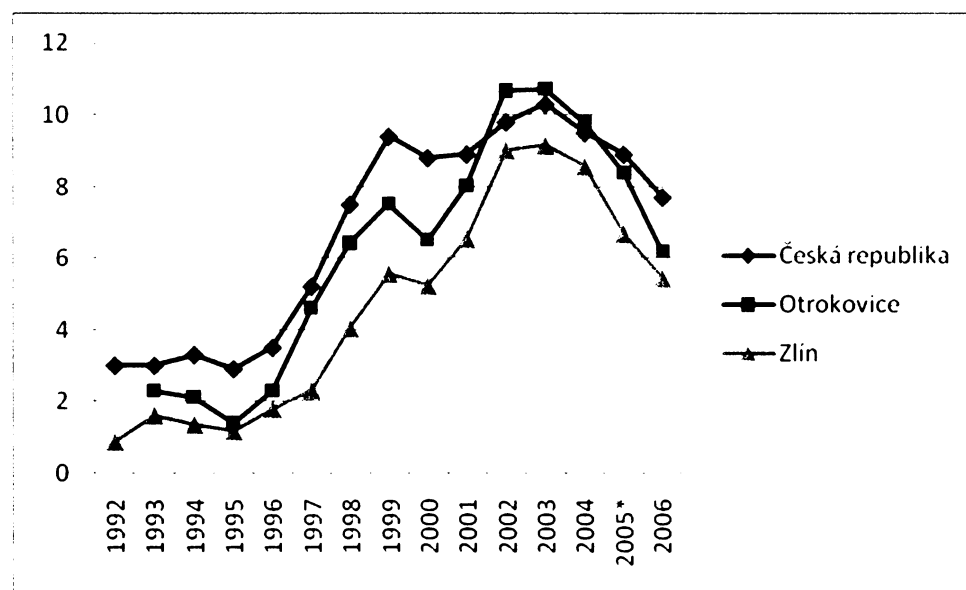
3.4.6 Nezaměstnanost

Základním ukazatelem úspěšnosti transformačního vývoje, který poukazuje zejména na průběh a kvalitu strukturálních změn ekonomiky, je míra nezaměstnanosti. Ačkoliv Zlínsko patří tradičně k oblastem s nízkou mírou nezaměstnanosti, ne vždy tomu tak bylo.

Na začátku 90. let byla ve Zlíně i Otrokovcích, podobně jako v celém Česku, velmi nízká nezaměstnanost. S postupným nástupem strukturálních změn se od poloviny 90. let nezaměstnanost začala zvyšovat (viz dále graf č. 12). Nejvyšší nezaměstnanost se ve Zlíně a

Otrokovicích objevila koncem 90. let a začátkem 21. století a dle Topičové (2007) souvisela zejména se zánikem pracovních míst v obuvnictví (Svit a.s.) a strojírenství (ZPS a.s.). Po tomto období však nezaměstnanost znovu prudce klesá, a to až na úroveň kolem 6 %. Jak tvrdí zlínská primátorka Irena Ondrová, jedním z důvodů takto nízké nezaměstnanosti je i skutečnost, že pracovníci propuštění z obuvnického sektoru se na rozdíl od horníků poměrně snadno rekvalifikovali a našli poměrně snadno práci v nově rozvíjejícím se sektoru služeb či nově vzniklých průmyslových podnicích. Řada původních, velkých a neefektivních podniků se přeměnila do několika menších a specializovaných společností. V průběhu transformace se rovněž rozvíjela podnikatelská činnost, která navázala na úspěšné předválečné období. Poté, co se Zlín stává krajským městem, zde navíc zasídluje celá řada institucí, kde vznikají další pracovní místa. Úpadek obuvnictví, strojírenství a dalších odvětví tak už dnes nemá výrazný negativní dopad na zaměstnanost.

Graf č. 12: Vývoj nezaměstnanosti v Zlíně a Otrokovcích v letech 1992-2006

Zdroj: Úřad práce Zlín (2007)

Statistiky nezaměstnanosti z územního hlediska (2001-2006). Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky

* od 1. 5. 2005 se míra nezaměstnanosti počítá z dosažitelných uchazečů

Pozn. Údaje o nezaměstnanosti se vztahují vždy k 31. 12. příslušného roku

3.4.7 Bytový fond

Jedním z předpokladů rozvoje měst je také dostatečná nabídka bytů pro mladé. Zlín i Otrokovice disponují relativně velkým počtem volných bytů, jejichž nabídka se v posledních

letech díky nové výstavbě stále zvětšuje. Dle údajů ČSÚ, které jsou uvedeny v následující tabulce, však v roce 2001 ve vybavenosti bytů mírně zaostávaly za ostatními krajskými městy.

Tabulka č. 11: Vývoj bytového fondu ve Zlíně a Otrokovicích v letech 1980 – 2001

	Zlín-Otrokovice			Medián ostatních krajská města
	1980	1991	2001	2001
Počet bytů na 1000 obyvatel	323	347	365	402
z toho rodinných	127	122	131	78,5

Zdroj: SLDB 1980, 1991 a 2001, ČSÚ Zlín

Specifičností aglomerace Zlín-Otrokovice, a zvláště pak Zlína, je relativně velmi vysoký počet bytů v rodinných domech mezi krajskými městy (viz výše tabulka č.3). V roce 2001 tvořily tyto byty asi 1/3 všech bytů, přičemž se tento podíl dále zvyšuje. To je dáno kulturními zvyklostmi, charakterem krajiny a v neposlední řadě preferencí výstavby rodinných domků v době působení Tomáše Bati. Zvláště pozitivním znakem z hlediska kvality bydlení a životního prostředí ve městě Zlíně je četné zastoupení městské zeleně a lesnatých porostů v okolí města.

Tempo výstavby nových bytů je však na Zlínsku a Otrokovicu v posledních letech o něco nižší než v regionech jiných krajských městech. Dle hodnot uvedených v následující tabulce byl počet dokončených bytů připadajících na 1000 obyvatel v letech 2002 – 2005 ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností (dále jen ORP) Zlín a Otrokovice nižší než medián správních obvodů ORP ostatních krajských měst. Správní obvody ORP byly zvoleny jako srovnávací jednotky z důvodu snazší dostupnosti dat.

Tabulka č. 12: Vývoj počtu dokončených bytů ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Zlín, Otrokovice a ostatních krajských měst v letech 2002 – 2005

Obvod obce s rozšířenou působností	Počet dokončených bytů na 1000 obyvatel			
	2002	2003	2004	2005
Zlín a Otrokovice*	1,5	2,8	2,5	1,8
Ostatní krajská města (medián)	3,0	2,3	3,0	3,4

Zdroj: Internetové portály krajských pracovišť ČSÚ

* součet správních obvodů ORP Zlín a Otrokovice

Podle vyjádření Ing. Ivany Valachové, vedoucí odboru územního plánování města Zlína, má v současnosti město Zlín k dispozici dostatek volných ploch využitelných pro novou výstavbu. Podle schváleného územního plánu města je možno na těchto plochách vybudovat téměř 5000 bytů. Rovněž Otrokovice mají v územním plánu vytyčeno dostatek ploch k novému bydlení. Jedná se zejména o plochy určené pro stavbu rodinných domů.

Jak tvrdí zlínská primátorka Irena Ondrová, za slabé stránky bytového fondu můžeme označit nedostatek na trhu kvalitních a pro mladé občany dostupných bytů. Brzdou rozvoje bytového fondu mohou být i staré tzv. „bařovy“ domky, které jsou už dnes nedostačující pro potřeby bydlení a jejichž úpravám zároveň často brání památková ochrana. Poslední vývoj však nasvědčuje tomu, že by za nedlouho mohlo dojít ke zmírnění přísných stavebních regulí.

3.4.8 Školství

Ve městě Zlíně sídlí v současnosti jediná univerzita, a sice Univerzita Tomáše Bati. Jedná se o velmi mladou, avšak dynamicky se rozvíjející univerzitu. Vznikla v roce 2001 rozšířením Fakulty technologické, dříve spadající pod Vysoké učení technické v Brně, o čtyři nové fakulty. Jednalo se o Fakultu managementu a ekonomiky, Fakultu multimediálních komunikací, Fakultu aplikované informatiky a Fakultu humanitních studií. Poslední dvě zmíněné fakulty vznikly teprve v roce 2006 a 2007. Podle údajů univerzity se tak počet jejich studentů zvýšil za poslední 2 roky o dalších téměř 3000 studentů. Nejintenzivnější výzkumnou činnost vyvíjejí Technologická fakulta a Fakulta aplikované informatiky. Jak uvádí Topičová (2007), jedná se o výzkum polymerních materiálů a dále o výzkum v oblasti řízení technologických procesů. Mezi silné stránky Technologické fakulty patří dlouholeté fungující intenzivní spolupráce s místními podniky (Fatra Napajedla, Aliachem), která rovněž vytváří prostor pro přípravu a zaměstnávání absolventů fakulty. Velmi nadějným projektem fakulty je vlastní výzkumné pracoviště Centrum polymerních materiálů (Topičová 2007). Univerzita jako celek se podílí na řadě mezinárodních projektů. Působí na ní rovněž zahraniční výzkumní pracovníci. V roce 2004 zřídila univerzita vlastní inovační centrum, jehož cílem je podporovat aplikovaný výzkum v oblasti polymerních materiálů a potravinářství a napomoci efektivnějšímu využívání státních i evropských dotací a grantů na podporu vědy, výzkumu a inovací.

Mimo univerzitu mají ve Zlíně své sídlo 3 vyšší odborné školy (filmová, zdravotní a obchodní akademie) a 20 středních škol se zaměřením na stavebnictví, strojírenství, chemii, elektrotechniku, obchod a ekonomiku. Za zmínku stojí také 2 jazykové školy. Otrokovice mají 3 střední školy s podobným oborovým zaměřením jako zlínské školy. Některé z těchto škol jsou velmi aktivní a zapojily se již do řady projektů kofinancovaných z evropských fondů. Střední průmyslová škola Otrokovice a Střední průmyslová škola polytechnická Zlín se nedávno zapojily do projektu rozvoje celoživotního vzdělávání, který je financován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR.

4. Analýza struktury ekonomických subjektů

Tato kapitola bude věnována detailnímu zhodnocení velikostní, odvětvové a vlastnické struktury ekonomických subjektů aglomerace Zlín-Otrokovice. Takto komplexně pojatá analýza je nezbytným předpokladem pro hodnocení zranitelnosti a konkurenceschopnosti místní ekonomiky.

4.1 Metodika výzkumu

Jelikož v současné době nejsou k dispozici oficiální statistická data popisující v dostatečné míře a kvalitě velikostní, odvětvovou či vlastnickou strukturu ekonomických subjektů na úrovni obcí, bylo nutné obrátit se na jiné zdroje. Jediným oficiálním statistickým zdrojem dat o ekonomických subjektech je Registr ekonomických subjektů, vedený Českým statistickým úřadem, který však ve své volně přístupné elektronické verzi neumožňuje ani určení přesného počtu zaměstnanců ani přítomnost zahraničního kapitálu v jednotlivých společnostech. Mnohem kvalitnější a podrobnější data poskytuje databáze společnosti HBI, která byla zvolena jako výchozí zdroj pro další analýzy. Jedná se o jednu z nejširších firemních databází typu Business to Business v České republice, a to i přes skutečnost, že společnost již od svého vstupu na český trh preferovala a stále preferuje kvalitu a rozsah monitorovaných firemních profilů před kvantitou. HBI monitoruje a pravidelně aktualizuje informace o významných subjektech českého hospodářství již od roku 1993. Její další předností je širší zjišťovaných dat, která zahrnuje 17 monitorovaných položek na firmu, a rovněž vysoké procento vyplněnosti jednotlivých položek. Výhodou je také používání podrobné, tříúrovňové odvětvové klasifikace NACE, kterou v současnosti používá Eurostat. V roce 2005 přesáhl počet evidovaných společností 32 000 jednotek.

I přes uvedené přednosti databáze stále pokrývá pouze malou část celkové počtu ekonomických subjektů. V případě středních a velkých podniků (definice viz dále) však databáze zcela jistě monitoruje převážnou část ekonomických subjektů. To ukazuje i následující tabulka, která porovnává počty zlínských a otrokovických subjektů evidovaných v Registru ekonomických subjektů a databázi HBI.

Tabulka č. 13: Počet zlínských a otrokovických ekonomických subjektů evidovaných v Registru ekonomických subjektů a databázi HBI v roce 2004

		Zlín	Otrokovice
Ekonomické subjekty dle RES	Subjekty bez zaměstnanců	13 237	2 277
	Malé podniky (s méně než 50 zaměstnanci)	3133	416
	Střední podniky (50 až 249 zaměstnanců)	132	34
	Velké podniky (250 a více zaměstnanců)	23	7
	Celkem	23 012	3 968
Ekonomické subjekty dle databáze HBI	Subjekty bez zaměstnanců	0	1
	Malé podniky (s méně než 50 zaměstnanci)	642	103
	Střední podniky (s 50 až 249 zaměstnanci)	99	29
	Velké podniky (250 a více zaměstnanců)	22	9
	Celkem	3 680	142

Zdroj: Interní data ČSÚ (2007)
www.hbi.cz

V rámci analýzy velikostní struktury podniků se však toto omezení nijak neprojevilo. Byly totiž zkoumány pouze kategorie velkých, středních a malých podniků, přičemž podíl malých podniků na zaměstnanosti byl určen jako doplněk středních a velkých podniků do sta procent. V případě chybějících či nepřesných údajů byla data dohledána v jiných relevantních zdrojích (Registr ekonomických subjektů ČSÚ, elektronická verze Obchodního rejstříku, databáze MAGNUS agentury ČEKIA, webové stránky společností a jiné).

Jak již bylo naznačeno, součástí analýzy velikostní struktury bylo rovněž hodnocení sektoru malých a středních podniků (dále jen MSP). Samotné jejich vymezení se však může u jednotlivých zdrojů částečně lišit. V minulých letech však došlo v tomto směru ke sladění české a evropské legislativy. V současné době se u nás používají dvě normy, a sice zákon 47/2002 o podpoře malého a středního podnikání, který byl v roce 2004 harmonizován s vymezením platným v EU, a Doporučením 2003/361/ES ze dne 6. května 2003 o definici drobných, malých středních podniků. Obě dvě normy vymezují MSP na základě několika kritérií (zaměstnanost, roční obrát, výše aktivit, konečná roční bilanční suma, nezávislost). V našem výzkumu bylo bráno v úvahu pouze hledisko zaměstnanosti, které je shodné u obou předpisů. Podniky s 250 a více zaměstnanci jsou definovány jako velké podniky, s 50 až 249 zaměstnanci jako střední podniky, s méně než 50 zaměstnanci jako malé podniky a s méně než 10 zaměstnanci jako mikropodniky. Mikropodniky však nebyly předmětem výzkumu a naopak byla do něj zařazena kategorie největších podniků s více než 1000 zaměstnanci.

V případě hodnocení vlastnické struktury ekonomických subjektů byla pozornost věnována především zmapování společností se zahraniční kapitálovou účastí, přičemž byly analyzovány pouze společnosti s více než 100 zaměstnanci. Data byla čeprána především

z databáze HBI, agentury Czechinvest (pobídkové společnosti), Obchodního rejstříku a webových stránek jednotlivých společností.

4.2 Velikostní struktura ekonomických subjektů

Prakticky od počátku 90. let byly v rámci české regionální politiky, a později také v rámci regionální politiky EU podporovány malé a střední podniky. Často dokonce bývají označovány jako vestavběný stabilizátor ekonomiky. Jejich přínos však bývá z tohoto pohledu často přeceňován a demagogizován. Pro regionální rozvoj mají význam především pro svou schopnost vytvářet a měnit podnikatelské prostředí a jsou rovněž prostředím, kde jsou vychovávány budoucí generace velkých podnikatelů. Přispívají rovněž k udržení konkurenčního prostředí a významně se podílí na tvorbě nových pracovních míst. Vznik a expanze malých a středních firem jsou též výsledkem reakce na ekonomické krize v jednotlivých odvětvích, kdy menší hrají úlohu „absorbátora šoku“ (Analýza malého a středního podnikání ve Zlínském kraji 2002). I přes zřejmý pozitivní vliv malých a středních firem na regionální ekonomiky není na místě je vnímat jako všelék pro řešení regionálních problémů (Blažek, Uhlíř 2002). Na druhou stranu velké společnosti, které často koncentrují značnou část ekonomicky aktivního obyvatelstva, bývají vnímány jako zranitelnější. Je to způsobeno většími sociálními dopady v případě zániku podniku.

Aglomerace Zlín-Otrokovice se vyznačuje jak poměrně výrazným podílem velkých společností na zaměstnanosti, tak i poměrně vysokým zastoupením malých podniků. Podíl malých podniků s méně než 50 zaměstnanci na celkovém počtu obsazených pracovních míst lze na základě dat společnosti HBI odhadnout na 45-50 %. Podíl společností s více než 1000 zaměstnanci pak činí asi 9 %. Tato různorodost je dána odlišnou velikostní strukturou podniků ve Zlíně a Otrokovicích (viz níže tabulka č. 14).

Tabulka č. 14: Podíl největších společností na celkové zaměstnanosti

Územní jednotka	Podíl společností na celkovém počtu obsazených pracovních míst (v %)		
	Společnosti:		
	s více než 1000 zaměstnanci	s 250 a více zaměstnanci	s méně než 250 zaměstnanci
Zlín	4,5	15,8	79,6
Otrokovice	31,2	39,8	29,0
aglomerace Zlín - Otrokovice	9,2	21,0	69,8

Zdroj: ČSÚ

Vlastní výpočty dle databáze HBI

Zastoupení malých a středních podniků je obzvláště výrazné ve Zlíně. V roce 2004 se malé a střední podniky dle údajů databáze HBI podílely na celkovém počtu obsazených pracovních míst téměř 80 %. Naopak společnosti s více než 1 000 zaměstnanci se podílely na celkové zaměstnanosti Otrokovic téměř jednou třetinou (viz tabulka č. 14). Do této kategorie firem spadá ve skutečnosti pouze jediná firma, kterou je Barum Continental. Jedná se o jednu z mála společností, které prošly velmi úspěšnou transformací.

Výroba pneumatik má na Zlínsku díky Tomáši Bati více než 70ti letou tradici. Už před rokem 1989 patřil Barum Continental ke špičkovým výrobcům pneumatik. V roce 1993 vstoupil do společnosti přední evropský koncern, německý Continental AG. Dnes podnik zaměstnává téměř 4 800 zaměstnanců a je tak největším zaměstnavatelem na Zlínsku. Navíc, podle vyjádření Ing. Františka Žáka, vedoucího odboru územního plánování a investic městského úřadu Otrokovice, je na něj vázána celá řada místních subdodavatelů. V nejbližší době nelze očekávat razantní snížení počtu zaměstnanců, v dlouhodobé perspektivě je však situace nejistá, zvláště s ohledem na očekávaný rozvoj čínských a indických automobilek (Zemánek 2007). V oboru gumárenství se totiž v Evropě začínají projevovat tendence přesunout výrobu do zemí s nižšími výrobními náklady.

Několik velkých zaměstnavatelů najdeme také ve městě Zlíně. Patří mezi ně dle velikosti Tajmac-ZPS, Krajská nemocnice Tomáše Bati a Mitas a.s. Tajmac-ZPS zaměstnává spolu s přidruženou slévárnou více než 1500 zaměstnanců a zaměřuje se na výrobu obráběcích center. Firma je spolu s obuvnickým Svitem příkladem velmi neúspěšné transformace. V roce 1990 pracovalo v podniku ještě více než 5000 zaměstnanců, zatímco dnes se jedná o pouhých 1100. Tato údalost však neměla dlouhodobý dopad na nezaměstnanost v regionu. Vývoj v posledních letech ukazuje na stabilizaci podniku. V oblasti obráběcích center a vícevřetenových automatů patří podnik mezi přední světové výrobce a jeho export představuje asi 80 % celkové produkce. Od roku 2000 se jeho majitelem stal italský strojírenský koncern Tajmac-MTM.

Mezi další velké zlínské společnosti patří Mitas a.s., který je předním českým výrobcem mimosilničních pláštíků. Samotný rozvoj společnosti dal základ vzniku otrokovické Barum Continental. I dnes převážná část zaměstnanců společnosti pracuje v Otrokovicích. MITAS v minulých letech realizoval v obou svých provozech rozsáhlý restrukturalizační a investiční program „MITAS 2004“, na který získal jako jeden z mála českých podniků vládní investiční pobídky. V roce 2006 zlínská divize společnosti zaměstnávala asi 850 zaměstnanců. V posledních pěti letech společnost vykazuje růst počtu zaměstnanců i obratu. Další významné

zlínské a otrokovické podniky jsou uvedeny v tabulce č. (viz Přílohy s.). Do tabulky byly zařazeny podniky s více než 250 zaměstnanci.

4.3 Odvětvová struktura ekonomických subjektů

Analýza odvětvové struktury ekonomických subjektů byla provedena mezi podniky s více než 10 zaměstnanci, které byly evidovány v databázi HBI. Jednalo se celkem o 735 společností. Hodnoceny byly pouze odvětví v rámci sektoru průmyslu, stavebnictví a obchodních služeb. Ostatní služby nebyly předmětem šetření, jelikož nebyly v dostatečné míře zastoupeny ve zdrojové databázi. V případě obchodní služeb byly identifikovány pouze nejčastější ekonomické činnosti bez udání počtu zaměstnanců. Řada společností se totiž věnovala více druhům služeb a nebylo proto většinou možné dostatečně přesně určit převažující ekonomickou činnost.

Na tomto místě je však nutné upozornit na některé metodické problémy, které se vyskytly při sumarizaci zjištěných dat. U části společností nebyl například uveden přesný počet zaměstnanců. Tento problém se týkal jen velmi omezeného počtu podniků. Jiným metodickým problémem byla časová nejednotnost dat o počtu zaměstnanců. Převážná většina společností však uváděla počet zaměstnanců v některém roce v období 2004-2007. Vzhledem k tomu, že byla data sečtena za dostatečně velký a tudíž reprezentativní vzorek, je možno zjištěné výsledky, třebaže jsou zčásti zatíženy chybou, považovat za dosti věrohodné. Výsledky analýzy za odvětví průmyslu a stavebnictví jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka č. 15: Nejvýznamnější ekonomické činnosti v oblasti průmyslu, stavebnictví a vybraných obchodních služeb v aglomeraci Zlín-Otrokovice z hlediska zaměstnanosti

Druh ekonomické činnosti	nejvýznamnější společnosti	Přibližný počet zaměstnanců*
výroba pryžových výrobků	Barum Continental, Mitas	5500
stavebnictví, projektování, architektonické a inženýrské služby	Pozemní stavitelství Zlín, PSG, Centropjekt	4700
výroba a opravy strojů	Tajmac - ZPS, Frema	2500
výroba kovových konstrukcí a kovodělných výrobků	IGTT, Kovárna Viva, SILOsystem	1900
činění a úprava úsní; výroba obuvi	Novesta, Upman, Komponenty a.s. Zlín, Gasi	1800
výroba plastových výrobků	SPUR, Jelínek Trading, Polimoon	1200

Zdroj: vlastní výpočty dle databáze HBI

Nejvýznamnějšími odvětvími v sekundárním sektoru z pohledu zaměstnanosti jsou gumárenství (výroba pryžových výrobků) a stavebnictví a s ním související služby. O něco nižší zaměstnanost vykazuje strojírenství, kovodělný, obuvnický a plastikářský průmysl. Prakticky všechny obory mají ve Zlíně a Otrokovicích dlouholetou tradici (Topičová 2007). Přesto v řadě z nich došlo v 90. letech minulého století k výraznému poklesu zaměstnanosti v souvislosti s restrukturalizačními změnami.

Největší změny v zaměstnanosti nastaly nejen v obuvnictví, ale také ve strojírenství. Jak uvádí Topičová (2007) v roce 1989 v největším obuvnickém a kožedělném podniku Svit bylo zaměstnáno 6890 a v největším strojírenském podniku ZPS 5288 pracovníků. V současnosti lze počet zaměstnanců v obuvnickém a kožedělném průmyslu odhadnout na 1800 a ve strojírenství na 2500 zaměstnanců. Zaměstnanost v obou odvětvích je tedy stále vysoká. Po roce 1989 však došlo v těchto odvětvích k radikální změně velikostní struktury podniků. Původní, značně velké státní podniky se přeměnily na několik středních a malých společností, zvláště v případě obuvnictví.

Podle slov Ing. Zdeňka Urbanovského, vedoucího oddělení koncepcí Magistrátu města Zlína, je vliv obuvnictví patrný dodnes. Mimo existenci řady menších, úzce specializovaných výrobních podniků navazujících na obuvnickou tradici také jiné obory využívající dílčí technologie původního obuvnictví (výroba židlí, protetické pomůcky). Podle Ing. Viktora Šimečka, se ve městě začíná projevovat nezáměr mladých o technické obory, například o strojírenství. V budoucnu tak může dojít k technologickému zaostávání těchto odvětví.

Dnes se však úpadek obuvnictví a strojírenství nijak výrazně negativně neovlivňuje nezaměstnanost ani nesnižuje jeho investiční atraktivitu, jelikož lze předpokládat, že domácí i zahraniční investice plynou do jiných, více růstových odvětví. Některé z těchto odvětví jsou zastoupeny přímo ve zlínsko-otrokovické aglomeraci. Jedná se například o přesné strojírenství nebo gumárenství a plastikářský průmysl. Poslední dvě odvětví zásobují jedno z nejvíce růstových odvětví posledních let, a sice automobilový průmysl. Investoři tudíž nejsou nijak negativně ovlivněni úpadkem obuvnictví při hodnocení Zlína jako investičního prostředí. První výzkumná hypotéza, která uváděla, že úpadek obuvnictví má negativní dopad na image města a snižuje jeho investiční atraktivitu, tak nebyla potvrzena.

Mezi další odvětví, které byla výrazně postižena poklesem zaměstnanosti, patří gumárenství (pouze ve městě Zlíně), plastikářství a letecký průmysl. V případě gumárenství se podařilo pouze v otrokovické společnosti udržet zaměstnanost na stejné úrovni, jako před rokem 1989. Zaměstnanost podniku ještě navíc v dalších letech výrazně vzrostla. To je dáno její špičkovou úrovní již před rokem 1989 a brzkým vstupem strategického investora. Zvláště

zajímavý je také vývoj leteckého průmyslu, konkrétně bývalého podniku Moravan Otrokovice. Letecký průmysl je totiž řazen dle mezinárodní klasifikace OECD mezi obory s vysokou technologickou náročností, mezi tzv. hi-tech obory. Ostatní odvětví rozšířená ve zlínsko-otrokovické aglomeraci patří k oborům se středně vysokou (strojírenství), středně nízkou (gumárenský, plastikářský a kovodělný průmysl) a nízkou technologickou náročností (obuvnictví). V kontextu globální konkurence jsou proto tyto odvětví chápány jako méně konkurenceschopné a náchylnější k úpadku.

Podobně jako předcházející odvětví však bylo i letectví po roce 1989 postiženo úpadkem. Z původních asi 1800 zaměstnanců společnosti Moravan Otrokovice dnes zůstalo v nástupnickém podniku Moravan Aviation pouze 150 (Topičová 2007). Původní podnik se pyšnil rozsáhlým vývojem a výrobou tréninkových, sportovních a akrobatických letadel. Významná recese postihla také bývalý podnik Let Kunovice (dnes Aircraft Industries), který se podařilo zčásti obnovit díky pomocí domácích a zahraničních investorů.

Závěrem je však užitečné zdůraznit, že většina průmyslových odvětví, která prošla restrukturalizačními změnami doprovázenými poklesem zaměstnanosti, dnes úspěšně realizuje svou činnost. Rovněž pracovníci uvolnění z těchto odvětví dokázali najít pracovní uplatnění v sektoru služeb nebo nově zřízených, transformovaných podnicích.

Pro město Zlín a Otrokovice je typický relativně nízký podíl služeb na zaměstnanosti. To je ovlivněno dlouholetou průmyslovou tradicí a přítomností průmyslových odvětví náročných na pracovní sílu. Co se týče struktury zaměstnanosti služeb, nejvíce pracovní sil na sebe tradičně vážou zejména veřejné (školství, zdravotnictví a sociální péče) a vybrané obchodní služby. Z obchodních služeb jsou nejvýznamnější dle pořadí velkoobchod, osobní a nákladní doprava, logistika, skladování a maloobchod. Jak uvádí Begg (1993) klíčové pro posílení konkurenceschopnosti jsou však především znalostně založené služby neboli progresivní terciér. Hodnocení zastoupení tohoto sektoru služeb se věnuje následující kapitola.

4.4 Hi-tech odvětví a znalostně náročné služby

Jedním z indikátorů konkurenceschopnosti regionální ekonomik a jejich atraktivity je zastoupení hi-tech odvětví zpracovatelského průmyslu a znalostně náročné služby. Blažek (2001) uvádí, že právě část znalostně náročných služeb, která bývá označována jako progresivní terciér, je silně koncentrována v metropolích a významnou měrou pomáhá

posilovat konkurenceschopnost místních podniků. Patří mezi ně například bankovní a finanční služby, dále investiční, auditorské, poradenské, realitní, marketingové nebo developerské společnosti. Extrémní koncentrovanost těchto služeb je dána vysokou mírou progresivity těchto odvětví.

Blažek (2001) rovněž hodnotí regionální diferenciaci progresivního terciéru na úrovni okresů. Hlavním trendem je oslabování pozice Prahy, stagnace metropolitních regionů a postupný růst v nemetropolitních regionech.

Pozitivním znakem konkurenceschopnosti ekonomiky je také vysoké zastoupení hi-tech oborů v oblasti zpracovatelského průmyslu. Jedná se o odvětví, která jsou náročná na technologie a znalosti a věnují značné prostředky na výzkum a vývoj. Výrazně tak přispívají k realizaci rozvojové strategie typu high-road, jejímž hlavním cílem je snaha o dosažení konkurenceschopnosti založené na inovacích a vysoké kvalitě výrobků a služeb (Blažek, Uhlíř 2002). Dle mezinárodní klasifikace OECD, kterou používá rovněž ČSÚ, patří mezi tyto obory:

- Výroba léčiv, chemických látek, rostlinných přípravků a dalších prostředků pro zdravotnické účely
- Výroba kancelářských strojů a počítačů
- Výroba radiových, televizních a spojovacích zařízení a přístrojů
- Výroba zdravotnických, přesných, optických a časoměrných přístrojů
- Výroba a opravy letadel a kosmických lodí

Přítomnost těchto odvětví spolu a dalších vybraných znalostně náročných služeb byla hodnocena v následující analýze. Průzkum zahrnoval všechny společnosti, které byly k 20. 7. 2007 evidovány v databázi HBI a sídlily na území měst Zlín, Otrokovice, Olomouc a České Budějovice. Města Olomouc a České Budějovice byla zvolena pro srovnání z důvodu podobné populační velikosti a v případě Českých Budějovic z důvodu odlišné horizontální geografické polohy. Město Olomouc bylo vybráno také z důvodu prosté geografické blízkosti a autorova zájmu o srovnání těchto měst. Tento zájem byl také vyjádřen v podobě třetí výzkumné hypotézy, která tvrdila, že ve Zlíně dosud nenajdeme ve větším množství zastoupené hi-tech obory. V této oblasti zaostává aglomerace Zlín-Otrokovice za nedalekou Olomoucí.

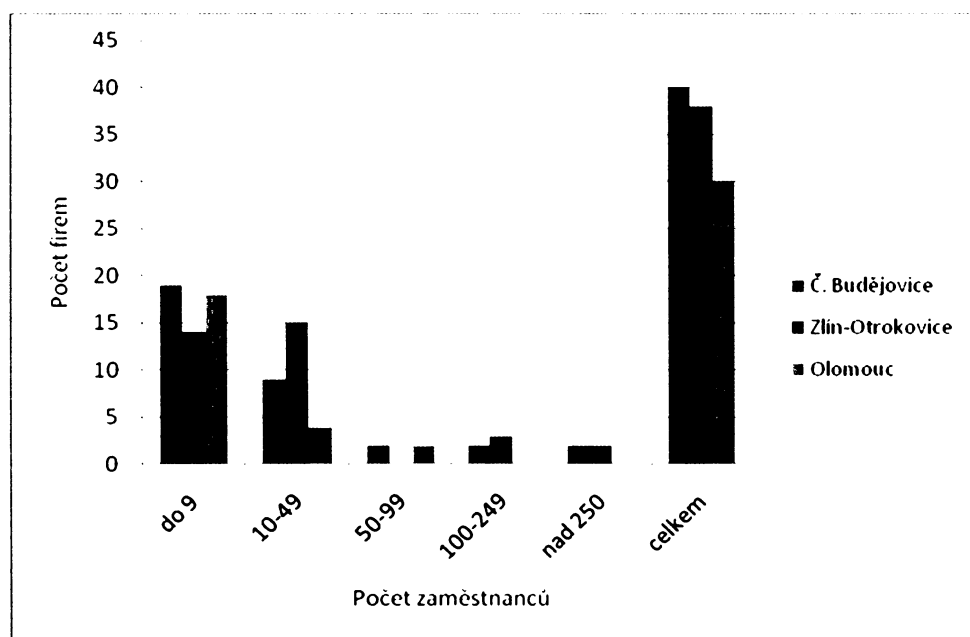
Z oblasti znalostně náročných služeb, respektive ze sektoru tzv. služeb intenzivních znalostí vymezených dle klasifikace OECD, byly do průzkumu zahrnuty následující obory:

- telekomunikační služby
- činnosti v oblasti výpočetní techniky
- výzkum a vývoj
- peněžnictví, pojišťovnictví, činnosti související s úvěry a pojišťovnictvím 66, 65, 67
- vzdělávání

Z průzkumu byly vyloučeny některá odvětví služeb z důvodu možnosti zhoršení vypovídací schopnosti výsledků. Přestože se jedná o analýzu pouze menší části ekonomických subjektů, je však možná dosažené výsledky považovat v hrubém měřítku za dostatečně vypovídací.

Jak ukazuje graf č. 13, počet firem v hi-tech odvětvích byl ve všech sledovaných městech obdobný. Ačkoliv absolutní počet firem byl v případě aglomerace Zlín-Otrokovice o něco vyšší než v Olomouci, ten rozdíl nelze považovat za markantní, zejména pak z důvodu zmenšené vypovídací schopnosti získaných dat. Částečně se tedy nepotvrdila třetí výzkumná hypotéza, která tvrdila, že ve Zlíně dosud nenajdeme ve větším množství zastoupené hi-tech obory a že v této oblasti zaostává aglomerace Zlín-Otrokovice za nedalekou Olomoucí. Pro posouzení správnosti první části hypotézy nejsou v současné době k dispozici dostatečně reprezentativní statistická data. Parakticky stejné zastoupení hi-tech odvětví jako Olomouc a zlínsko-otrokovická aglomerace měly i České Budějovice.

Graf č. 13: Zastoupení firem v oblasti hi-tech odvětví v aglomeraci Zlín-Otrokovice, Olomouci a Českých Budějovicích v roce 2007

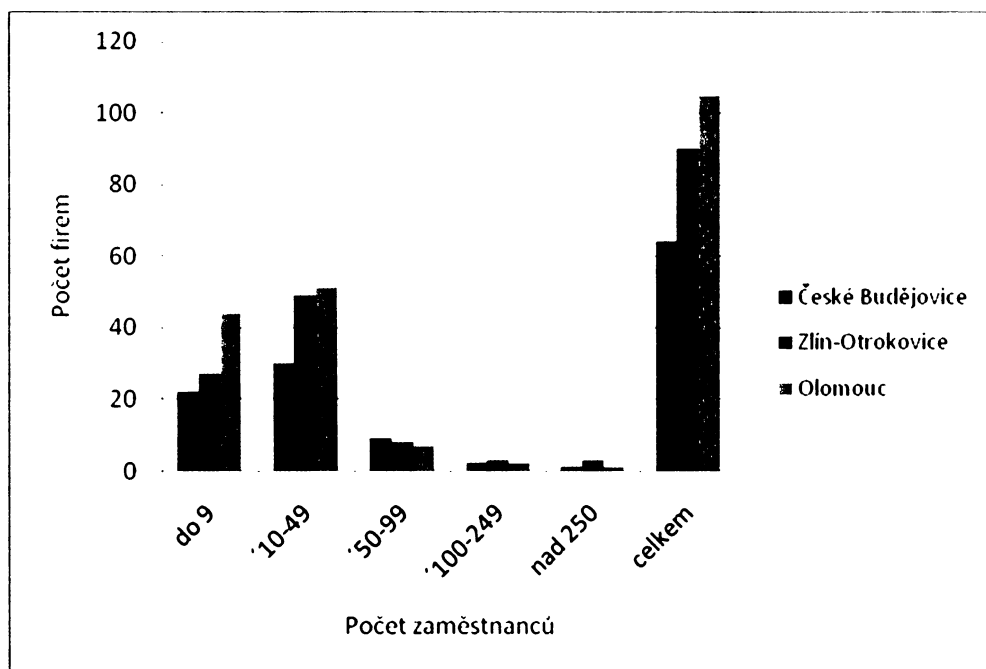

Zdroj: vlastní výpočty dle databáze HBI

Podobné výsledky jako v předcházející části průzkumu ukazuje i následující graf (viz dále), který ukazuje na zastoupení firem ve vybraných službách intenzivních znalostí. Aglomerace Zlín-Otrokovice a Olomouc opět vykazovaly obdobný počet firem. Jediným rozdílem jsou poměrně nízké hodnoty v Českých Budějovicích.

Příznivý vývoj zaznamaly v posledních letech ve Zlíně poradenské služby pro podnikatele, které dosahují vysoké kvality. Příklady subjektů věnujících se této problematice jsou JVM – RPIC, Okresní hospodářská komora Zlín, Trexima (poradenství v oblasti lidských zdrojů), ERIC nebo agentura pro podporu podnikání a investic Czechinvest. Náplní činností a konkrétním projektům některých z těchto subjektů se bude věnovat v kapitole Aktivita vybraných institucí zabývajících se regionálním rozvojem.

Graf č. 14: Zastoupení firem ve vybraných službách intenzivních znalostí v aglomeraci Zlín-Otrokovice, Olomouci a Českých Budějovicích v roce 2007

Zdroj: vlastní výpočty dle databáze HBI

Pozn. V grafu byly hodnoceny pouze vybrané druhy služeb intenzivních znalostí: telekomunikační služby; činnosti v oblasti výpočetní techniky; výzkum a vývoj; peněžnictví, pojišťovnictví, činnosti související s úvěry a pojišťovnictvím; vzdělávání

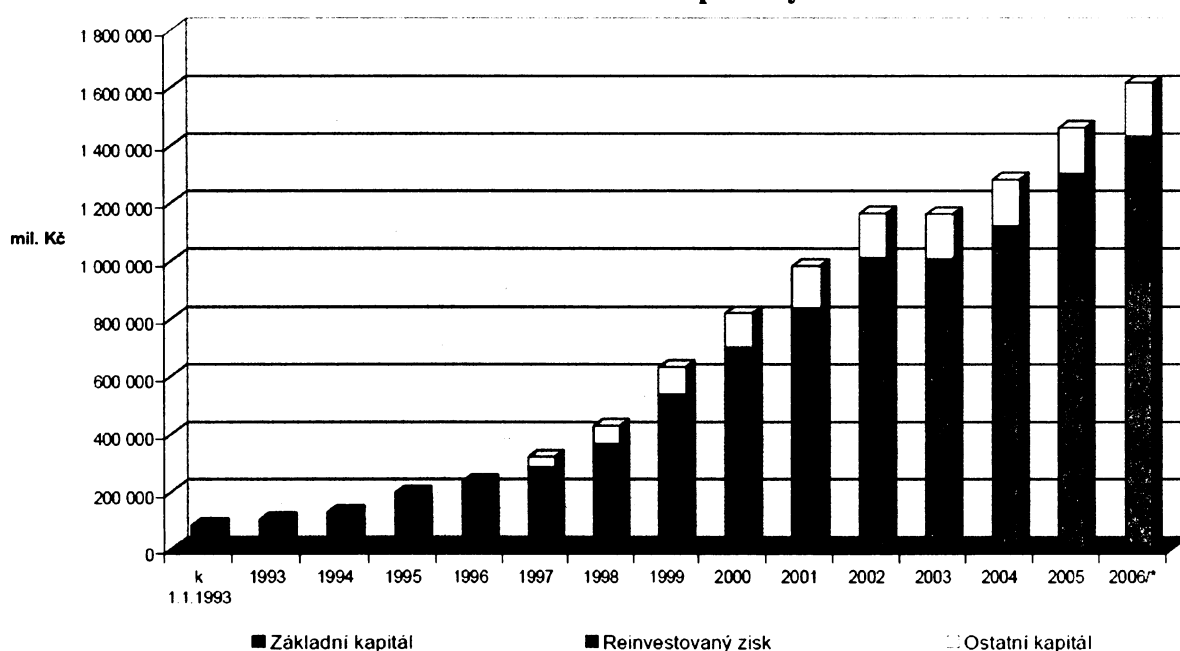
4.5 Společnosti se zahraniční kapitálovou účastí

S procesem restrukturalizace a privatizace české ekonomiky a ekonomiky aglomerace Zlín-Otrokovice nevyjímaje úzce souvisí také problematika přímých zahraničních investic. Česká ekonomika totiž vstupovala do transformačního období se značným handicapem

v oblasti technologické vyspělosti, know-how a především znalosti nového ekonomického prostředí s vysokou mírou konkurence. Jelikož malá česká a silně industrializovaná ekonomika byla vždy tradičně orientovaná na export, byla po ztrátě trhů bývalých socialistických zemích nucena hledat odbyt ve vyspělých zemích západní Evropy. Jednou z cest, jak nahradit chybějící kapitál, technologie i znalosti byly přímé zahraniční investice.

Jak uvádí Zemplínerová (1997) na počátku transformačního období si stát dlouho držel většinové podíly ve strategických odvětvích a kladl často investorům řadu byrokratických i jiných překážek. V Česku panovala všeobecná nedůvěra v zahraniční investice a vláda propagovala striktně ochranářskou politiku. I na samotné privatizaci většiny českých podniků se podílely z převážné části domácí subjekty. Všeobecně je přitom dobře znám příklad Maďarska, které umožnilo již před rokem 1989 přístup zahraničním investorům a jehož privatizace a restrukturalizace je považována za úspěšnější než v případě České republiky či jiných postkomunistických zemích. Zatímco do Maďarska proudil značný objem přímých zahraničních investic již těsně po roce 1989, v Česku došlo k jejich většímu nárůstu po roce 1998. V roce 1998, v době narůstajících hospodářských problémů země, byl přijat zákon o investičních pobídkách, který znamenal značný impuls pro zahraniční investory. Postupně tak česká vláda umožnila vstup zahraničním investorům téměř do všech odvětví ekonomiky. Dalším impulsem pro růst zahraničních investic byl vstup země do Evropské Unie v roce 2004. Vývoj přílivu zahraničních investic do Česka v průběhu transformačního období ukazuje následující graf.

Graf č. 15: Příliv zahraničních investic do České republiky v letech 1993-2006

Zdroj: Topičová, K. (2007)

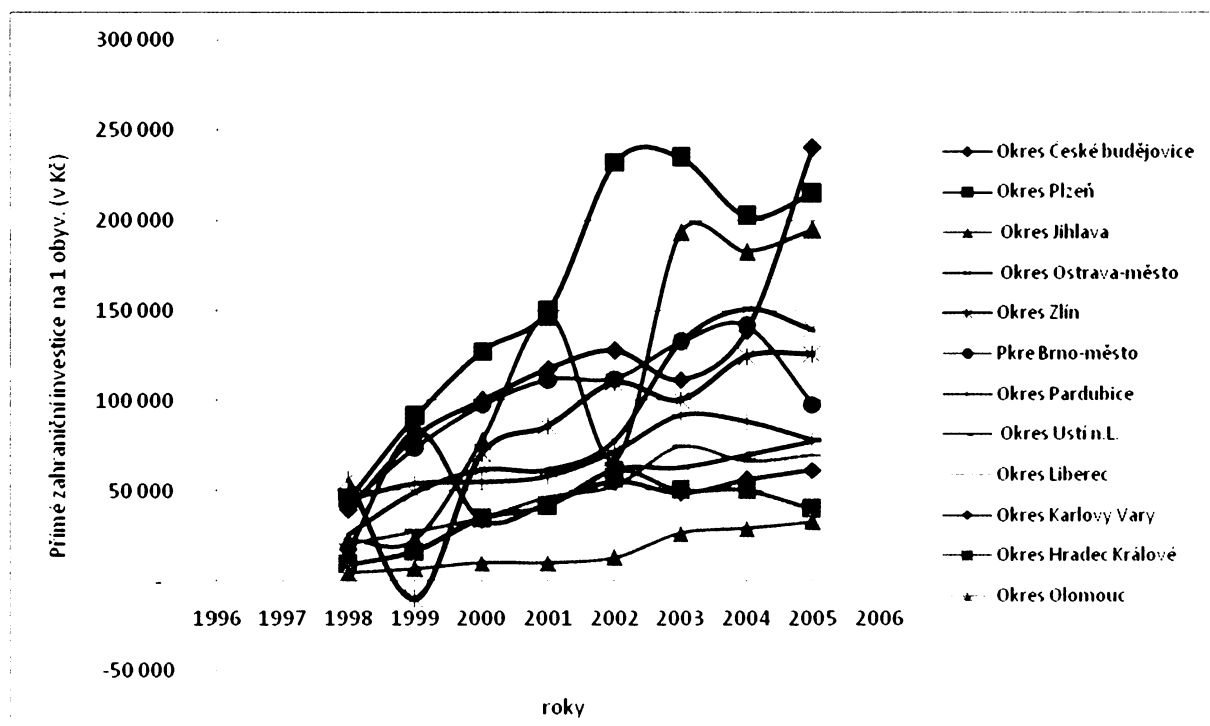
Jak uvádí Zemplínerová (1997) přímé zahraniční investice přispívají k transformaci a adaptaci firem. Společnosti se zahraničním kapitálem se často vyznačují vyšší produktivitou práce a mezd, vysokými investicemi do nových technologií a rozvoje lidských zdrojů, větší orientací na export a využíváním moderních manažerských metod a sofistikované organizace práce. Z tohoto pohledu může být zahraniční kapitál účinným nástrojem podpory restrukturalizace a růstu konkurenceschopnosti českých firem. V souvislosti se změnami podmínkami vstupu zahraničních investorů na českých trh na konci 90. let se začínají zahraniční investice postupně dostávat prakticky do všech regionů. Řada zahraničních firem přišla realizovat své investiční plány také do regionu Zlínska.

Pro účely hodnocení přílivu zahraničních investic do regionu Zlínska byla využita statistická data České národní banky (ČNB). Data o přímých zahraničních investicích existují pouze na úrovni okresů. Proto pro posouzení investiční atraktivity aglomerace Zlín-Otrokovice a ostatních krajských měst byla zvolena právě tato úroveň.

Česká národní banka vychází při definici přímé zahraniční investice z definice OECD a Mezinárodního měnového fondu, která stanovuje: Přímá zahraniční investice odráží záměr rezidenta získat trvalou účast v subjektu, který je rezidentem v ekonomice jiné než ekonomika investora. Přímou zahraniční investici chápe jako podnik, v němž zahraniční investor vlastní 10 a více procent akcií (podílu) nebo hlasovacích práv (Topičová 2007). Součástí přímé zahraniční investice je dle ČNB kromě podílu nerezidenta na základním kapitálu také reinvestovaný zisk a ostatní kapitál. Reinvestovaný zisk je podíl přímého investora na hospodářském výsledku nerozděleném formou dividend. Ostatní kapitál zahrnuje přijaté a poskytnuté úvěry mezi přímými investory a společnostmi, do kterých investoři vložily svůj kapitál.

Jak ukazuje následující graf, v porovnání s ostatními okresy patří okres Zlín v oblasti přímých zahraničních investic krajských měst mezi nadprůměrné. Stojí za tím především značné investice do gumárenství a plastikářství v letech 1999 až 2005. Společnostem, které investovaly do těchto odvětví, byly v uvedených letech poskytnuty vládní investiční pobídky (viz dále tabulka č. 16). Objem zahraničních investic na 1 obyvatele okresu Zlín se přibližuje hodnotě okresu Brno-město a v roce 2005 ji dokonce překračuje. Nejvíce investičně atraktivními byly v roce 2005 okresy České Budějovice, Plzeň a Jihlava, nejméně pak okresy Olomouc a Hradec Králové. Průměrný roční objem zahraničních investic připadajících na 1 obyvatele mezi lety 1999 a 2005 ve všech okresech Česka přehledně ukazuje mapa v příloze č. 4. Z ní je patrná vysoká investiční atraktivita všech krajských měst mimo Olomouce, dále Pražské aglomerace, severních a východní Čech.

Graf č. 16: Vývoj objemu přímých zahraničních investic do okresů krajských měst na 1 obyvatele v letech 1998-2005

Zdroj: Česká národní banka 1998-2005

Tabulka č. 16: Schválené investiční pobídky společností sídlících ve Zlíně a Otrokovicích v období 1. 1. 1993 – 26. 7. 2007

Česká právnická osoba	Odvětví	Investor	Investice (mil. Kč)	Vytvořená pracovní místa	Rozhodnutí o udělení pobídky
Continental výroba pneumatik, s.r.o.	gumárenství	Continental AG (Německo)	2 998,50	100	1999
Continental HT Tyres s.r.o.	gumárenství	Continental AG (Německo)	2 345,00	430	2004
MITAS a.s	gumárenství	Mitas (Česká rep.)	1 737,56	500	1999
Zlín Precision s.r.o.	plastikářský (automobilový)	Andreas Quellmalz (Velká Británie)	628,40	145	2003
MITAS a.s	gumárenství	Mitas (Česká rep.)	336,50	30	2007
Tescoma, s.r.o.	výroba kuchyňských potřeb	TESCOMA (Česká rep.)	134,00	20	2004

Zdroj: Investiční projekty agentury Czechinvest 1993 – 31. 3. 2007. Czechinvest 2007

Prislíbené investiční pobídky od dubna 1998 do 26. července 2007. Czechinvest 2007.

S využitím databáze HBI byl zhotoven seznam zlínských a otrokovických společností se zahraniční kapitálovou účastí. Jelikož byly do průzkumu zařazeny pouze podniky s více než 100 zaměstnanci, výsledný seznam tak podává spíše o zahraničních investicích v oblasti

zpracovatelského průmyslu a dosti podhodnocuje sektort služeb. Je však oprávněné se domnívat, že tento sektor nebude zahraničními investory v převážně výrobním regionu Zlínska příliš vyhledáván. Výsledky průzkumu jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka č. 17: Zlínské a otrokovické společnosti se zahraniční kapitálovou účastí k 30. 7. 2007

Název společnosti	Počet zaměstnanců	Obor činnosti	Podíl zahraničního kapitálu (celkem)	země původu investora
Barum Continental spol. s.r.o.	4500	gumárenství	100%	Rakousko, Německo
TAJMAC-ZPS, a.s.	1100	strojírenství (obráběcí stroje)	100%	Itálie
ZPS-SLÉVÁRNA a.s.	450	hutnictví	100%	Itálie
Allwood a.s.	380	dřevozpracující	100%	Německo
Moravan Safety belts a.s.	300	automobilový průmysl	100%	Slovensko
Zlínská vodárenská, a.s.	270	úprava a rozvod pitné a užitkové vody	100%	Francie
BAŘA, akciová společnost	250	obuvnictví, maloobchod	100%	Nizozemsko
GIENGER spol. s r.o.	250	velkoobchod	77,5%	Německo
Continental HT Tyres, s.r.o.	250 - 499	gumárenství	100%	Německo
Atel Energetika Zlín s.r.o.	200 - 249	výroba a rozvod páry a teplé vody	100%	Švýcarsko, Rakousko
TRESO logistik, a.s. Zlín	220	velkoobchod s obuví a oděvem	92%	Lichtenštejnsko
Teplárna Otrokovice a.s.	207	výroba a rozvod páry a teplé vody	66%	Německo
GLAVERBEL FENESTRA a.s.	180	sklářství, velkoobchod	100%	Nizozemsko
Polimoon a.s.	180	plastikářství, velkoobchod	100%	Nizozemsko
PIPELIFE-CZECH spol. s r.o.	120	plastikářství	100%	Rakousko
SILOsystem spol. s r.o.	120	kovovýroba	100%	Německo
Madal Bal a.s.	105	maloobchod	100%	Rakousko
Jafra - SHOECOMPONENTS s.r.o.	103	výroba obuvi, velkoobchod	100%	Rakousko
CE WOOD, a.s.	100	dřevozpracující	100%	Německo

Zdroj: Vlastní zpracování

V roce 2007 pracovalo ve společnostech se zahraniční kapitálovou účastí přibližně 9 000 zaměstnanců, což je asi 1/5 celkové počtu zaměstnanců v aglomeraci Zlín-Otrokovice

Odvětvové zaměření těchto společností je velice rozmanité. Dominantní postavení má z hlediska objemu investic gumárenství a strojírenství. V těchto oborech totiž působí největší a také kapitálově nejsilnější podniky (Barum Continental, Mitas, Tajamac-ZPS). Mezi další obory, o které mají investoři velký zájem, patří dřevozpracující průmysl, výroba a rozvod páry a teplé vody, dále automobilový, plastikářský průmysl a z oblasti služeb velkoobchod. Podle názoru Ing. Viktora Šimečka, regionálního exportního manažera agentury CzechTrade, je jednou z klíčových bariér rozvoje města Zlína nepřítomnost významného zahraničního investora, který by dokázal nastartovat místní ekonomiku. Domnívá se, rovněž, že konkurenceschopnost většiny místních firem je založena na nízkých vstupních nákladech. Jedná se tedy o cenovou konkurenci a ne kvalitativní, jak by bylo žádoucí.

Jak uvádí Topičová (2007), největší objem zahraničních investic plynul v období 1993-2005 v rámci českého průmyslu do strojírenství (zejm. automobilový průmysl), kovovýroby a chemického a gumárenského průmyslu. Všechna tato odvětví patří mezi nejvýznamnější průmyslová odvětví zlínsko-otrokovické aglomerace. Značný potenciál uplatnění má rovněž zlínský plastikářský průmysl, který se často podílí na dodávkách pro automobilový průmysl. Na druhou stranu další tradiční odvětví regionu jako je stavebnictví nebo obuvnictví patří dlouhodobě k nejméně investičně atraktivním odvětvím.

Dle údajů České národní banky jsou hlavními příjemci zahraničních investic plynoucích do České republiky v posledních letech automobilový průmysl (včetně jeho dodavatelských odvětví) a především služby (telekomunikace, realitní služby, služby pro podniky, peněžnictví, podnikové poradenství). Z tohoto důvodu je pro zlínsko-otrokovickou aglomeraci perspektivní rozvíjet odvětví zásobující automobilový průmysl a podporovat rozvoj progresivních služeb. Samotný rozvoj tohoto typu služeb však musí vycházet ze silného, konkurenceschopného výrobního sektoru.

4.6. Průmyslové zóny

Problematika průmyslových úzce souvisí s vládní politikou zahraničních investic. Jak uvádí Topičová (2007) průmyslové zóny byly doplňkem Národního pobídkového programu, který upravoval systém investičních pobídek v České republice. Tyto investiční pobídky byly určeny především pro zahraniční investory. V čím dál větší míře je ale mohly využívat také domácí investoři. Průmyslovým zónám coby nástroji podpory rozvoje podnikatelské infrastruktury v regionech, se dostalo systematické podpory po přijetí zákona o průmyslových

zónách v roce 1998. Zákon byl reakcí na neúspěšné projekty průmyslových zón z počátku 90. let (Mareš 2002). Průmyslové zóny měly sloužit k nastartování ekonomického rozvoje měst, podpořit příliv zahraničních investic a snižovat míru nezaměstnanosti.

Jak uvádí Mareš (2002), klíčové faktory, které ovlivňují zájem zahraničních investorů o lokalizaci svého podniku, jsou dopravní dostupnost zóny a situace na trhu práce. O tom, že průmyslové zóny jsou úspěšným nástrojem regionálního rozvoje, svědčí skutečnost, že se jejich obsazenost v celostátním měřítku v současnosti pohybuje okolo 80 % (Topičová 2007). Rozvoj průmyslových zón a politika přímých zahraničních investic měly a doposud mají, přestože se jedná o sektorovou politiku, velmi výrazný dopad na rozvoj jednotlivých regionů. Jedná se zatím o nejúspěšnější nástroje v rámci české politiky regionálního rozvoje (Blažek, Uhlíř 2007).

Nabídka průmyslových zón ve zlínsko-otrokovické aglomeraci je v současnosti jen velmi omezená. Město Zlín, ani město Otrokovice v současnosti nedisponují průmyslovou zónou většího rozsahu, která by byla využitelná pro domácí či zahraniční investory. Menší průmyslová zóna s rozlohou 23,5 ha se nachází ve východní části města, v katastrálním území Zlín-Lužkovice. Zóna byla zřízena městem Zlín v roce 2002 a v současnosti je již téměř úplně obsazena. Při rozhodování o lokalizaci konkrétního podnikatelského záměru byly preferovány proexportně orientované, technologicky progresivní druhy výrob s vysokou přidanou hodnotou, orientované na spolupráci s místními výrobci a dodavateli. Podle slov Ing. Zdeňka Urbanovského, vedoucího oddělení koncepcí Magistrátu města Zlína, je tato strategie totožná s obecným pohledem města na zahraniční investice. Nachází se v ní asi 10 společností, z nichž dvě jsou společnostmi se zahraniční kapitálovou účastí. Jejich specializací je výroba plastů a velkoobchod s elektronickými součástkami. Největším projektem zóny je vývojové, administrativní a logistické centrum Tescomy s.r.o., na jehož realizaci získala společnost vládní investiční pobídky.

Podle vyjádření Ing. Zdeňka Urbanovského je druhá zlínská průmyslová zóna v Malenovicích v současnosti v rukou soukromých vlastníků. O její využití se snažilo město Zlín, avšak zatím bezúspěšně. Větší průmyslová zóna se nenachází ani v blízkých Otrokovcích. Podle vyjádření náměstka hejtmana Zlínského kraje a místostarosty města Otrokovice MVDr. Stanislava Mišáka mají však menší rezervy ve využití stávající průmyslové areály Barum Continental a Toma a.s. Město ani v dohledné době neuvažuje o zřízení nové průmyslové zóny a to hned z několika důvodů. Zaprvé ve městě se již vyskytují dva velké průmyslové areály, které mají rezervy ve svém využití. Jedná se o areály Tomy a

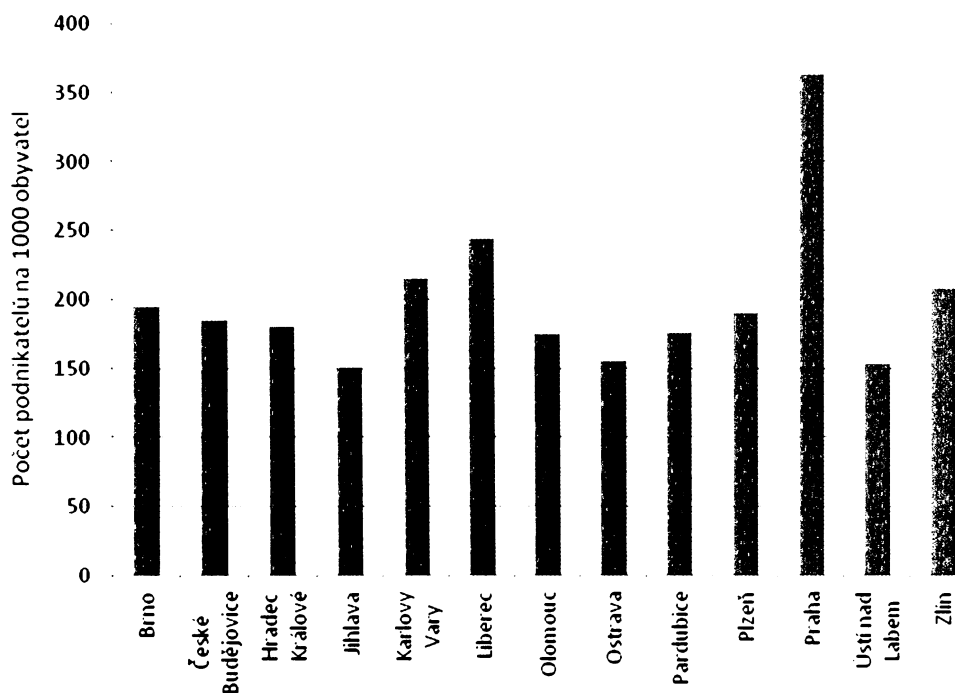
Barumu Continental. Druhým důvodem je skutečnost, že se v blízkém okolí nacházejí další průmyslové zóny, které nejsou dosud obsazeny

Strategický význam má však Zlínským krajem vydatně podporovaná průmyslová zóna Holešov. Co se týče rozlohy (145 ha) nemá v regionu obdoby. Příznivá je rovněž poloha vůči dopravní infrastruktuře. Zóna je vzdálena necelých 10 km od plánované dálniční křižovatky v Hulíně. Podle Ing. Zdeňka Urbanovského může rozvoj zóny nepřímo přispět i k rozvoji aglomerace Zlín-Otrokovice. V současné době je však tato zóna zatím zcela prázdná.

4.7 Podnikání

Díky světově známým osobnostem Tomáše a Jana Antonína Bati je město Zlín tradičně nazýváno podnikatelským městem. Tradice podnikání ve městě však sahá ještě dál. Podnikavost obyvatel Zlínska podle většiny autorů vychází z jejich pracovitosti (Vaňhara, 1994). Pokud se však podíváme na současné statistiky, počet podnikatelů ve městě Zlíně není v porovnání s ostatními městy abnormálně vysoký. V roce 2005 byl Zlín na čtvrté pozici mezi krajskými městy. Větší počet podnikatelů vykazovala města Praha, Liberec a Karlovy Vary (viz dále graf č. 17).

Graf č. 17: Počet podnikatelů na 1000 obyvatel v krajských městech v roce 2005

Zdroj: Registr ekonomický subjektů, ČSÚ 2007

Samotný počet podnikatelů však nevypovídá o jejich přínosu místní ekonomice. Navíc v případě použití dat o počtu podnikatelů z Registru ekonomických subjektů Českého statistického úřadu není zaručena jejich dostatečná vypovídací schopnost v minulých letech. Ještě na konci 90. let byla totiž z celkového počtu ekonomických subjektů evidovaných v registru skutečně ekonomicky aktivní asi jenom polovina (Maryáš 1999, cit. v Schovánková 2005, s. 26). Až údaje z posledních let je možno považovat za korektní.

Jedním z nejvhodnějších indikátorů podnikatelské aktivity je výše výnosu daně z příjmů ze samostatně výdělečné činnosti neboli zkráceně daně z příjmů z podnikání. S tímto tvrzením souhlasí i Schovánková (2005), které se podrobně zabývala analýzou indikátorů malého a středního podnikání.

Další výhodou ukazatele výše výnosu daně z příjmů z podnikání je jeho dobrá vypovídací schopnost i při hodnocení vývoje podnikatelské aktivity v minulých letech. Daňovou výtěžnost krajských měst přepočtenou na 1 ekonomicky aktivního obyvatele ukazuje následující tabulka a také příloha č. 3.

Tabulka č. 18: Výše daně z příjmů fyzických osob se samostatně výdělečné činnosti na 1 ekonomicky aktivního obyvatele

Město	Výše DPFOSVČ na 1 ekonomicky aktivního obyvatele (v Kč)
Praha	15 724
Brno	8 738
Plzeň	8 080
Zlín	7 867
Hradec Králové	7 406
Karlovy Vary	7 206
Olomouc	7 104
České Budějovice	7 057
Liberec	6 822
Jihlava	6 657
Ostrava	6 630
Pardubice	5 864
Ústí nad Labem	4 743
Průměrný daňový výnos	7 014

Zdroj: Vybrané údaje podle krajských měst v roce 2005. ČSÚ Nosek, V. (2006)

Město Zlín dosahuje ze srovnatelně velkých krajských měst nejvyšší daňovou výtěžnost. Potvrdila se tedy čtvrtá výzkumná hypotéza, která uváděla, že ve městě Zlíně má významné postavení podnikatelský sektor, jehož ekonomický přínos patří k největším mezi krajskými městy.

Hodnocením regionální diferenciaci Česka na základě výše výnosu daně z příjmů z podnikání se zabýval také Maryáš (2001). S použitím dat z roku 1998 došel na úrovni okresů k podobnému regionálnímu rozložení daňové výtěžnosti jako v našem hodnocení obvodů finančních úřadů krajských měst. Okresy krajských měst s nadprůměrnými hodnotami daňových příjmů z podnikání na 1 obyvatele byly Praha, Liberec, Pardubice, Hradec Králové, České Budějovice, Brno-město, Plzeň-město a Karlovy Vary a Zlín. Jediné Pardubice se při hodnocení daňové výtěžnosti na úrovni obvodů finančních úřadů v roce 2005 jeví jako podprůměrné.

Tabulka č. 19: Výše daně z příjmů fyzických osob ze samostatně výdělečné činnosti na 1 ekonomicky aktivního obyvatele

Město	Výše DPFOSVČ na 1 ekonomicky aktivního obyvatele (v Kč)
Praha	15 724
Brno	8 738
Plzeň	8 080
Zlín	7 867
Hradec Králové	7 406
Karlovy Vary	7 206
Olomouc	7 104
České Budějovice	7 057
Liberec	6 822
Jihlava	6 657
Ostrava	6 630
Pardubice	5 864
Ústí nad Labem	4 743
Průměrný daňový výnos *	7 014

Zdroj: Vybrané údaje podle krajských měst v roce 2005. ČSÚ Nosek, V. (2006)

* Z důvodu velkého statistického ovlivnění nebyly do výpočtu zahrnuta Praha

4.7.1 Kvalita podnikatelského prostředí

V srpnu a září 2006 byl mezi významnými podnikatelskými subjekty ve Zlíně proveden nezávislou poradenskou firmou Berman Group průzkum ke zjištění stavu podnikatelského prostředí. Pro účast v průzkumu bylo osloveno 80 rozhodujících zlínských zaměstnavatelů ve všech důležitých odvětvích mimo veřejnou správu. Průzkumu se přímo zúčastnilo 53 firem. Průzkum byl prováděn formou strukturovaného dotazníku. Zde jsou stručné výsledky průzkumu:

Pozitivní zjištění:

- **Pozitivní hodnocení současné situace.** Místní podniky hodnotí svou vlastní současnou situaci vesměs dobře (i do budoucna), jak subjektivně (vnímaná kvalita zaměstnanců), tak objektivně (počet zaměstnanců a růst, investiční očekávání, růst prodeje).
- **Organizovanost a angažovanost soukromého sektoru.** Ve srovnání s jinými městy se projevuje aktivnější přístup místních podniků k řešení problémů (více projektů na čerpání dotací ze Strukturálních fondů EU, investice do expanzí – výstavby nových provozů namísto přesunu výroby z města).
- **Růst počtu pracovních míst.** Celkový počet zaměstnanců všech 53 dotazovaných podniků je stabilní a v brzké době má v těchto podnicích vzniknout dalších až 400 pracovních míst.
- **Vysoká míra nových investic.** V tomto a příštím roce 19 firem plánuje investovat do rozšíření výroby a modernizace svých technologií více než 800 milionů Kč.
- **Nově příchozí firmy diversifikují místní ekonomiku.** Rozvoj průmyslové zóny a vstřícnost radnice v uplynulých letech k podpoře podnikání vedly k tomu, že se ve městě etablovala řada nových investorů.

Negativní zjištění:

- **Nespokojenost s podporou podnikání.** Obecně převažuje aktuálně negativní nálada mezi firmami ohledně podpory podnikání ve Zlíně.

- **Roste tlak na trhu práce v exponovaných oborech.** Město začíná pociťovat nedostatek pracovníků v některých profesích – zejména technicky orientovaných a v řemeslech.
- **Tlak na inovace a růst produktivity.** Podniky začínají ztrácet výhody vstupu na západní trhy plynoucí z nižších nákladů práce a výhodného kurzu koruny nebo se těžko vyrovnávají s konkurencí z levných asijských zemí.
- **Pomalejší tempo internacionalizace místní ekonomiky.** Zlínské firmy v průměru ještě nejsou dostatečně zaměřeny na export, vývoj a inovace.

Podniky také hodnotily charakteristiku podnikatelského prostředí Zlína. Jako pozitivní prvek v místním podnikatelském prostředí je uváděna zejména podnikatelská tradice pocházející z baťovského období, následuje obecné vnímání kvalifikovanosti pracovních sil a vzdělanostní úroveň obyvatelstva (univerzita), atraktivní okolí města, dobrý stav životního prostředí, množství zeleně ve městě. Pozitivně hodnocena byla také kvalita života ve Zlíně nebo např. kvalita dodavatelů v regionu (Berman group 2006).

Za největší problém je považována dopravní dostupnost města, především absence dálničního (ale i leteckého) napojení. Dalším negativním faktorem je nedostatek kvalifikované pracovní síly v určitých (zejména strojírenských) oborech, image příhraničního regionu na východě republiky a neexistující nebo nedostatečně známá strategie budoucího rozvoje města, neuspokojivá práce s občany a vlastní výkon činností magistrátu (Berman group 2006).

Mezi nejspokojenější patří obuvnické a plastikářské firmy. Strojírenské firmy velmi špatně hodnotí dostupnost pracovní síly. Stavební firmy nejhůře vnímají spolupráci se školami. Celkové hodnocení místní správy a veřejných institucí se pohybuje na průměrné úrovni. Hodnocení města jako místa pro podnikání je spíše průměrné (Berman group 2006). Podle názoru Ing. Františka Žáka, vedoucího odboru územního plánování a investic městského úřadu Otrokovice, je dalším omezujícím faktorem rozvoje podnikání v regionu nízká finanční síla podniků.

5. Hlavní aktéři regionálního rozvoje

Jedním z ukazatelů rozvoje regionů je aktivita a kvalita činnosti regionálních aktérů. V nejširším slova smyslu patří mezi aktéry regionálního rozvoje celá řada subjektů od ministerstev až po subjekty soukromého sektoru. Mezi aktéry regionálního rozvoje ve zlínsko-otrokovické aglomeraci patří Magistrát města Zlína, Město Otrokovice, Zlínský kraj, Regionální rada Regionu soudržnosti Střední Morava, regionální pobočky agentur CzechInvest (podpora podnikání a investic) a CzechTrade (podpora exportu), Regionální rozvojová agentura Východní Moravy, Obchodní a hospodářská komora Zlín, zájmová sdružení, instituce veřejného sektoru (školy, zdravotní a sociální zařízení, kulturní instituce aj.), nestátní neziskové organizace a subjekty soukromého sektoru (Strategie regionálního rozvoje České republiky 2006). Každý z těchto aktérů přispívá určitým dílem k rozvoji území aglomerace. Rozvojové priority území jsou však na regionální úrovni obecně formulovány orgány regionální a lokální samosprávy a Regionálními radami regionů soudržnosti. V případě zlínsko-otrokovické aglomerace jsou těmito aktéry Magistrát města Zlína, Město Otrokovice, Zlínský kraj a Regionální rada regionu soudržnosti Střední Morava. Regiony soudržnosti, nebo také regiony NUTS 2, byly vytvořeny pro potřeby implementace rozvojových programů kofinancovaných ze strukturálních fondů Evropské Unie. Region soudržnosti Střední Morava vznikl spojením území Olomouckého a Zlínského kraje.

Výše zmínění aktéři vymezují rozvojové priority svého území v rámci tzv. strategických plánů nebo také rozvojových dokumentů. Zatímco v případě krajů je zpracování a implementace strategických rozvojových plánů je stanoveno zákonem (Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje), obce tuto povinnost nemají. Toto pravidlo se však netýká města Zlína, který zpracovává na základě zákona č. 128/2000 Sb., o obcích ve znění pozdějších předpisů Integrovaný plán rozvoje města. Ten je nezbytnou podmínkou pro možnost čerpání prostředků ze strukturálních fondů EU v rámci Regionálního operačního programu Regionu soudržnosti Střední Morava.

V další části budou postupně kriticky zhodnoceny Integrovaný plán rozvoje města Zlína, Program rozvoje územního obvodu Zlínského kraje a Regionální operační program regionu soudržnosti Střední Morava.

5.1 Integrovaný plán rozvoje statutárního města Zlína

Integrovaný rozvojový plán města Zlína byl schválen zastupitelstvem města v říjnu 2006. Město Zlín však doposud nemá skutečný strategický rozvojový dokument, který by stanovoval dlouhodobé rozvojové priority města. V rámci města vznikly a vznikají jednotlivé koncepce, programy, strategické materiály, které nastavují směry rozvoje daných odborných oblastí. Podobně na tom bylo i město Otrokovice. Rozvoj obou měst se tak řídil pouze volebním programem vítězných stran, územním plánem a případně dílčími rozvojovými studiemi. Dlouhodobé strategické myšlení, které je základem moderní regionální politiky EU, tak nenašlo ani ve Zlíně ani v Otrokovicích patřičnou odezvu.

Strategické plánování je jedním ze základních nástrojů koordinace územního rozvoje obce. Jak uvádí Rektořík, Selešovský a kol. (1999), tento nástroj se po roce 1989 netěšil velké oblibě a pozornosti politiků, ekonomů či zastupitelů obcí a byl vnímán jako přežitek z doby centrálního plánování. Ve vyspělých zemích však byl úspěšně zaveden a používán již řadu let. Jedná se o systematický způsob, jak organizovat a řídit změny a vytvářet v obcích, městech, regionech a následně i v celé společnosti široký konsensus na společné vizi pro lepší, a to nejen ekonomickou budoucnost (Rektořík, Selešovský a kol. 1999). Charbuský, Stejskal (2003) rovněž uvádí, že rozvojové dokumenty musí být koncipovány jako dokumenty střednědobé nebo dlouhodobé koordinace veřejných a soukromých aktivit. Nezbytná je taky jejich průběžná aktualizace a monitoring dosažených výsledků při naplňování rozvojové strategie.

Vlastní integrovaný plán rozvoje města zpracovala společnost MEPCO (společný podnik českého a holandského svazu měst a obcí) v součinnosti s oddělením koncepcí Magistrátu města Zlína. Jedná se o strategický dokument ve formě „městského programového dokumentu pro potřeby využití prostředků ze strukturálních fondů EU v programovém období 2007 – 2013“.

Rozvojové cíle města pro uvedené období jsou orientovány na zvýšení konkurenceschopnosti a atraktivity města v zájmu dlouhodobě udržitelného zvyšování kvality života obyvatel, zachování Zlína jako města vyspělých technologií, jako zeleného údolí s kvalitním prostředím pro život obyvatel.

Dosažení těchto cílů bude naplněno třemi dílčími pilíři plánu, mezi něž patří "Kvalita života", "Ekonomický rozvoj" a "Kvalita prostředí". O tyto tři pilíře se dále opírá 5 hlavních

priorit rozvojových záměrů města, a to priorita Regenerace, priorita Podnikání a znalostní ekonomika, priorita Lidské zdroje, priorita Infrastruktura a priorita Cestovní ruch.

Priorita Regenerace má za cíl úpravu podmínek vytvářených pro soukromý sektor tak, aby byly podpořeny revitalizační aktivity s důrazem na tvorbu nových ekonomických aktivit s vysokou přidanou hodnotou a s důrazem na podporu rozvoje aktivit, jež udrží a přilákají vysokoškolsky vzdělané pracovníky do města.

Projekty této priority lze financovat v rámci Regionálního operačního programu (ROP), eventuelně Integrovaného operačního programu (IOP).

Priorita Podnikání a znalostní ekonomika je zaměřena na druhý pilíř strategie tj. na Ekonomický rozvoj. Cílem je začlenit Průmyslový areál (Baťův areál, Svit) do plnohodnotné součásti města zaměřené na podporu podnikání, inovací, služeb, vzdělávání, kultury a sportu. Druhým cílem je dobudovat Vědeckotechnický park na bázi úzkého partnerství s Univerzitou Tomáše Bati (UTB), podnikatelskou sférou, Zlínským krajem. Základem pro rozvoj této priority je nedávno dokončený projekt Podnikatelského inovačního centra a činnost Technologického inovačního centra Zlín.

Bude možné ji financovat z ROP, IOP a Operačního programu (OP) Podnikání a Inovace, eventuelně z Operačního programu Věda a Výzkum.

Priorita Lidské zdroje podporuje první dva pilíře strategie. Cílem je růst kvalifikované pracovní síly, zejména pro stabilizaci a rozvoj malého a středního podnikání a podpora spokojeného života obyvatel města a regionu zaměřením na vzdělávání.

Zdrojem financování bude OP Vzdělávání a OP Zaměstnanost, stavební investice pak z ROP/IOP, zdrojem také může být OP Věda a výzkum.

Priorita Infrastruktura je zaměřena na pilíř Kvalita prostředí. Cílem je rozšíření a současně zvýšení technické úrovně infrastruktury a s tím související zlepšení podmínek k životu obyvatel. Priorita přispívá k prvním dvěma pilířům strategie. Cílem je rozšíření nabídky a zvýšení kvality služeb a infrastruktury využívaných návštěvníky a místními lidmi, podpora nových turistických atrakcí a zvýšení propagace města (ve spolupráci s partnery).

Bude financovaná z OP Doprava a OP Životní prostředí, částečně z ROP/IOP.

Priorita Cestovní ruch přispívá k prvním dvěma pilířům strategie, cílem je rozšíření nabídky a zvýšení kvality služeb a infrastruktury využívaných návštěvníky a místními lidmi, podpora nových turistických atrakcí a zvýšení propagace města (ve spolupráci s partnery). Priorita bude financovaná z ROP/IOP.

Integrovaný plán rozvoje města Zlína však představuje spíše výčet různých sfér, na které by město mohlo získat prostředky ze strukturálních fondů EU. Chybí zde tedy především výběr klíčových rozvojových priorit, na které by se budoucí politika rozvoje města měla zaměřit. Další slabinou je skutečnost, že Integrovaný plán rozvoje města byl zpracován za velmi omezený čas, což se mimojiné projevuje v nižší kvalitě analýzy výchozích podmínek socioekonomického rozvoje města. V dokumentu se často vyskytují nadnesené a nereálné cíle, kterých by mělo být dosaženo při realizaci konkrétních opatření. Přestože autoři v úvodu dokumentu zmiňují, že se rozvojový plán bude soustředit zejména na oblasti, které město může ovlivnit, v samotném dokumentu tento závazek není v některých případech splněn. Velmi nepřehledně působí i samotná struktura dokumentu. Často se objevují utržkovité informace nebo není zachována logická návaznost textu.

Přes uvedené nedostatky však integrovaný plán zmiňuje některé zásadní kroky, které jsou nutné pro samotnou realizaci strategie. V úvodu dokumentu je správně zdůrazněna potřeba stanovení indikátorů, které budou sloužit pro potřeby hodnocení výsledků realizované strategie. Monitoring a průběžného hodnocení jsou v dokomunetu zmíněny jako nezbytné předpoklady naplňování strategie. Autoři upozorňují rovněž na požadavek vytvoření transparentní a efektivní implementační struktury a sami navrhují její konkrétní podobu. Nechybí rovněž návrh finančního rámce strategie, který odpovídá reálným možnostem městského rozpočtu. Ačkoliv se v dokumentu objevují četné nedostatky a nepřesnosti, integrovaný plán rozvoje města představuje souhrn možných opatření, jejichž realizací by mohlo dojít k posílení konkurenceschopnosti a růstu kvality života ve městě. To však neznamená, že by město nemělo otázce strategické řízení regionálního rozvoje v budoucnu věnovat daleko větší pozornost. Zpracování kvalitního, dlouhodobého strategického rozvojového plánu je pro potřeby budoucí koordinace rozvoje území zcela zásadní.

I přes uvedené koncepční nedostatky ve sféře strategického plánování, město dokázalo v minulých letech alespoň zčásti využít prostředků ze strukturálních fondů EU. Z předvstupního programu Phare město rekonstruovalo budovu č. 23 v areálu Svit, kde dnes sídlí Podnikatelské inovační centrum. Podle slov Ing. Zdeňka Urbanovského, byly dále v plánovacím období 2004-2006 do městského rozpočtu získány prostředky ve výši asi

70 mil. Kč. Na stávající plánovací období Zastupitelstvo města Zlína vyčlenilo ve shodě s částkou navrhovanou v integrovaném plánu rozvoje města na investiční projekty kofinancované ze strukturálních fondů EU částku přibližně 100 mil. Kč ročně, což odpovídá asi 70 % průměrných ročních investičních nákladů města. Spolu s kofinancováním z evropských fondů tak bude možno ročně realizovat projekty v hodnotě 500-600 mil. Kč. Město má již vytvořen seznam plánovaných projektů v celkové výši asi 1 mld. Kč. Jedná se zejména o projekty z oblasti technické a dopravní infrastruktury a cestovního ruchu.

Několik úspěšných projektů doposud realizovalo také město Otrokovice. Podle slov starostky města Otrokovice Radoslavy Matuszkové město čerpalo z předvstupního programu Phare 15 mil. Kč. V programovém období 2004-2006 město nečerpalo prostředky přímo, ale pouze zprostředkovaně v rámci Dopravní společnosti Zlín-Otrokovice, a to částku přibližně 60 mil. Kč. Díky podpoře ze strukturálních fondů došlo ke zkvalitnění veřejné dopravy ve zlínsko-otrokovické aglomeraci. Pro období 2007-2013 má město připraveny tři významné projekty.

Ve sférách, které nespádají do samostatné působnosti města Zlína a Otrokovice, jako jsou například nadřazená dopravní infrastruktura, střední a vysoké školství, zdravotnictví nebo záležitosti nadobecního charakteru, má hlavní slovo Zlínský kraj. Některá opatření kraje mají přímý dopad na rozvoj obou měst. Proto i rozvojové priority vymezené v rámci Programu rozvoje územního obvodu Zlínského kraje je nutno brát v potaz při hodnocení jejich rozvojového potenciálu. Analýze tohoto dokumentu se věnuje následující kapitola.

5.2 Program rozvoje územního obvodu Zlínského kraje

Program rozvoje územního obvodu kraje byl schválen Zastupitelstvem Zlínského kraje 19. června 2002. Na rozdíl od Integrovaného plánu rozvoje města Zlína má tento dokument již charakter strategického dokumentu. Vymezuje tedy zásadní strategické cíle a priority rozvoje v dlouhodobé perspektivě, v tomto případě na šest až deset let. Hlavní strategické cíle Zlínského kraje jsou uvedeny v následujícím přehledu.

I. Výstavba dálnice a silnic

- tlak ze strany kraje na pokračování výstavby D1, R55 a R49 s cílem napojit kraj na síť dálnic a rychlostních komunikací
- zlepšování stavu silnic II. a III. třídy /v majetku kraje/

II. Rozvoj podnikání

- podpora mezinárodního zapojení ekonomiky kraje – podnikatelské mise zejména ve směru k východním trhům
- příprava strategické průmyslové zóny Holešov
- příprava Regionální inovační strategie
- založení Technologického inovačního centra ve spolupráci s Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně
- prezentace investičních příležitostí ve Zlínském kraji /pravidelné účasti na veletrzích Urbis Brno a EXPO REAL Mnichov/

III. Zvýšení úrovně vzdělání, schopností a kultury

- dostupnost a kvalita sociálních a zdravotnických služeb
- optimalizace sítě středních škol v kraji
- rozvíjení kulturního dědictví /Fond kultury Zlínského kraje/

IV. Dosažení strukturálních změn

- podíl kraje na využívání strukturálních fondů v období 2004 – 2006 /zajištění administrace některých programů, grantových schémat, realizace projektů kraje z těchto prostředků/
- příprava Regionálního operačního programu a účasti na administraci operačních programů, příprava projektů v rámci programovacího období 2007 – 13.

Na základě těchto strategických cílů bylo následně formulováno 6 klíčových priorit rozvoje, resp. funkčních okruhů: Ekonomický rozvoj, Technická vybavenost, Lidské zdroje, Životní prostředí, Venkov a zemědělství, Cestovní ruch.

S otázkou naplňování rozvojové strategie krajů souvisí problém nesouladu mezi kompetencemi kraje a jeho financováním. Podle slov náměstka hejtmána MVDr. Stanislava Mišáka kraje rovněž nemají dostatek vlastních prostředků, které by mohly věnovat na realizaci rozvojových projektů. Velmi často se tedy musí spoléhat na zdroje ze státního rozpočtu nebo využívat prostředků ze strukturálních fondů. Způsob jejich financování tak neumožňuje dlouhodobou predikci příjmů. Také z tohoto důvodu každoročně kraje schvalují tzv. Programy rozvoje, které stanovují, jaké konkrétní aktivity budou realizovány v rámci jednotlivých priorit stanovených v Programu rozvoje kraje.

Celkově je Program rozvoje kraje oproti Integrovanému plánu rozvoje města Zlína zpracován kvalitněji, jelikož jeho tvorbě byla věnována systematická pozornost. Pro potřeby jeho vypracování vytvořilo Ministerstvo pro místní rozvoj v roce 2000 metodickou příručku. Rovněž do procesu projednávání samotné strategie byli zapojeni všichni relevantní partneři z veřejné a soukromého sektoru. Opatření, která se vztahují k jednotlivým strategickým cílům,

jsou mnohem přesněji definována, jsou reálnější a mají rovněž návaznost na priority definované v programových dokumentech EU a České republiky. Na konec roku 2007 je plánováno zpracování studie, která bude hodnotit efektivnost a přínosnost již realizovaných aktivit.

Priority rozvoje kraje jsou v souladu s prioritami rozvoje města Zlína. Společnou strategií je zejména podpora růstu vzdělanosti obyvatel, dále rozvoj inovačního podnikání a znalostní ekonomiky. Posledně zmíněná priorita má návaznost na Regionální inovační strategii Zlínského kraje, jejíž zpracování má být dokončeno v září 2007. Jejím cílem je dosažení větší konkurenceschopnosti Zlínského kraje prostřednictvím podpory tvorby, šíření a aplikaci inovací. Společným zájmem je také revitalizace areálu Svit a napojení města na dálniční infrastrukturu. Jedním z nejnovějších projektů kraje, kterého se účastní také město Zlín a Otrokovice, je Partnerství pro novou strategii Zlínského kraje. Cílem projektu je posílit absorpční kapacitu obcí a dalších subjektů sídlících na území Zlínského kraje v oblasti využití prostředků ze strukturálních fondů EU. Kraj realizuje tento projekt v rámci Společného regionálního programu (SROP), opatření 3.3. Posílení kapacity místních a regionálních orgánů při plánování a realizaci programů. Další významné projekty, na jejichž realizaci se podílely i další aktéři regionálního rozvoje z veřejného sektoru, uvádí následující kapitola.

5.3 Nejvýznamnější projekty realizované subjekty veřejné sféry

V kontextu současné regionální politiky a neopakovatelné možnosti využití velkých prostředků určených na podporu rozvoje českých regionů a měst, je možné nepřímou hodnotit kvalitu činnosti regionální samosprávy a ostatních veřejných subjektů prostřednictvím počtu úspěšně realizovaných projektů a jejich společenského přínosu. Nejvýznamnější projekty, které byly v posledních letech realizovány veřejnými subjekty, jsou uvedeny v následujícím přehledu.

Technologické inovační centrum

Technologické inovační centrum bylo zřízeno Zlínským krajem a Univerzitou Tomáše Bati (UTB). Iniciativa projektu vzešla přímo od hejtmana Zlínského kraje. Posláním společnosti je vytvořit zázemí a prostor pro:

- rozvoj a podporu inovačního podnikání v regionu
- možnosti vzniku klastrových iniciativ

- komerčně orientovaný vědecký a technologický výzkum
- využívání výsledků univerzitního výzkumu v podnikatelské praxi
- rozvíjení nových oborů, technologií a služeb

Mezi hlavní aktivity společnosti patří provozování podnikatelského inkubátoru, vědeckotechnického parku (dále jen VTP) a centra pro transfer technologií.

Podnikatelské inovační centrum

Podnikatelské inovační centrum (dále jen PIC) Zlín vzniklo ve 23. budově areálu Svit. Budova je ve vlastnictví Statutárního města Zlín, které provedlo její kompletní rekonstrukci. Rekonstrukce byla financována ze zdrojů programu Phare a města. Mezi zasídlené instituce PIC zabývající se podporou podnikání a regionálního rozvoje v současnosti patří: Czechinvest (agentura pro rozvoj podnikání a investic), ERIC s.r.o. (poradenství v oblasti přípravy a realizace projektů ze strukturálních fondů pro podnikatele), Eurocentrum (informační centrum o EU), Marlin B&V s.r.o. (celoživotní vzdělávání), MCI Servis (organizování veřejných zakázek, zadavatelská činnost), Region Bílé Karpaty, Regionální podpůrný zdroj (podpora malého a středního podnikání a rozvoje obcí) a Regionální rozvojová agentura Východní Moravy.

V rámci podnikatelského inkubátoru již realizují svou činnost následující společnosti: Aukro (internetové obchodování), Daniel Vals (tvorba software, poradenství v oblasti hardware a software), Edhouse (vývoj software), Ewoq (výzkum, vývoj, řízení a realizace projektových záměrů), Informika (nízkonákladová propagace pro MSP), Optimicon (implementace nákladových systémů firem), Zlín Net (komunikační sítě), Ing. Jan Stuchlík (reklamní a propagační činnost). V rámci vědeckotechnického parku již rozvíjejí svou aktivitu Plastikářský klastr a Mevi-cz (kovoobrábění na zakázku).

TIC aktivně spolupracuje na realizaci projektů financovaných z 6. a 7. rámcového programu. Jedná se o projekty Podpora vytváření politiky prostřednictvím inovačních hodnotících nástrojů, Koordinace politik pro výzkum, vývoj a inovace a jejich propojení s ostatními politikami nově přistupujících zemí EU, Regionální inovační strategie Zlínského kraje a mezinárodní projekt z oblasti strojírenství METALTECH. TIC se rovněž podílí na projektu Vědeckotechnického parku a centra pro transfer technologií při UTB kofinancovaného z Operačního programu Průmysl a podnikání (dále jen OPMP).

V rámci Technologického inovačního centra byly založeny již tři klastrové iniciativy: plastikářský, obuvnický a dřevařsko-nábytkářský. Nejpokročilejším z nich je klastr

plastikářský, kterému byla začátkem roku 2007 schválena dotace z OPMP pro projekt Založení a rozvoj Plastikářského klastru. Z hlediska zaměstnanosti byl v roce 2005 plastikářský průmysl spolu s gumárenstvím druhým nejvýznamnějším odvětvím v kraji (Statistická ročenka Zlínského kraje 2006).

Plastikářský klastr

Plastikářský klastr byl založen jako zájmové sdružení právnických osob, které by mělo kromě vytváření komunikačního prostředí pro plastikářské firmy vykonávat i další aktivity jako např. zajišťování expanze na nové trhy, vybudování zázemí pro výzkum a vývoj nebo organizace proškolení pro členy sdružení vybraných profesí. Iniciátorem vzniku klastru bylo Technologické inovační centrum. V únoru 2007 došlo ke schválení dotace z OPMP pro projekt Založení a rozvoj Plastikářského klastru.

V současné době klastr sdružuje 21 firem, které zaměstnávají 3500 osob a jejichž obrát je téměř 6 mld. Kč. Členy klastru jsou české i zahraniční firmy. Převážná část z nich je tvořena malými a středními podniky.

Budoucí plány jsou: realizace Plastikářského technika, dále společného vývojového, testovacího a školicího centra; společná prezentace firem a společný nákup surovin a služeb.

Mezi překážky patří legislativní omezení v oblasti pravidel pro činnost klastrů.

Obuvnický klastr

Prioritním cílem klastru je posílení pozice české obuvi a jejích výrobců na českém trhu a posléze i na vybraných zahraničních trzích, a to formou spolupráce na projektech s důrazem na založení společné právnické osoby jako nositele těchto projektů. Projekty klastru budou zaměřeny na tyto oblasti: marketing a produkt, vzdělávání a lidské zdroje, spolupráce v oblasti výzkumu a vývoje, sdílení informací, publicita a platforma pro společné setkávání. Klastr má v současnosti 38 členských firem.

Dřevařsko-nábytkářský klastr

Vizí a posláním klastru je propojení celého hodnotového řetězce firem podílejících se na zpracování dřeva a výrobě nábytku, spolupráce při prosazování celospolečensky efektivních zájmů podpory růstu domácí spotřeby produktů na bázi dřevěných a jiných komponentů jako ekologicky vhodné a obnovitelné suroviny s využitím možností strategie rozvoje venkova a inovačních programů. V rámci klastru působí v současnosti 22 společností.

Vědeckotechnický park a centrum pro transfer technologií UTB

Projekt vědeckotechnického parku a centra pro transfer technologií je realizován univerzitou a spolufinacován strukturálními fondy EU a Ministerstvem průmyslu a obchodu. Podle údajů Univerzitního institutu Univerzity Tomáš Bati by měly oba subjekty začít plnohodnotně fungovat od ledna 2008. Cílem projektu je vytvoření infrastruktury pro dynamický rozvoj činnosti inovačních firem, účinné propojení firem Zlínského kraje s vědeckou základnou UTB ve Zlíně a jiných spolupracujících institucí a organizací, zabezpečení transferu technologií a výchovy k inovačnímu podnikání.

Asistenční centrum pro podporu podnikání žen ČR

Jedno ze tří českých pilotních asistenčních center na podporu podnikání bylo zřízeno Obchodní a hospodářskou komorou ve Zlíně. Jedná se projekt financovaný z iniciativy EQUAL.

Kongresové centrum Zlín

Projekt Kongresové centrum Zlín je součástí projektu výstavby multifunkčního komplexu "Kulturní a univerzitní centrum Zlín". Kongresové centrum Zlín o kapacitě 930 míst umožní především provozování kongresových a konferenčních činností s využitím odpovídajícího technického zázemí a podporu rozvoje tzv. kulturní a obchodní turistiky. Základní kámen výstavby byl položen dne 26. 6. 2006. Partnery projektu jsou Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Zlínský kraj, Město Kroměříž, Město Uherské Hradiště, Město Napajedla, Město Trenčín (Slovensko), Pragokonzert Bohemia, Česká centrála cestovního ruchu – CzechTurism. Dokončení: 2008

Projekt Energy in minds

V létě 2003 EU vyhlásila program CONCERTO, který má prokázat možnost snížení spotřeby energie z neobnovitelných zdrojů. V rámci tohoto programu je realizován mezinárodní projekt Energy in Minds! (Mysleme na energii!), který předložilo konsorcium měst Zlín, Weiz-Gleisdorf (Rakousko), Neckarsulm (Německo) a Falkenberg (Švédsko). Zlínskými účastníky projektu jsou: Statutární město Zlín, Občanské sdružení Zelené bydlení, Teplo Zlín a.s. a Ekosolaris a.s.

6. Možnosti a bariéry socioekonomického rozvoje aglomerace Zlín-Otrokovice

Na základě poznatků získaných ze socioekonomické analýzy, analýzy struktury ekonomických subjektů, strategických rozvojových dokumentů a řízených rozhovorů s vybranými aktéry regionálního rozvoje byly identifikovány následující silné a slabé stránky ekonomiky aglomerace Zlín - Otrokovice:

Silné stránky

- dlouholetá průmyslová tradice
- vysoká technologická úroveň a příznivé hospodářské výsledky gumárenství, plastikářství a strojírenství
- živoucí fenomén Tomáše Bati a vysoká podnikatelská aktivita zvláště ve Zlíně
- růst Univerzity Tomáše Bati a její spolupráce s podnikovým sektorem (silná pozice aplikovaného výzkum zejména v oblasti plastikářství)
- rozvíjející se aktivity regionální univerzity a Zlínského kraje v oblasti inovačního podnikání
- vysoká environmentální kvalita města Zlína

Slabé stránky

- řada odvětví s nízkou technologickou náročností a průměrnými zisky
- nedostatek volných rozvojových ploch
- špatné napojení na dálniční síť
- nepříznivé fyzicko-geografické podmínky (problémy v silniční dopravě, záplavová území v Otrokovicích)
- spíše podprůměrná vzdělanost (v porovnání s ostatními krajskými městy)
- image příhraničního regionu na východě republiky
- hrozba odlivu vzdělaných a kvalifikovaných pracovních sil z regionu
- narůstající nedostatek lidských zdrojů v technických oborech a řemeslech (zejména strojírenství a stavebnictví)
- konkurenceschopnost většiny firem je založena na nízkých vstupních nákladech

Z výše uvedeného přehledu vyplývá, že rozvojový potenciál aglomerace Zlín - Otrokovice je v současnosti nejvíce determinován kvalitativní strukturou místní ekonomiky, kvalitou lidského a sociálního kapitálu, dopravní a podnikatelskou infrastrukturou.

Z hlediska struktury ekonomiky najdeme v aglomeraci jak odvětví s vysokou technologickou úrovní a potenciálem růstu (gumárenství, plastikářství, strojírenství), tak odvětví s nižší technologickou úrovní a průměrnými zisky (stavebnictví, obuvnictví, kovovýroba). Na příznivém vývoji gumárenství a plastikářství má značný vliv růst automobilového průmyslu v Evropě v posledních letech a rovněž všeobecně stále vysoká poptávka po plastech. Plastikářský průmysl má perspektivní vyhlídky i do budoucna, jelikož ve zlínském regionu patří mezi nejvýznamnější odvětví z hlediska zaměstnanosti i tržeb (Statistická ročenka Zlínského kraje 2006) a má rovněž kvalitní výzkumné zázemí na Technologické fakultě Univerzity Tomáše Bati. Rovněž gumárenství patří mezi nejvýznamnější odvětví Zlínského kraje. Jeho odbyt je ale mnohem více závislý na vývoji automobilového průmyslu v Evropě.

Co se týče kvality lidského potenciálu, lze jeho kvalitu považovat za spíše podprůměrnou. Dle údajů ČSÚ (viz tabulka č. 10 s. 39) byla v roce 2001 vzdělanostní úroveň obyvatelstva aglomerace oproti mediánu ostatních krajských měst podstatně nižší. Úroveň sociálního kapitálu je vzhledem k vysoké podnikatelské aktivitě v aglomeraci dosti vysoká. Většimu rozvoji podnikatelské sektoru brání průměrná výkonnost místní ekonomiky a s ní související i nižší kupní síla obyvatelstva. Rozvoj aglomerace je rovněž omezován neexistencí napojení na dálniční síť České republiky. Horizontální geografická poloha má spíše menší vliv. Důkazem toho je relativně vysoký počet společností se zahraniční kapitálovou účastí nebo růst Univerzity Tomáše Bati v posledních letech. Druhá výzkumná hypotéza, která tvrdila, že hlavní bariérou rozvoje aglomerace Zlín-Otrokovice ve smyslu uplatnění strategie high-road je její periferní geografická poloha a nízká kvalita lidských zdrojů v porovnání s ostatními krajskými metropolemi, se tedy nepotvrdila. Co se týče druhé části hypotézy, dle údajů ČSÚ měla aglomerace sice v roce 2001 podprůměrnou vzdělanostní úroveň, nicméně tento faktor nebyl shledán jako nejvýznamnější.

Neméně důležitým předpokladem rozvoje je také podnikatelská infrastruktura, respektive nabídka rozvojových ploch a průmyslových zón. Ta je v současnosti v aglomeraci dosti omezená, zvláště v případě města Zlína, kde se projevují i nepříznivé fyzicko-geografické podmínky města.

Mezi slabé stránky ekonomiky aglomerace patří relativně velké zastoupení odvětví s nízkou technologickou náročností a průměrnými zisky, špatné napojení na dálniční síť.

relativně podprůměrná vzdělanost obyvatelstva (vzhledem k mediánu krajských měst) a nedostatek rozvojových ploch.

Pro další růst aglomerace Zlín - Otrokovice bude klíčové udržet si v regionu kvalifikovanou a vzdělanou populaci a podporovat realizaci rozvojové strategie typu high-road, která usiluje o konkurenceschopnost založenou na kvalitě výrobků a služeb a rovněž na inovacích (Blažek, Uhlíř 2002). V tomto smyslu je tedy dnes správně v regionu intenzivně podporována činnost Univerzity Tomáše Bati a inovačního podnikání (Technologické inovační centrum). Systematická pozornost by měla být věnována i budování podmínek umožňujících snadnou a efektivní spolupráci veřejného sektoru, institucí vědy a výzkumu a podnikatelského sektoru. Prioritou rozvoje by měla být i podpora podnikání a vzdělání obecně.

Z pohledu zajištění budoucího rozvoje regionu je stěžejní rozvoj sektoru průmyslu. Základní strategií by měla být podpora diverzifikované ekonomické základny, která bude inovativní a více zapojená do mezinárodní ekonomiky. Dílčím cílem by měla být rovněž stimulace rozvoje plastikářského, gumárenského a strojírenského průmyslu, které mají v regionu dlouholetou tradici a disponují poměrně silnou a specifickou znalostní základnou. Nedávný vznik plastikářského klastru je proto možno považovat za krok správným směrem. Pozitivní dopad na aglomeraci by dále mělo napojení regionu na českou dálniční síť a následné zvýšení míry internacionalizace místní ekonomiky. V neposlední řadě by města Zlín a Otrokovice měly podporovat všestranný rozvoj aglomerace a růst kvality života jejich obyvatel. Revitalizace a nové využití areálu Svit a rozvoj kvalitního, dostupného bydlení v čistém a atraktivním životním prostředí Zlína by rovněž vylepšilo image aglomerace.

7. Závěr

Na začátku transformačního období existovaly mezi českými regiony a městy velmi malé regionální rozdíly. Změna geoekonomické orientace, rozpad Československa a postupný proces restrukturalizace české ekonomiky však vedl k výraznému prohloubení těchto rozdílů. Tyto procesy významnou měrou ovlivnily i socioekonomický vývoj aglomerace Zlín - Otrokovice. Komplexní zhodnocení vývoje aglomerace v transformačním období bylo také jedním z cílů této práce. Druhým z nich pak bylo identifikovat možnosti a bariéry jeho dalšího rozvoje. Oba dva cíle práce se podařilo splnit.

V průběhu transformačního období došlo v souvislosti s úpadkem několika průmyslových odvětví k relativnímu oslabení výkonnosti místní ekonomiky. Důsledky restrukturalizace se projevují prakticky dodnes. Z hlediska poklesu zaměstnanosti byly restrukturalizací nejvíce postiženy obuvnictví a strojírenství. Naopak velmi úspěšnou transformací prošlo gumárenství a plastikářství, které dnes patří mezi nejvýznamnější odvětví v rámci celého Zlínského kraje. Jedním z důvodů jejich prosperity je dlouhodobě příznivý vývoj automobilového průmyslu, který je jejich hlavním odběratelem. V případě nezaměstnanosti se však již dnes restrukturalizační procesy negativně neprojevují. Nepotvrdila se ani první výzkumná hypotéza, která tvrdila, že úpadek obuvnictví má negativní dopad na image města Zlína a snižuje jeho investiční atraktivitu. Zahraniční i domácí investice totiž z velké části plynou do jiných odvětví (např. gumárenství, plastikářství) a investoři tak sledují spíše jejich hospodářské výsledky.

Mezi slabé stránky ekonomiky aglomerace Zlín-Otrokovice patří zejména poměrně velké zastoupení odvětví s nízkou technologickou náročností a průměrnými zisky, špatné napojení na dálniční síť, relativně podprůměrná vzdělanost obyvatelstva (vzhledem k mediánu krajských měst) a nedostatek rozvojových ploch. Nepotvrdila se tedy druhá výzkumná hypotéza, která uváděla, že hlavní bariérou socioekonomického rozvoje aglomerace Zlín - Otrokovice je její periferní geografická poloha a nízká kvalita lidských zdrojů v porovnání s ostatními krajskými metropolemi. Horizontální geografická poloha patří totiž mezi méně významné faktory a nízká kvalita lidských zdrojů je jen jednou z bariér rozvoje, nikoli však bariérou hlavní.

Na druhou stranu slibnou perspektivu rozvoje mají gumárenství a plastikářství, které mají v regionu dlouholetou tradici a disponují specifickým know-how. Vysokou technologickou úroveň mají také některé strojírenské podniky (např. ZPS – výroba obráběcích

strojů). Příznivý vývoj lze rovněž očekávat v oblasti podnikatelské činnosti. Velký potenciál má městem Zlínem, Zlínským krajem a Univerzitou Tomáše Batě intenzivně podporované inovační podnikání. V nedávné době bylo ve Zlíně zřízeno Technologické inovační centrum, jehož součástí je podnikatelský inkubátor, vědeckotechnický park a centrum pro transfer technologií. Svůj vědeckotechnický park buduje rovněž Univerzita Tomáše Bati. V září letošního roku by mělo být dokončeno zpracování Regionální inovační strategie, jejímž cílem je dosažení větší konkurenceschopnosti Zlínského kraje prostřednictvím podpory tvorby, šíření a aplikaci inovací.

Specifikem zlínsko-otrokovické aglomerace, zejména pak města Zlína je vysoká aktivita podnikatelského sektoru. Tuto skutečnost se podařilo i objektivně ověřit prostřednictvím srovnání Zlína a ostatních krajských měst na základě výše výnosu daně z příjmů z podnikání. Byla tak potvrzena správnost čtvrté výzkumné hypotézy, která uváděla, že ve městě Zlíně má významné postavení podnikatelský sektor, jehož ekonomický přínos patří k největším mezi krajskými městy.

Předmětem zkoumání této práce bylo rovněž hodnocení zastoupení hi-tech odvětví zpracovatelského průmyslu a znalostně náročných služeb v ekonomice zlínsko-otrokovické aglomerace. Četnost tohoto druhu firem ukazuje na míru progresivity ekonomické struktury, kterou lze považovat za jeden z ukazatelů úspěšnosti socioekonomického vývoje v transformačním období. V průzkumu, ve kterém byly srovnávána aglomerace Zlín-Otrokovice a města Olomouc a České Budějovice, se ukázalo, že Olomouc a aglomerace Zlín - Otrokovice vykazují v obou sledovaných kategoriích srovnatelné hodnoty. Nepotvrdila se tak druhá část hypotézy, která tvrdila, že ve zlínsko-otrokovické aglomeraci dosud nenajdeme ve větší míře zastoupené hi-tech odvětví a že v této oblasti zaostává aglomerace Zlín-Otrokovice za nedalekou Olomoucí. První část hypotézy se vzhledem k nedostatečně reprezentativní datové základně nepodařilo ověřit.

Jelikož hlavní přínos práce je především v aplikaci netradičních metod v socioekonomické analýze území, mohla by být inspirací pro zpracování strategických rozvojových dokumentů obcí, mikroregionů či krajů. Práce rovněž využívá poznatků z řízených rozhovorů s vybranými aktéry regionálního rozvoje. Tyto informace jsou zvláště cenné, jelikož je možné je využít pro doplnění mnohdy zastaralých a nedostačujících statistických dat. Práce je rovněž unikátní komplexní analýzou, která podává nové a cenné informace o zlínsko-otrokovické aglomeraci. Proto by jistě našla také uplatnění u aktérů regionálního rozvoje působících ve městě Zlíně a Otrokovicích.

- Seznam použité literatury -

ADAMČÍK, S. (1997): Regionalistika, regionální politika a veřejná správa. Slezská univerzita Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Opava. 117 s.

ASHEIM, B., COOKE, P. et al. (2006): Constructing regional advantage. Final report of the project. DG Research, Brusel. 90 s.

BACHTLER, J., YUILL, D. (2001): Policie and strategies for regional development: A shift in paradigm? Regional and Industrial Policy Research Paper. No 46. EPRC, University of Strathclyde, Glasgow. 41 s.

BECATTINI G. (1978): The development of light industry in Tuscany: an interpretation. In: Economic Notes, 3, č.2-3. s. 107-123.

BEGG, I. (1993): The service sector in regional development. Regional studies, 27, č.8, s. 817-825.

BERAN, V., FRKOVÁ, J. (2003): In: Fingleton, B., Eraydin, A., Paci, R.: Regional Economic growth, SMEs and the Wider Europe. Ashgate Publishing Limited, Aldershot, s.192-208.

BLAŽEK, J. (1996): Nové institucionální rámce ekonomiky a regionální rozvoj: velké firmy a sektor progresivních výrobních služeb. In: Hampl, M. a kol.: Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Praha, s. 303-314.

BLAŽEK, J. (1999): Teorie regionálního rozvoje: je na obzoru nové paradigma nebo jde o pohyb v kruhu? Sborník ČGS, č.3, s. 141 – 159.

BLAŽEK, J. (2001): Velké firmy a subjekty progresivního terciéru jako aktéři regionálního rozvoje v České republice. In: Hampl a kol. : Regionální vývoj:specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie. PřF UK, Praha, s. 227–249.

BLAŽEK, J. (2003) : Local government finances in the Czech republic as a framework for local development: 12 years of trial and error approach. Acta Universitatis Carolinae – Geographica, 37, č. 2, s. 373-380.

BLAŽEK, J. (2006): Mezuregionální rozdíly v České republice v transformačním období. Geografie - Sborník České geografické společnosti, 101, č. 4, s. 265-277.

BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2002) : Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, klasifikace. Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum. 211 s.

BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2007) : Regional Innovation Policies in the Czech republic and the Case of Prague: An Emerging Role of a Regional Level? European Planning Studies. 15, č.7, s. 871 – 888.

BRUSCO, S. (1982): The Emilian Model: productive decentralization and social integration. In: Cambridge Journal of Economics, 6, č. 2, s. 167-184.

- CALAFATI, A.G. (2006): Traditional knowledge and local development trajectories. *European Planning Studies*, 14, č. 5, s. 621 – 644.
- COOKE, P., MORGAN, K (2000): *The Associational Economy: Firms, Regions and Innovation*, Oxford University Press, Oxford, 247 s.
- DOSTÁL, P., HAMPL, M., BARLOW, M. (1994): *Territory, society and administration*. Instituut for Sociale geografie, Amsterdam, 230 s.
- FINGLETON, B., ERAJDIN, A., PACI, R (2003): In: Fingleton, B., Eraydin, A., Paci, R.: *Regional Economic growth, SMEs and th Wider Europe*. Ashgate Publishing Limited, Aldershot, s. 1-9.
- FLORIDA, R. (1995): Towards the learning region. In: *Futures*, 27, č.5, s. 527-536.
- HAMPL, M. (2004) : Současný vývoj geografické organizace a změny v dojížděcí za prací a do škol v Česku. In: *Geografie-Sborník ČGS*, 109, č.2, s. 130–145.
- HAMPL, M. (2005) : Geografická organizace společnosti v České republice: Transformační procesy a jejich obecný kontext. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK, Praha, 147 s.
- HAMPL, M. a kol. (1996): *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice*. Přírodovědecká fakulta UK, Praha.395 s.
- HAMPL, M. A KOL. (2001) : *Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie*. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK, Praha, 328 s.
- CHARUBSKÝ, M., STEJSKAL, J., VLASÁK, T. (2003): *Moderní Obec*, č.8, s. 8-9.
- CHLÁDEK, P. (2005): *Regionální inovační systémy v České republice – komparativní analýza*. Magisterská práce. Přírodovědecká fakulta UK, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. 73 s.
- ILLNER, M. (2002): *České regiony na prahu evropské integrace*. In: *Současná česká společnost. Sociologické studie*. Sociologický ústav AV ČR, Praha, s. 289-306.
- JACKSONOVÁ, J. (2002): *Brownfields dělají těžkou hlavu obcím*. *Development News*. č. 8-9. s. 24-26
- KOPAČKA, L. (1996): *Regionální aspekty transformace ekonomické sféry*. In: Hampl a kol.: *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice*. Přírodovědecká fakulta UK, Praha., s. 219-237.
- KOUSALOVÁ, P. (2005) : *Lokalizace přímých zahraničních investic: potenciál a jeho realizace v regionech ČR*. Magisterská práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK, Praha, 110 s.

LUKÁŠ, Z. (2000): Regionální a strukturální politika EU. Odbor integrace a strukturálních fondů Ministerstva pro místní rozvoj, Praha, 132 s.

LUNDEVALL, B. A. (1992): National System of Innovation: Toward a Theory of Innovation and Interactive Learning. Pinter, London.

MAREŠ, J. (2002): Spasí nás průmyslové zóny? Veřejná správa č.33., s. 28-29.

MARYÁŠ, J. (1999): The regional differences in small enterprise. In: Europa regionów. Współpraca regionalna 2002. GWSH Katowice. Wisla-Jawornik, s. 45-54.

MARYÁŠ, J. (2001): Regionální aspekty fyzických osob v České republice. In: Slaný et al.: Česká ekonomika na přelomu století: sborník z mezinárodní vědecké konference. Část druhá. Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity Brno, s. 646 – 651.

MASSEY, D., WIELD, D. (1992): Evaluating Science Parks. Local Economy, 7, č.1, s.10-25.

NELSON, R (1998): The agenda for growth theory: a different point of view. Cambridge Journal of Economics, č.22, s. 497-520.

NEŠPOR, Z. R. (2006): Ideologie, rétorika a realita české transformace jako sociologický problém. In: Sociekonomické hodnoty, politiky a instituce v období vstupu České republiky do Evropské unie. Sociologické studie, 6, č.1. Sociologický ústav AV ČR, Praha. s. 19-22.

NOSEK, V. (2006): Regionální podmíněnosti splečensko-ekonomické diferenciacie v Česku. Magisterská práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha, 95 s.

NOVÝ, A. (2002): Zelená a hnědá pole. Urbanismus a územní rozvoj č.4

PIORE, M. – SABEL, CH. (1984): The Second Industrial Divide: Possibilities for Prosperity. Basic Books, New York, 356 s.

POKLUDA, Z. (1991): Sedm století zlínských dějin. Klub novinářů Zlín a Zlínské tiskárny. Zlín, 137 s.

POTLUKA, O. a kol. (2003): Průvodce strukturálními fondy Evropské Unie. IREAS, Praha, s. 24-42.

SCOTT, A. J. (1988): New Industrial Spaces: flexible Production Organization and Regional Development in North America and Western Europe. Pion, London.

SCHOVÁNKOVÁ, S. (2005): Analýza vybraných indikátorů malého a středního podnikání v České republice. Magisterská práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha, 87 s.

SPĚVÁČEK a kol. (2002) : Transformace české ekonomiky: politické, sociální a ekonomické aspekty. Linde, Praha, 525 s.

TOPIČOVÁ, K. (2007): Vliv zahraničních investic na regionální rozvoj Zlínského kraje. Katedra geografie Přírodovědecké fakulty UP v Olomouci, Olomouc, 108 s.

VAŇHARA, J. (1994): Příběh jednoho muže a jednoho města. Odbor školství a kultury Úřadu města Zlína, Zlín, 351 s.

VITURKA, M. (2003): Regionální hodnocení rozvojových účinků evropského integračního procesu na příkladě krajů České republiky. Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy Univerzity v Brně, Brno, 95 s.

ZEMPLÍNEROVÁ, A. (1997) : The role of foreign enterprises in the privatization and restructuring of the Czech Economy. Research Reports č. 238. WIIW, Vídeň, 38 s.

Elektronické zdroje

KUTSCHERAUER, A. a kol. (2006a) : Řízení regionální a místní správy: regionální a municipální management. Souhrnná výzkumná zpráva. DHV ČR a Ekonomická fakulta VŠB-TU, Ostrava, 240 s. Dostupné z: www.dhv.cz/download.asp?id=143 [Staženo 22.7.2007]

KUTSCHERAUER, A. a kol. (2006b): Programování, subsidiarita a partnerství v regionálním rozvoji České republiky, MMR a DHV ČR, Praha.
Dostupné z: <http://www.dhv.cz/download.asp?id=145> [Staženo 22.7.2007]

ZEMÁNEK, J. (2007): Asijští automobiloví dravci dobývají svět.
Dostupné z: <http://www.euroekonom.cz/analyzy/z-automobily3.html> [Staženo 20.6.2007]

Barum continental prudce zvýší produkci. Portál i-ru.cz.
Dostupné z: <http://i-ru.cz/clanky.asp?ID=4879> [Staženo 10.8.2007]

Investiční projekty agentury Czechinvest 1993 – 31.3.2007. Czechinvest.
Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/podpora-investic> [Staženo 12.5.2007]

Průzkum ponikatského prostředí. Berman group 2006. Dostupné z:
<http://www.mestozlin.cz/page/30710/> [Staženo 25.7.2007]

Prislíbené investiční pobídky od dubna 1998 do 26. Července 2007.
<http://www.czechinvest.org/zpracovatelsky-prumysl>

Mapy on-line. Shocart. Dostupné z: <http://shocart2.tmapserver.cz/> [Staženo 10.5.2007]

Orientační mapa české dálniční sítě. Dostupné z: <http://www.rsd.cz/rsd/rsd.nsf/ed/CZ>
[Staženo 13.8.2007]

Statistické zdroje

Dojíždka za prací a do škol v Jihočeském kraji (na základě výsledků SLDB 2001). Dostupné z: <http://www.czso.cz/xc/edicniplan.nsf/p/13-3133-04> [Staženo 25.7.2007]

Dojíždka za prací a do škol ve Zlínském kraji (na základě výsledků SLDB 2001). ČSÚ 2005. Dostupné z: <http://www.czso.cz/xz/edicniplan.nsf/p/13-7231-04> [Staženo 25.7.2007]

Hlavní věkové skupiny obyvatel v obcích okresu Zlín k 31.12. 2005. ČSÚ 2007. Dostupné z: http://www.czso.cz/xz/redakce.nsf/i/mesta_a_obce [Staženo 15.7.2007]

Interní databáze Úřadu práce Zlín (2007)

Interní databáze Ministerstva financí ČR (2007)

Interní databáze HBI. Dostupné z: <http://www.hbi.cz> [Staženo 25.8.2007]

Městská a obecní statistika. ČSÚ 2007.

Dostupné z: http://www.czso.cz/lexikon/mos_vdb.nsf/index [Staženo 20.7.2007]

Mitas a.s. Česká gumárenská společnost.

Dostupné z: <http://www.cgs.cz/index.php?stranka=2&rid=7&cid=4> [Staženo 10.8.2007]

Obce v číslech 2003 - okres Zlín. ČSÚ 2003.

Dostupné z: <http://www.czso.cz/xz/edicniplan.nsf/p/13-7226-03> [Staženo 5.7.2007]

Přímé zahraniční investice 1999-2005. Česká národní banka, 2006

Dostupné z http://www.cnb.cz/www.cnb.cz/cz/statistika/platebni_bilance_stat/pzi/index.html [Staženo 20.7.2007]

Přímé zahraniční investice 1999-2005. Česká národní banka, 2006

Dostupné z http://www.cnb.cz/www.cnb.cz/cz/statistika/platebni_bilance_stat/pzi/index.html [Staženo 20.7.2007]

Sčítání lidu, domů a bytů k 1.3.2001 - základní informace o obcích ČR: okres Zlín. ČSÚ, Praha 2002. 365 s.

Sčítání lidu, domů a bytů k 3.3.1991 - dojíždka a vyjíždka do zaměstnání a škol: okres Zlín. Federální statistický úřad, Praha 1993. 74 s.

Sčítání lidu, domů a bytů k 3.3.1991 - dojíždka za prací a do škol v Jihočeském kraji (na základě výsledků SLDB 2001). Dostupné z: <http://www.czso.cz/xc/edicniplan.nsf/p/13-3133-04> [Staženo 25.7.2007]

Sčítání lidu, domů a bytů k 3.3.1991 - obyvatelstvo, domy, byty a domácnosti : okres Zlín. Federální statistický úřad, Praha 1992. 205 s.

Sčítání lidu, domů a bytů k 3.3.1991 - souhrnné charakteristiky obcí, měst, městských částí a základních sídelních jednotek: okres Zlín, Brno-město, Ostrava, Plzeň-město, Karlovy

Vary, Ústí n.L., Liberec, České Budějovice, Jihlava, Pardubice, Hradec Králové, Olomouc a hlavní město Praha. Federální statistický úřad. Praha 1992.

Sčítání lidu, domů a bytů k 3.3.1991 - vybrané údaje za základní sídelní jednotky: okres Zlín. Federální statistický úřad, Praha 1992. 68 s.

Statistická ročenka Zlínského kraje 2006. ČSÚ 2007.

Dostupné z: <http://www.czso.cz/xz/ediciplan.nsf/kapitola/13-7201-06-2006-07>
[Staženo 18.7.2007]

Statistický lexikon obcí České republiky 2005 : podle správního rozdělení k 1.1.2005 a výsledků sčítání lidu, domů a bytů k 1. březnu 2001. Zpracoval ČSÚ a Ministerstvo vnitra ČR. 1.vydání. Ottovo nakladatelství, Praha. 1358 s.

Statistiky nezaměstnanosti z územního hlediska (2001-2006). Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/uzem> [Staženo 18.7.2007]

Statistiky zaměstnanosti z územního hlediska. Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz> [Staženo 18.5.2007]

Vybrané údaje podle krajských měst v roce 2005. ČSÚ 2007.
Dostupné z: http://www.czso.cz/xz/redakce.nsf/i/mesta_a_obce [Staženo 20.7.2007]

Ostatní dokumenty

Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník

Zákon č. 531/1990 Sb. o územních finančních orgánech.

Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích

Zákon č. 132/2000 Sb. o změně zákonů souvisejících se zákonem o krajích a obcích

Zákon č. 218/2000 Sb. o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla v pozdějším znění)

Zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní)

Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje

Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů

1/2005 Sb. změna zákona o rozpočtovém určení daní a některých dalších zákonů

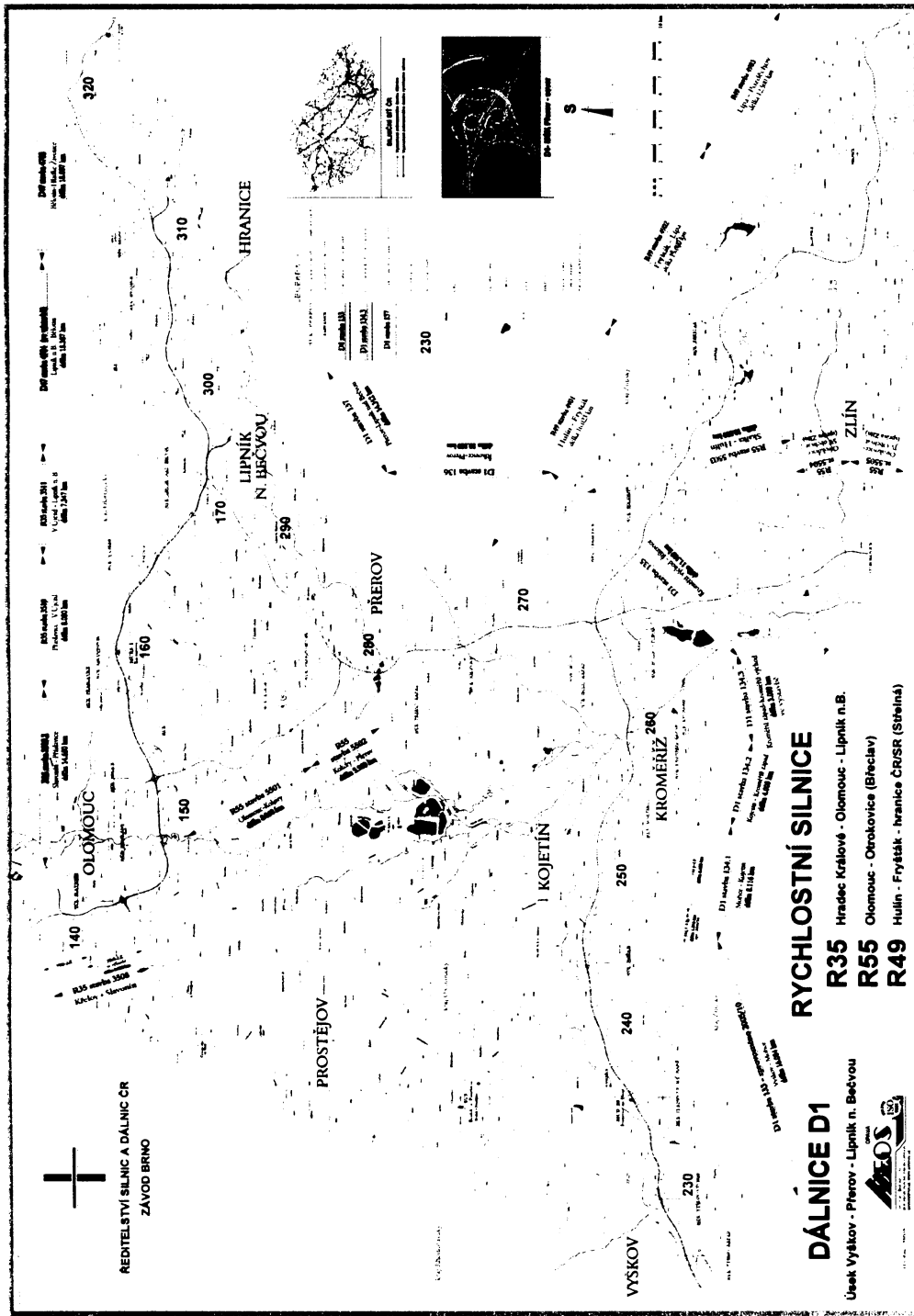
Usnesení vlády č. 235 z roku 1998 o Zásadách regionální politiky vlády

Usnesení vlády č. 682 z roku 2000 o strategii regionálního rozvoje

7/1995 Sb. Dohoda o přidružení s Evropskými společenstvími a ČR.

- Přílohy -

Příloha č. 1: Plánované trasy vedení dálnice D1 a rychlostní komunikace R49

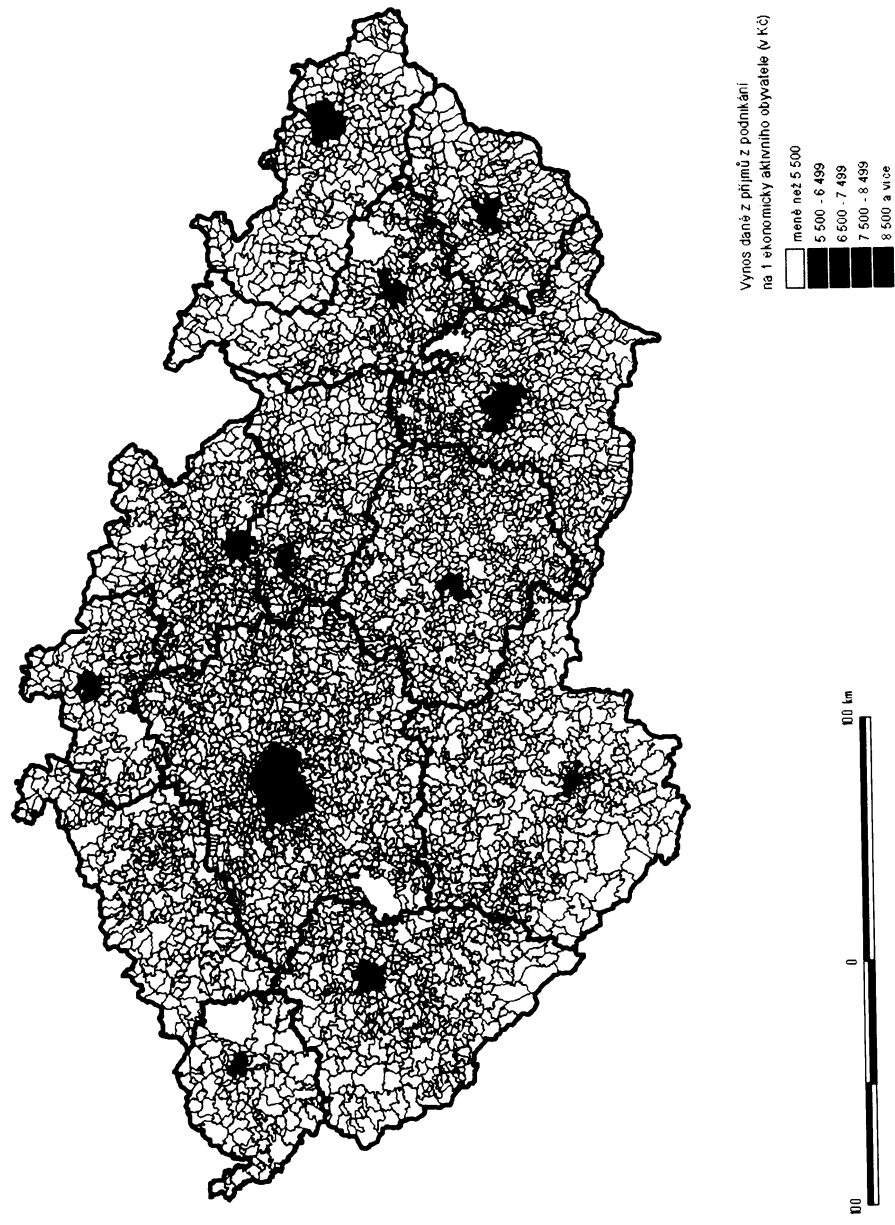
Zdroj: www.rsd.cz

Příloha č. 2: Největší zaměstnavatelé aglomerace Zlín-Otrokovice

Název společnosti	Sídlo společnosti	Počet zaměstnanců	Obor činnosti
Barum Continental spol. s.r.o.	Otrokovice	4770 (2007)	gumárenství (výroba pneumatik)
Krajská nemocnice T. Bati	Zlín	1500-1999 (2005)	zdravotnictví
TAJMAC-ZPS, a.s.	Zlín	1100 (2006)	strojírenství - obráběcí stroje
Mitas a.s.	Zlín	853 (2006)	gumárenství
Statutární město Zlín	Zlín	595 (2006)	veřejná správa
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	Zlín	550 (2004)	vzdělávání (VŠ)
BC Logistics	Otrokovice	550 (2006)	logistické služby, nákl. doprava
Česká pošta s.p. obvod Zlín	Zlín	500-999 (2007)	poštovní služby
NOVESTA a.s.	Zlín	320 (2004)	obuvnictví, velkoobchod
ZPS-SLÉVÁRNA a.s.	Zlín	450 (2004)	hutnictví
Zlínský kraj	Zlín	401 (2005)	veřejná správa
IMOS group s.r.o.	Zlín	400 (2005)	stavebnictví, opravy vozidel
Dopravní společnost Zlín - Otrokovice, s.r.o.	Zlín	385 (2006)	veřejná doprava, opravy vozidel
Allwood a.s.	Zlín	380 (2005)	dřevozpracující
Pozemní stavitelství Zlín a.s.	Zlín	296 (2007)	stavebnictví
PSG, a.s.	Zlín	350 (2005)	stavebnictví
GRASPO CZ, a.s.	Zlín	350 (2007)	polygrafický průmysl, maloobchod
Moravan Safety belts a.s.	Otrokovice	300 (2006)	automobilový průmysl
Upman, s.r.o.	Zlín	298 (2006)	obuvnictví, velkoobchod
KOMPONENTY, a.s. ZLÍN	Zlín	269 (2007)	obuvnictví, gumárenství
SSK CZ	Otrokovice	260 (2005)	stavebnictví, projektování
Callis Inter s.r.o.	Zlín	250-499 (2005)	služby pro podniky (personální služby)
GASI, s.r.o.	Zlín	250-499 (2005)	obuvnictví
Zlínská vodárenská, a.s.	Zlín	270 (2007)	úprava a rozvod pitné a užitkové vody
Centroprojekt a.s.	Zlín	250 (2006)	architektonické a inženýrské činnosti, stavebnictví
Konty G Trade	Zlín	250 (2007)	gumárenství
Continental HT Tyres	Otrokovice	250-499 (2006)	gumárenství

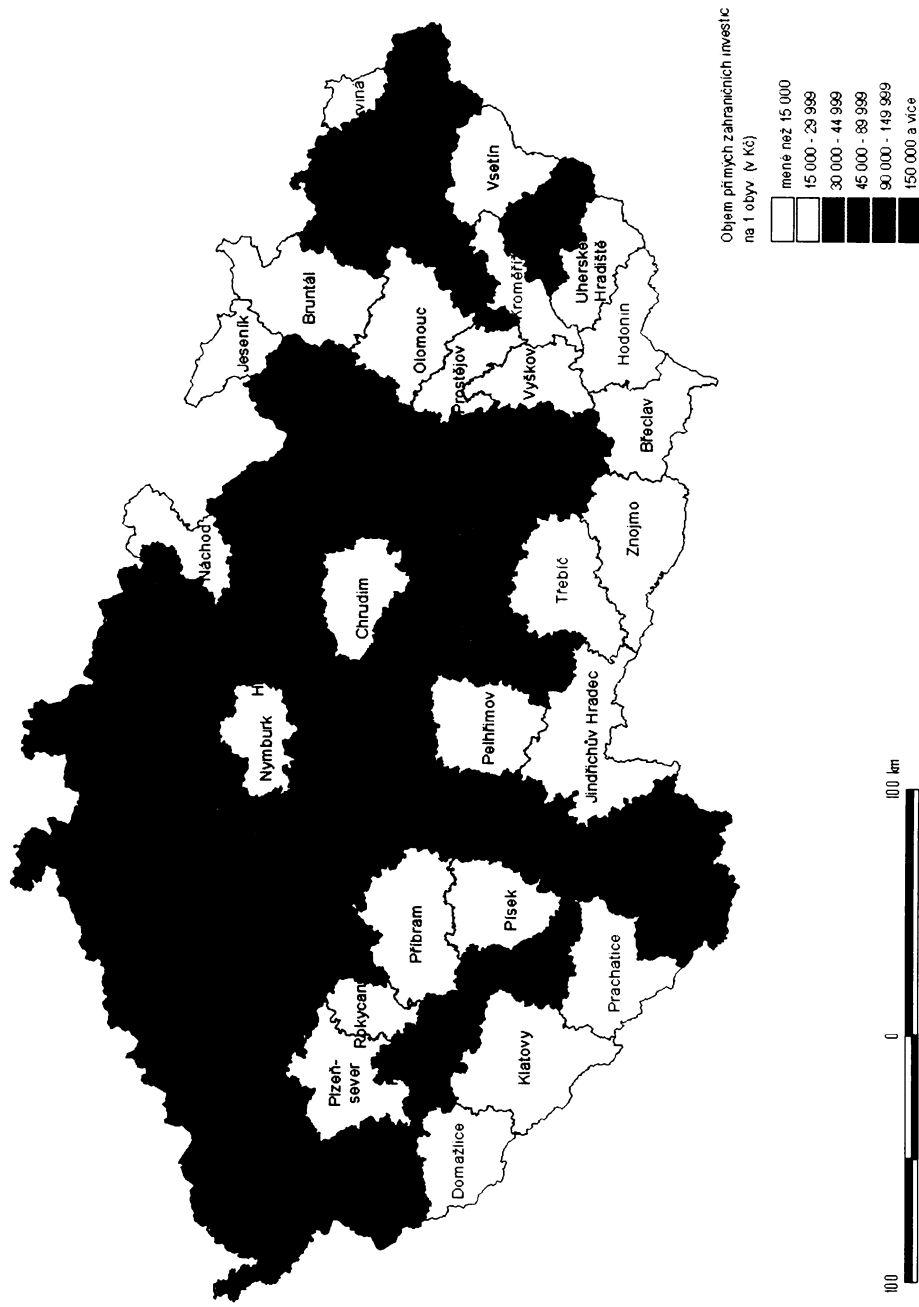
Zdroj: Krajský úřad Zlínského kraje
 Magistrát města Zlína
 Interní databáze Úřadu práce Zlín
 Interní data jednotlivých společností
<http://ipoint.financninoviny.cz>
 Vlastní zpracování dle databáze HBI
 Obchodní rejstřík
 Registr ekonomických subjektů ČSÚ

Příloha č. 3: Výnos daně z příjmů fyzických osob z podnikání v krajských městech v roce 2005

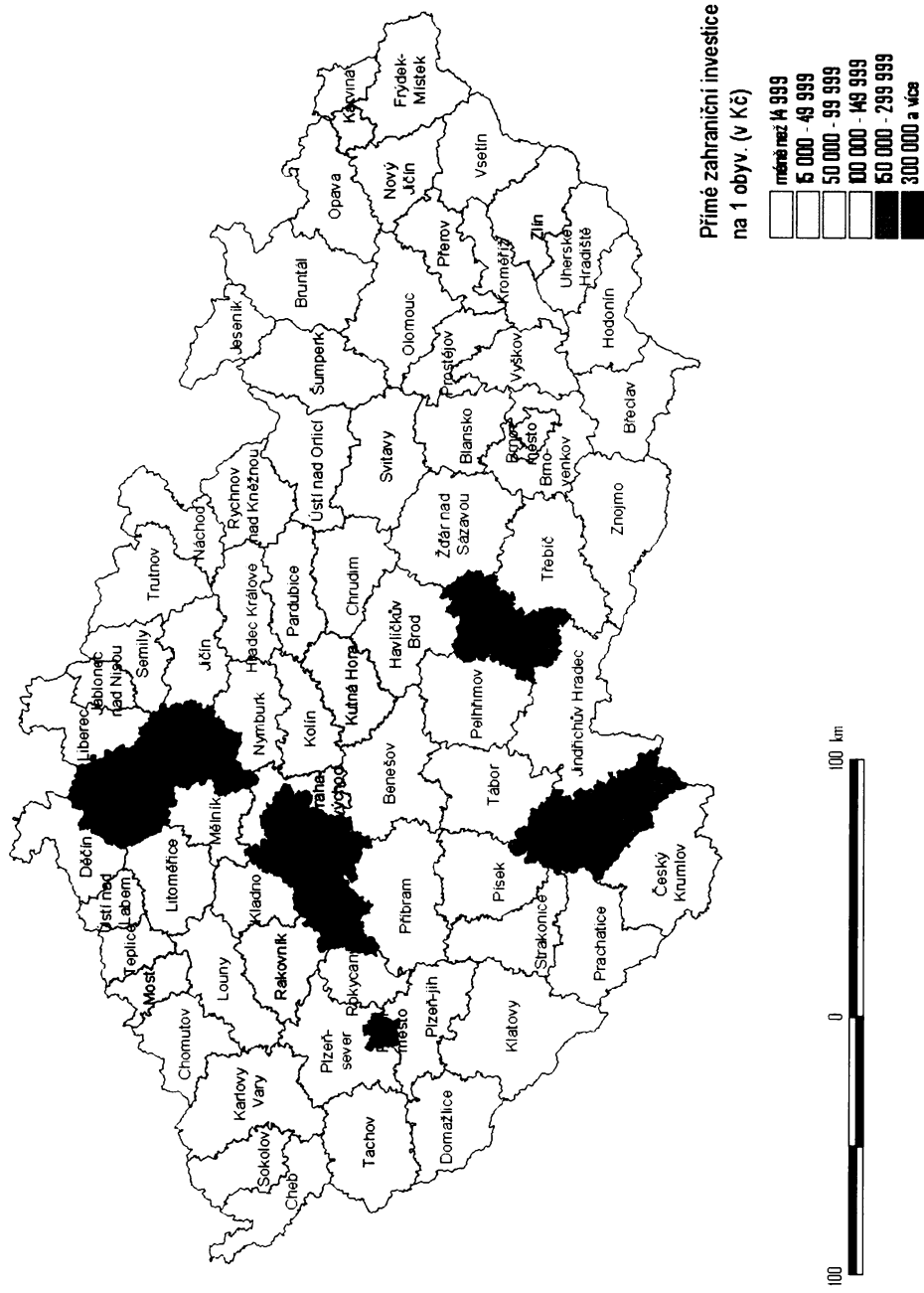
Zdroj dat: Neseck (2006)

Příloha č. 4: Průměrný objem přímých zahraničních investic na 1 obyvatele v období 1999-2005

Zdroj dat: Česká národní banka 1999-2005

Příloha č. 5: Přímé zahraniční investice na 1 obyvatele v okresech Česka v roce 2005

Zdroj dat: Česká národní banka 2006